

Konkretisering av landskapsarkitektens arbete för hållbar utveckling

Strategier som förenklar gestaltungsarbetet

The city for all its importance, can no longer be thought of as a physical artefact; instead we must be aware of the dynamic relationships, both visible and invisible, that exists among the various domains of a larger terrain of urban as well as rural ecologies.

(Mostafavi 2010, s. 29)

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2014 Catrin Stengård, e-post: catrinstengard@gmail.com
Titel på svenska: Konkretisering av landskapsarkitektens arbete för hållbar utveckling - Strategier som förenklar gestaltungsarbetet
Title in English: Concretisation of the landscape architect's work on sustainable development - Strategies that simplifies the design process
Handledare: Camilo Calderon, institutionen för stad och land
Examinator: Rolf Johansson, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Ylva Dahlman, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Catrin Stengård
Övriga foton och illustrationer: Av författaren om inget annat anges. Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman.
Originalformat: A3
Nyckelord: Stadsutveckling, strategier för hållbar utveckling, ekologisk stadsplanering, hållbar utveckling, medborgarinflytande.
Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Innehåll

Abstract 6

Bakgrund 9

Urbaniseringens utmaningar idag 9

Hållbar utveckling 10

Att hantera urbaniseringens utmaningar 11

Syfte 11

Frågeställningar 11

Målgrupp 11

Avgränsningar 11

Begrepp 11

Arbetsgång 13

Metod 13

Analysmetoder 14

Strategier 16

Arbetet för hållbar utveckling 16

1: Städer med hög densitet 16

2: Rik biologisk mångfald 18

3: Stadsodling 19

4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet 20

Begreppet identitet 20

5: Medborgarinflytande 21

Sammanfattning 22

Exempelprojekt 23

Urval av studerade projekt 23

PlaNYC: Storskalig strategi för förändring av byggnadsbeståndet 24

ABC Waters Programme: Big Scale Water Management 26

Två projekt i Kina 27

The Floating Gardens of Yongning River Park: Restaurering av flodbank 27

Qinhuangdao Red Ribbon Park: Socialt liv utan att påverka platsens ekosystem 28

Park lek: Medborgarsamverkan vid utveckling av bostadsområde 29

Augustenborg: Förändring av bostadsområdets dagvattenhantering och utformning 31

Ecobox: Lokalt projekt styrt av medborgarna och deras intressen 32

Sammanfattning 33

Utvecklade konkreta strategier 33

Gestaltning 34

Historia och arkitektur 34

Invånare 34

Älvsjö och Vantör i Stockholms översiktsplan 35

Inventering 36

Tankar kring promenaderna i Älvsjö och Hagsätra 39

Sammanfattning av analyserna 40

Strategierna appliceras på platsen för gestaltningen 41

Program 43

Rumslighet och karaktärer 44

Programplan 44

Identitet och igenkänning 45

Illustrationsplan 46

Snitt 50

Diskussion 52

Metoddiskussion 52

Analys av gestaltningen 53

Strategierna 55

Avslutning 57

Referenser 59

Elektroniska Referenser 59

Bildförteckning 60

Abstract

Background

The Earths' system and environment is today endangered as a result of the overexploiting its' resources. The situation with the environment makes it urgent to change our ways of living, which also is the main objective of sustainable development. Sustainable development can be defined as a way of living which meets today's needs without compromising the ability for future generations to meet their needs. To make the concept of sustainable development more concrete can be a step towards making the concept more connected to the landscape architects daily work .

The concept of sustainable development is well-used and holds many meanings depending on context and field, through this its meaning have lost its clarity. I find it important to clarify the meanings it can have for the landscape architects work and through that process make the concept more usable.

In the background section, I justify why the urban environment is a key focus area, which is mainly about energy efficiency, economy and the number of people who have chosen to settle in urban areas around the globe.

Another important aspect is the landscape architects opportunity to contribute to the sustainable development when urban areas are developing and changing. The aim of this thesis is to embody the concept of sustainable development and make it a tool for landscape architects in their daily work, this also increases the chances for the concept to be used.

By studying literature and already constructed design projects, I've formulated strategies which aim to highlight different targets within the concept of sustainable development.

The example projects are helping me with making the strategies more concrete since they are built up of various elements responding to problems and ideas of how the sustainable development can be improved on the site with its given conditions.

In the work with concretizing the concept of sustainable development theories and strategies are used as a guidance and are given a form in the design process.

Method

Concrete strategies were formulated through the literature studies that focused on theories of sustainable development linked to the landscape architect's work. In the next step projects with a sustainability focus were studied, the strategies based in the literature are now complemented by strategies of a more concrete character.

In order to apply strategies from literature studies and example projects the strategies are implemented as a design in southern Stockholm.

Before the design work, the site were selected without analysing it's prospects and problems, in order to begin the design process with an open mind. In the pre study of the site I present its appearance by taking photographs along a walk. Cullens method Serial Vision is the inspiration for the way I present the site.

Lynchs analyse methods were used to increase understanding of the site. Sociotopkartan were studied along with the regions history, architecture and demographics.

In the first stage of the design process a program based on the

specific strategies were formulated.

This program is the base for implementing the strategies in the design on site .The design is evaluated and analysed by Lynch analysis and SWOT analysis to create an understanding of the strategies' usefulness.

Strategies

In the first stage, literature studies aimed to locate useful strategies for sustainable development in the landscape architect's work. Five strategies that I consider useful for the landscape architect's work towards a more sustainable city has been located as a step in the process of concretize the landscape architects work towards a more sustainable future.

These include increased density, preserved biodiversity, urban farming or gardening, citizen participation and sense of place/citizens relation to the location and places' identity.

These concrete strategies can be used when the conditions for sustainable urban development needs to be improved . The strategies can be applied at different sites depending on the preconditions and the goals with the design work.

Example projects

The strategies are followed by examples of implemented urban development and landscape architecture projects of varying scale, carried through with different methods and aiming towards a variety of goals. The scale ranges from a large-scale approach to reducing energy consumption in PlaNYC to the smallest project with a citizen-driven activity and gathering place, Ecobox.

Just as the strategies were formulated from the literature studies I complement the list of strategies with new aspects that emerge from the studied projects.

Here is a summary of the approaches developed in the study of literature and example projects.

Strategy 1: Cities with high density leads to reduced need for energy/oil which eases the threat of the oil crisis. Through the walkable city equality and belonging are developed

Strategy 2: Rich biodiversity where ecological infrastructure provides chances for biodiversity to preserve and develop. The green infrastructure also provides recreation for the population and a link into the wild, access to natural habitat gives residents the opportunity to experience and appreciate the culture and natural environment of their bioregion.

Strategy 3: Urban agriculture can improve quality of life in developing countries, sense of community and connection to the living place through social interaction and improved understanding of ecological principles in the surrounding bioregion. When nature are becoming important for our children we also invest in the future.

Strategy 4: Citizens relation to the site and the site's identity.

Identity making based upon the site's original context can be done by design with natural processes and visualize the natural character.

The citizens develop care for natural environment and improve their understanding of ecological systems when spending time in nature. The identity is strengthened when residents can reach out to the site's cultural and natural heritage and when they have knowledge about local customs and practices. A new visual expression creates a new identity on the site and so can also new activities.

Strategy 5: Citizen participation is based on the development

of a resilient society where many citizens opinions are highlighted. Over time citizens generates change after participating in an earlier collaboration process, children take responsibility for society in the future if they learn democratic behaviour at a young age.

Strategy 6: Functional landscaping includes storm water management, biofiltration and extensive vegetation.

Strategy 7: Facilitation of social life and interaction is about creating meeting places, recreational areas and physical integration, which helps residents to create social networks and build relationships.

The Design

To incorporate the concrete strategies of sustainable development a program is formulated based on the strategies that were developed from the literature studies and sample projects.

Before the design work a program is created by applying all of the strategies at the site for the proposal. The strategies that contribute to a positive change for the location are included in the program, while those who are not current right here are left out with a justification.

Inspired by the example projects, and based on the newfound knowledge a design proposal is made in the southern parts of Stockholm. The design proposal has been a way to illustrate and apply the strategies that have been developed through the work, the strategies will also get a clear form and are placed in a context, which is a step in the concretization of the strategies and the program.

The result is a new activity path that connects two areas with different characteristics for increased integration, social life and identity.

Transport such as cycling, walking and public transport improves the possibilities for an equality among the cities residents, the facilitation of pedestrians and the development of a walkable city all has a connection to the city's density (Strategy 1). Along the path new space for activities are created, public spaces that increases the chances of interactions and meetings are planned with the aim to create new relations in the area. The path is building connections between residential areas that previously had poor physical connections to each other, this i making it easier for social life and interaction (Strategy 7).

For increased citizen participation (Strategy 5) activity spaces where planned activities mixed with free space where the residents themselves control the activities. If the residents choose to get involved and develop the site it is a good chance that they also generate change over time. The children and young people's participation in the process learn democratic principles which increases the chances that they take responsibility for the society in our future. The project intends to reach out to as many people as possible, preferably both those who live on site and others. When many people are involved and influence the societal resilience are increasing.

Additional aims of the proposal is increased awareness of ecological systems when the physical link to the nature will be strengthened by the new route, the interest in nature increases, which will benefit the biodiversity (Strategy 2). By using plants related to the surrounding bioregion a more functional landscaping that minimizes water consumption and maintenance are created (Strategy 6).

Citizens relation to the site evolves together with the identity (Strategy 4) when plant material reflects the original natural context and visualize natural processes on site.

The project is used to explore and develop new social spaces and

contributes with a new visual expression and new activities, which also creates sense of place and identity.

In the design, a new form of allotment plots are planned, as a lot of benefits comes with urban farming. Residents can build up a connection to the place and create social networks and increase their understanding of the surrounding bioregion with its ecological processes. Giving children the opportunity to grow are an investment in the future since nature will have an impact on them (Strategy 3).

Discussion

The discussion deals with the design work linked to the strategies and elements chosen from the studies of literature and design projects. The design is a concretization of the concept sustainable development in the field of landscape architecture since the strategies are the base for the program and the design as a whole. By giving the place a form with the underlying strategies as a starting point a result that is possible to evaluate is created.

A SWOT analysis of the design is implemented to identify the strengths and weaknesses based on the goals that are set. The main goal of my design was set to enhance the identity of the site, the discussion treats the difficulties and possibilities of this choice.

The importance of landscape architect's work with the site's identity based on the site's historical context and natural character are also discussed.

Another goal with the design is enhanced social life. The combination of programmed and free space and what these areas can contribute with are treated. Methods to develop the free activities in the area are discussed in relation to the advantages of citizen participation, as well as the difficulties to succeed with this.

All of the strategies are linked to sustainable development and through the discussion of the impact and results it has on the actual site, an idea of how useful the strategies are emerges.

When working with the first research question; methods that simplifies the landscape architect's work on sustainable development, I have through the work realized the difficulty of accounting for all approaches that contribute to the concept of sustainable development. The reason is the subjects' broad variety and meaning. The strategies represent a complex network where the various aspects are interrelated in ways that are difficult to understand at an early stage in the process.

The concept of sustainable development is interdisciplinary and that decision may have results beyond the obvious.

When the strategies that constitute the answer to the first research question has been applied and given form at a given location in Stockholm the answer to research question number two reveals.

The second question is about how a design is expressed based on the strategies from the first question.

In the design works initial phase I lacked the knowledge required to perform a qualified selection among the strategies and all have been applied on the site. However, the wide range of strategies used, have contributed to the final result where even strategies that were not obviously suited for the design work on site have been applied which have contributed to my knowledge about the strategies.

Two neighbourhoods connected by the construction of a common outdoor environment with activities, allowing residents to build on the same identity. The development of identity and a sense of place can serve as a key to integration, a project that are developing in a

successful way could help citizens find both new friends and role models. Networking or collaboration between citizens is necessary for the start-up of the free activities. Meetings, seminars and workshops are useful methods to spread knowledge and inspiration for future cooperation.

Cities with a higher density favours sustainable development, however, the landscape architect is often involved in the process when the major decisions in the urban planning process are already taken. The landscape architect may at this stage develop great designed areas, however, involvement at an earlier stage in the process would increase the ability to influence decision-making at a large-scale.

Developed knowledge of large-scale planning principles, closer alignment to policy decisions and commitment early in the planning process would enhance the landscape architect's ability to influence on sustainable urban development.

Further work on sustainable urban development requires deeper knowledge of the different strategies and how they impact one another, knowledge about what results can evolve from combining the different strategies are knowledge that should be developed in the next step.

Landscape Architects have good opportunities to influence sustainable development in a positive direction if only knowledge is available and at hand, even without major resources devoted to environmental work. Through improvements in the funding and increased scale in projects can only lead to bigger improvements for the environment and the sustainability.

If the different profession that are involved in the planning process are aware of how they may improve the sustainable development as effective and comprehensive as possible, an image of how this can be done will emerge. A close collaboration will give them the opportunity to learn from each other and develop their expertise in a conscious direction based on the overall picture.

I have recognized many strategies that emerged as viable through the work. Deepening and widening of these strategies have been done through the work. The strategies can improve our understanding of how the work with sustainable urban development can be carried out and give weight to decision making in the planning process.

The mapping of the strategies for sustainable urban development have improved the understanding of how the various strategies interlink, broadened my knowledge on the subject and provided ideas of how sustainable design work can be done.

Bakgrund

Urbaniseringens utmaningar idag

I bakgrunden motiveras valet av fördjupning i urban miljö, problemen som vi idag står inför i anknytning till användningen av fossila bränslen, på vilka sätt vi gynnas av att bevara den biologiska mångfalden, vad klimatförändringar innebär och hur vi påverkas av dessa, samt vad begreppet hållbar utveckling kan innebära och bidra med.

Urbanisering

Enligt Newman och Jennings har städer alltid vuxit av att människor söker nya möjligheter som jobb eller utbildning, så sker även idag (2008 s. 34). Många städer har en befolkningsökning att hantera. I tredje världen kan de systemen (tillräcklig infrastruktur, med mera) som krävs vara svåra att hantera med de resurser som finns tillgängliga.

Det finns dock stora vinster att göra om utvecklingen går långsammare och planeringen är tillräcklig. Exempelvis har ekonomier på gräsrotsnivå en bättre chans att lyckas samtidigt som kvinnor har en större chans till hög utbildning och anställning. Andra motiv för att planera för befolkningsökningen är gynnandet av miljövänlig infrastruktur samt att det ekologiska fotavtrycket minskar (Newman & Jennings 2008, ss. 86-87).

Urbaniseringen sker i hög hastighet speciellt i Asien och Afrika. Den hastiga expansionen skapar lokala problem, som exempelvis sänkt vattenkvalitet och större klyftor mellan rika och fattiga. Städer kan också utvecklas genom stadsutbredning (urban sprawl) vilket minskar känslan av gemenskap. En annan baksida av att planeringen inte hinner med är invånarnas förlorade koppling till ekosystemet och den omgivande ekoregionen (Newman & Jennings, 2008).

"Vibrant communities offering diverse local economic, social and cultural opportunities will enable people to live with less need for transport energy. In an oil constrained future, the structural issues associated with public transport, cycling and walking will also become a higher priority"

(Newman & Jennings 2008, s. 35). Newman & Jennings (2008) pekar ut levande samhällen med lokala verksamheter, kultur och socialt liv som möjliga vägar till ett energisnålare levnadssätt. Att minska behovet av fossila bränslen kommer att bli nödvändigt i en framtid då stor oljebrist råder, vilket gör att kollektivtrafik, cykling och promenad måste ges högre prioritet.

Newman & Jennings (2008, s. 34) beskriver att den urbana livsstilen är den livsstil som ökar mest på jorden, idag lever största delen av jordens befolkning i städer, och inflyttningen ökar stadigt. Då städer ökar i storlek sker det ofta på bekostnad av naturliga ekosystem

och jordbruksmark.

Världens ekonomiska tillväxt drivs av städer. Städerna använder också resurser globalt samt producerar föroreningar och avfall långt utanför sina gränser. Stadsbon behöver mat, vatten och tak över huvudet men är förutom det också beroende av miljömässiga och sociala värden i sin närmiljö. Genom att utveckla stadsmiljön på ett mer hållbart sätt har vi möjligheten att minska stadsbons påverkan på miljön samt se till att staden fungerar i samspel med den omgivande ekoregionen.

Fossila bränslen

Newman & Jennings beskriver att olja globalt sett är den största energikällan idag, 95 procent av all transport drivs av olja. Behovet av olja har sjufaldigats de senaste 50 åren på grund av industrialisering och befolkningstillväxt vilket har stor påverkan på klimatet. De flesta oljeproducerande staterna har redan använt den olja som är enkel att nå och därmed billig, det dyrare bränslet kommer att påverka den globala ekonomin. Energi användningen behöver rekonstrueras så fort som möjligt med tanke både på ekonomin och på klimathotet (Newman & Jennings 2008, ss. 36-37).

Naturvårdsverket (2013a) beskriver att det utöver olja finns andra bränslen som även de påverkar naturen negativt, naturgas och torv hör till dessa. Fossila bränslen är den största anledningen till växthusgaser och därmed till klimatförändringarna. Den koldioxid som bildas vid förbränningen av de fossila bränslena går inte att rena och får därför en direkt påverkan på klimatförändringarna.

Naturvårdsverket anser att utbyggnaden av Sveriges energisystem bör fokuseras kring utvecklingen av förnybara energikällor (Naturvårdsverket 2013a).

Klimatförändringar

Newman & Jennings menar att ett förändrat klimat påverkar naturens system och orsakar förändring, ett exempel på detta är naturkatastrofer som ökar både i antal och styrka. Förändringen i vår miljö hotar den ekonomiska välfärden och det mänskliga välbefinnandet på flera sätt. (Newman & Jennings 2008, ss. 35- 36). Enligt Beck är fenomen som växthuseffekten, smältande polarisar, stigande havsnivåer, ökenspridning samt en ökad mängd tornados alla inräknade i termen klimatförändringar. (Beck 2010, s. 106). Enligt Newman & Jennings beror planetens klimatförändringar på överdrivet utnyttjande av naturens resurser. (Newman & Jennings 2008, ss. 35-36)

75 procent av världens fossila bränslen används i stadsregioner vilket påverkar jordens fysiska och biologiska system. Urbana regioner

är den största bidragande orsaken till klimatförändringarna. Den del av befolkningen som har lägst levnadsstandard drabbas hårdast av förändringarna (Newman & Jennings 2008, ss. 35-36).

Förändringen i jordens klimat, tillsammans med det faktum att urbana områden bidrar mest till dessa förändringar, är den huvudsakliga anledning till att jag valt att arbeta med hållbar utveckling i urban miljö.

Den biologiska mångfaldens värde

Newman & Jennings beskriver hur jordens organismer bildar avancerade mönster och samspelar med varandra och sin levnadsmiljö. Dessa system har utvecklats evolutionärt och förekommer i alla skalor (Newman & Jennings 2008, ss. 64-65). Idag är vi medvetna om den biologiska mångfaldens värde och de tjänster som den bidrar med. Ett välfungerande ekosystem försörjer oss med färskvatten, bra jord och ett stabilt klimat, i förlängningen är detta vad som krävs för produktion av mat, medicin och råmaterial. Mänsklig aktivitet är beroende av naturliga system och en frisk biosfär (Newman & Jennings 2008, s. 65).

Naturliga klimatförändringar har alltid förändrat den biologiska mångfalden i liten utsträckning, skillnaden idag är att mänsklig aktivitet utgör den huvudsakliga påverkan på miljön och dess system (Newman & Jennings 2008, s. 66).

Idag påverkas den biologiska mångfalden av mänsklig aktivitet i en högre takt än någonsin, vilket har lett till att en drastisk minskning av antalet arter har skett de senaste 50 åren. Takten med vilken ekosystemtjänster går förlorade ökar idag, när biologisk mångfald går förlorad försvinner även ekosystemtjänsterna förenade med det förlorade systemet (Hauge Simonsen, S. 2009).

I stadsplaneringen ersätter vi vegetation med infrastruktur och byggnader, den fragmenterade naturen som återstår mellan dessa strukturer blir starkt påverkad, inte bara av mänsklig aktivitet utan även av de nya arter introducerade av människan. Med det som bakgrund motiveras förtätning som ett alternativ framför exploatering av jungfrulig mark, även landskapsarkitektur med positiv effekt på den biologiska mångfalden är att föredra (Newman & Jennings 2008, s.66).

Hastigheten med vilken biodiversiteten minskar kan även saktas ner genom att stärka habitat och bygga upp en ekologisk infrastruktur (Hauge Simonsen, S. 2009).

Ekologiskt fotavtryck

Städer konsumerar resurser långt utanför sina gränser så förståelse för omfattningen av påverkan på naturen blir viktig inför hållbarhetsarbetet. Konsumtionens omfattning kan beskrivas genom det ekologiska fotavtrycket (Newman & Jennings 2008, s. 81).

Chamber, Simmons and Wackernagel (2000 refererat i Newman & Jennings 2008, ss. 82-83) beskriver det ekologiska fotavtrycket från en stadsmiljö som den yta land vilken krävs för att försörja befolkningen i staden. Olika städer har olika stora ekologiska fotavtryck beroende på befolkningens livsstil samt de resurser som konsumeras i staden. Enligt Newman & Jennings (2008, s. 80) kan staden ses som en organism vilken konsumerar och sedan avger avfall. Staden förbrukar till exempel vatten, jordbruksmark, samt resurser för sophantering.

Det ekologiska fotavtrycket används som en måttstock på vårt sätt att leva. Vi kan alltså förstå människors livsstil, konsumtionsvanor och

demografi genom att analysera det ekologiska fotavtrycket.

Ökat invånarantal i en stad leder till ett ökad ekologiskt fotavtryck däremot tenderar stora städer att konsumera mindre energi per capita än mindre städer med samma densitet, främst beror detta på att de större städernas har bättre förutsättningar att utveckla sin infrastruktur och återvinning (Newman & Kenworthy 1999 refererat i Newman & Jennings 2008, ss. 86-87). Minskat invånarantal leder dock inte automatiskt till minskat ekologiskt fotavtrycket eftersom befolkningen i en stad tenderar att leva på de resurser som finns tillgängliga sedan innan befolkningsminskningen, det ekologiska fotavtrycket förblir oförändrat (Newman och Jennings 2010, s. 86).

Hållbar utveckling

1972 höll Förenta nationerna (FN) den första konferensen på temat hållbar utveckling: the UN Conference on the Human Environment. FN benämner konferensen som en "milstolpe i FN:s arbete med hållbar utveckling. Vid tillfället konstaterades att "en god miljö är ett lika viktigt mål för mänskligheten som fred och utveckling" (Svenska FN-förbundet 2012).

Sedan dess har FN haft hållbar utveckling som en del i sin agenda, idag är det en "vägledande princip" för världsamfundet. Utöver arbetet med fred, fattigdomsbekämpning, mänskliga rättigheter, natur och miljö inkluderas de sociala och ekonomiska aspekterna i begreppet. FN (2012) inkluderar tre dimensioner i begreppet, vilka "samspelar och stödjer varandra". Ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

Vid tillfället för konferensen 1972 var inte begreppet hållbar utveckling myntat, det gjordes av en amerikansk miljövetare och författare vid namn Lester Brown. Först 15 år senare fick det genomslag då Brundtlandkommissionen definierade begreppet:

"En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov" i rapporten *Vår gemensamma framtid*. Kommissionen påpekar vikten av utveckling och tillväxt på miljöns villkor, eftersom hållbar social utveckling och ekonomisk tillväxt är omöjlig om naturresurserna utnyttjas hänsynslöst och miljön fördärvas (Svenska FN-förbundet 2012).

Hållbar utveckling är ett övergripande mål för FN, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) strävar efter att engagera världens utbildningssystem i arbetet mot en mer hållbar framtid (UNESCO 13).

Fyra dimensioner av hållbar utveckling lyfts fram: samhälle, miljö, kultur och ekonomi, UNESCO (2013) påpekar hur dessa parametrar är oskiljaktiga. UNESCO (2013) belyser skillnaderna mellan hållbar utveckling och hållbarhet, där hållbarhet är ett långsiktigt mål och hållbar utveckling är de processer som leder mot målet. Som exempel lyfts hållbart lantbruk, skogsbruk, produktion, konsumtion, utbildning mm.

Regeringen beskriver att deras arbete med hållbar utveckling tar avstamp i "individens rättigheter och behov" samt att "Demokrati och institutionella ramverk, mänskliga rättigheter och jämställdhet ses därför som förutsättningar för hållbar utveckling" (Miljödepartementet 2013).

Prioriterade frågor för hållbar utveckling, nationellt och globalt är för regeringen: Hållbar urbanisering, tillgång till och ett hållbart

nyttjande av energi och vatten, rätt prissättning och värdet av ekosystemtjänster, marknadsutveckling som inkluderar näringslivets roll, hållbart jordbruk, skog och fiske samt handel samt beslut om att införa globala så kallade hållbarhetsmål (Miljödepartementet 2013).

Problemet med högtflygande formuleringar med gott om tolkningsutrymme kvarstår.

De omfattande och varierande definitionerna ovan tillsammans med miljödepartementets mer definierade problemrymd, som även den spänner över både ekosystemtjänster och näringslivets roll belyser att begreppet fortsätter att vara svårgreppbart och knepigt att applicera i det dagliga arbetet.

Begreppet hållbar utveckling fyller en viktig funktion. De flesta företag och myndigheter har en strategi för hur de ska arbeta med det, och de ovannämnda stora instanserna UNESCO, FN och regeringen har formulerat övergripande strategier.

Begreppet hållbar utveckling kan hjälpa oss att hantera de olika svårigheter som presenterats i bakgrunden, det vill säga urbanisering, fossila bränslen, klimatförändringar, biologisk mångfald och ekologiskt fotavtryck.

Att det förekommer variationer i begreppet framkommer redan i stycket bakgrund. Variationerna försvårar förståelsen för begreppet och dess betydelse försvagas. De huvudsakliga problem som finns att arbeta med är svårigheten att överblicka begreppet hållbar utveckling generellt, vilket leder till att begreppets betydelse försvagas.

Att Förtydliga begreppets betydelse inom fältet för landskapsarkitektur kan stärka det. Detta kan ske genom konkretisering i flera steg, för att kunna applicera begreppet hållbar utveckling i landskapsarkitektens dagliga arbete tänker jag mig att begreppet behöver tillgängliggöras teoretiskt och därefter konkretiseras inför gestaltungsarbetet.

Att hantera urbaniseringens utmaningar

Idag sker expansion av urbana områden överallt i världen och behoven hos en ständigt växande befolkning, speciellt i urbana områden, måste tillgodoses. Stadsplanering och miljömedveten exploatering är nödvändig för att begränsa påverkan på miljön, genom att verka för hållbar utveckling har landskapsarkitekten en god chans att påverka framtiden. Med detta som utgångspunkt har jag funderat över hur jag i min yrkesroll kan påverka den hållbara utvecklingen.

Syfte

Begreppet hållbarhet innehar många olika betydelser beroende på sammanhang, dessutom har begreppet urvattnats. Det aktualiserar arbetets första syfte; att konkretisera och exemplifiera vad hållbar utveckling kan innebära för landskapsarkitekter.

Genom kartläggning av konkreta metoder och tillvägagångssätt för att åstadkomma hållbar utveckling kan landskapsarkitektens arbete med den inriktningen underlättas. Detta leder fram till det andra syftet; att underlätta landskapsarkitektens arbete för en hållbar utveckling och bygga vidare på kunskapen om de mest användbara strategierna.

Slutligen är syftet också att tillämpa strategierna genom en gestaltning med hållbarhetsfokus, vilken syftar till att öka förståelsen för de olika strategierna och metoderna från litteraturstudierna.

Genom att applicera lärdomarna på en verklig plats konkretiseras

de variationer av möjligheter, kombinationer och lösningar som strategierna och metoderna erbjuder. Syftet med tillämpningen är också att utvärdera metoder och strategier.

Frågeställningar

För att kunna uppfylla ovanstående syften är frågeställningarna:

1. Vilka konkreta tillvägagångssätt kan förenkla landskapsarkitektens arbete mot hållbar utveckling?
2. Baserat på dessa konkreta strategier och tillvägagångssätt, vilken form tar en gestaltning med hållbarhetsfokus på en plats i Stockholm?

Målgrupp

Målgruppen är studerande landskapsarkitekter eller landskapsarkitekter som vill dra lärdom och inspireras av gestaltningar med inriktning på hållbar stadsutveckling. Tjänstemän med ansvar för stadsutveckling, yrkesverksamma inom den gröna sektorn, samhällsplanerare och stadsdelsförvaltningar kan även de dra nytta av kunskapen i detta projekt.

Avgränsningar

Arbetet är avgränsat till att behandla teorier, metoder, strategier och idéer med hållbar utveckling som mål, samtliga användbara för landskapsarkitekter,

Arbetet är avgränsat till att behandla hållbar utveckling ur social- och ekologisk synvinkel, ekonomisk synvinkel förekommer alltså inte. Anledningen till att jag valt bort ekonomisk synvinkel är kopplingen till landskapsarkitektur där sociala och ekologiska aspekter är byggstenar medan det ekonomiska har en biroll.

Exempelprojekten som presenteras är utvalda eftersom de är planerade för hållbar utvecklingen och har tydliga miljömål. Jag har också valt att avgränsa mig till genomförda projekt med inspirerande lösningar som hanterar ekologiska och/eller sociala värden på olika sätt.

Gestaltungsarbetet bottenar i de tankesätt och arbetsmetoder som jag undersökt under arbetets tidigare delar, vilket gör att valen baserats på dessa. Jag har även haft inställningen att gestaltungsarbetet huvudsakligen är en undersökande och experimentell process.

Platsen valdes utan att i förväg analysera möjligheter och svårigheter med att skapa en hållbar gestaltning. Detta för att till fullo kunna testa metoderna utifrån platsens givna förutsättningar, då jag inte vill visualisera projektet redan innan arbetet startat. Jag vill stöta på oväntade svårigheter vilket gör att jag måste vara kreativ i mina lösningar för att få en så naturlig process som möjligt. I arbetet med gestaltningen har jag bortsett från stadens befintliga planer för området och har istället arbetat utifrån dagens läge (hösten 2012). Detta görs eftersom jag vill att gestaltningen ska baseras på uppsatsens undersökning och inte på kommunens analys av situationen, detta kan ge mig en inblick i hur stadsplanering skulle kunna se ut om jag bara fokuserar på hållbarheten och inte andra parametrar.

Begrepp

Biokapacitet

"Ett mått på den biologiska produktionsförmågan inom

ett visst område, ett land eller på hela jorden" (Boverket & Naturvårdsverket 2000, s. 15).

Biologisk mångfald

Variationen av liv och de mönster som detta liv formar (Newman & Jennings 2008, s. 64). Arter och genetisk variation på en given plats (Newman & Jennings 2008, s. 259).

Bioregion

En region definierad av dess klimatoriska, geografiska, hydrologiska och ekologiska egenskaper (Newman & Jennings 2008, s. 260).

Densitet

Stadens täthet, antal invånare per ytenhet (Newman & Jennings 2008, s. 127).

Ekologiskt fotavtryck

De land och vattenarealer som krävs för att underhålla ett samhälle och den livsstil som människor har där (Newman & Jennings 2008, s. 81).

Ekologisk Urbanism

Begrepp inom stadsplaneringen med huvudsakligt mål att skapa harmoni mellan människor, byggnaderna i staden, de städer som byggnaderna bildar samt den miljö som omger städerna (Ingber 2010, s. 308).

Ekosystem

Kan beskrivas som variationen av alla arter och system som återfinns på en given plats (Newman & Jennings 2008, s. 64-65).

Ekosystemtjänster

De resultat av ekosystemet som gynnar människan och samhället (Naturvårdsverket 2013b).

Landskapsurbanism

Stadsplaneringsideologi där landskapet ligger till grund för stadsutvecklingen snarare än byggnaderna (Carmona et al. 2010, s.45).

Resiliens eller motståndskraft

Ett systems förmåga att återhämta sig och utvecklas efter störning. Det kan avse ekosystem eller medborgares förmåga att anpassa sig till förändringar i samhället (Stockholm Resilience Centre 2007).

Stadsutglesning (Urban sprawl)

Stadsutveckling som leder till glesare bebyggelse och ofta bilberoende samtidigt som mycket mark tas i anspråk (Naturskyddsföreningen 2010).

Metod

Här presenteras hur arbetet är upplagt för att svara på de frågeställningar och möta de mål som formulerats i inledningen.

Arbetsgång

Här beskrivs arbetsprocessen och hur jag har gått tillväga för att möta syftet och frågeställningarna som formulerades i introduktionen. Inledningsvis beskrivs vilka metoder som används i varje steg övergripande. I fortsättningen av metodavsnittet kommer jag att fördjupa mig i metoderna och genomförandet.

1. Teori till strategier

I det första steget studeras teorier kring hållbar utveckling som har betydelse för landskapsarkitektens profession med mål att formulera konkreta strategier. Jag använder mig av litteratursökning och litteraturstudier i min strävan att formulera strategierna. Jag har haft min utgångspunkt i *Cities as Sustainable Ecosystems* och därefter sökt information för att stärka, komplettera och kritisera resonemangen i boken. I början av det undersökande arbetet kontaktades personer med anknytning till ämnet, det var då boken *Cities as Sustainable Ecosystems* rekommenderades.

2. Exempelprojekt till strategier

I detta steg studerar jag exempelprojekt med målet att finna ytterligare strategier som kompletterar de från litteraturen. Många av exempelprojekten finns beskrivna av gestaltaren själv i boken *Ecological Urbanism*. Även denna bok har rekommenderats mig i det inledande stadiet av informationssökandet, därefter har informationssökningen utökats för att få en bredd av projekt som varierar i skala, utförande och mål.

Studier av exempelprojekt syftar till bättre förståelse för arbetets komplexitet samt inspirera och påvisa kreativa lösningar och variationsmöjligheter i samtida landskapsarkitektur med hållbarhetsfokus.

3. Inför gestaltningen

Inför gestaltningen väljer jag en plats för gestaltningen utan att jag i förväg analyserar svårigheter och möjligheter med att skapa en

hållbar gestaltning där. I förarbetet besöks platsen och presenteras i en bildserie samt en Lynch-analys för att öka min förståelse för platsen. Jag studerar även sociotopkartan och läser in mig på områdenas historia, arkitektur och demografi.

4. Programformulering utifrån strategierna

I detta steg sker en sammanställning av strategier som utkristalerats genom arbetet med litteraturstudierna som ligger till grund för att formulera ett gestaltungsprogram med utgångspunkt från strategierna.

I programmet tar jag hänsyn till gestaltningens förstudie och varje strategis användning på platsen bedöms utifrån platsens förutsättningar. De flesta strategier kommer till nytta medan andra inte är aktuella och avskrivs med en motivering.

5. Gestaltning

Gestaltningen genomförs efter det program som formulerats med strategierna som utgångspunkt. Jag skissar och utvecklar här varje strategi till en fysisk form och inspireras även av de studerade gestaltungsprojekten i utförandet.

6. Utvärdering av gestaltningen och diskussion

Genom att analysera resultatet av gestaltungsarbetet kan jag skapa mig en bild av användbarheten av strategierna från litteratur och exempelprojekt och utvärdera dessa.

Jag använder mig återigen av Lynch-analysen för att skapa en ide om hur området påverkas av gestaltningen. Jag genomför även en SWOT för att bedöma hur gestaltningens styrkor och svagheter samt möjligheter och hot mot den.

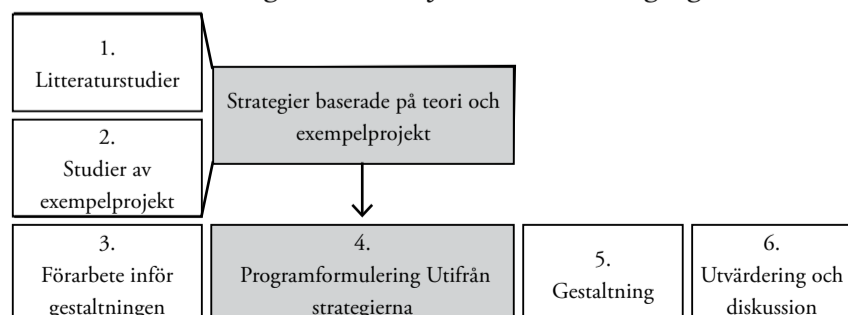
Litteraturstudie

Litteraturstudien avgränsas till hållbar utveckling inom landskapsarkitektens arbetsområde. Den har hjälpt mig med att förstå diversiteten i begreppet hållbarhet. Jag har här förstått att många olika aspekter spelar in och att arbete mot en hållbar stad kräver samarbete mellan många professioner.

För vägledning i mitt examensarbete kontaktade jag tidigt i processen Johan Paju ¹, samt Anna Maria Orru ² vilka jag lärt känna under min studietid på Kungliga tekniska högskolan där båda är verksamma. Jag blev rekommenderad två publikationer vilka har väglett mig genom min arbetsprocess och lagt grunden för mitt arbete.

Paju rekommenderade antologin *Ecological Urbanism* (Mostafavi & Doherty red. 2010), boken är en antologi med projekt, essäer, reflektioner och artiklar som alla behandlar hållbar utveckling. Innehållet har en bred variation, från konst till tekniska lösningar, allt

Figur 1: Genomförande och arbetsgång.

¹ Paju är landskapsarkitekt och grundare av Paju arkitektur och landskap samt en av de ansvariga lärarna på masterprogrammet Landscape Design Studio.

² Orru är arkitekt, och har bland annat doktorerat med forskningsprojektet A Biologically Centered Framework in Urban Foodscapes vilket behandlar mat, vatten, sinnen och urbanitet.

för en mer hållbar framtid. Den här boken har givit mig fördjupad förståelse för begreppet hållbar utveckling och dess komplexitet genom att den behandlar en bred variation av lösningar för att hantera våra miljöproblem.

Orru rekommendarde boken *Cities as Sustainable Ecosystems* (Newman & Jennings 2008) vilken redogör för befintliga projekt som på olika sätt hanterar frågan om en hållbar stad, lösningar på olika problem med anknytning till hållbarhet i staden samt teoretiska strategier på samma tema. *Cities as Sustainable Ecosystems* baseras på Melbournes tio principer för hållbarhet vilka är vision, ekonomi och samhälle, ekologiskt fotavtryck, städer baserade på ekosystem, identitetsskapande, ökat medinflytande, samarbete, hållbar produktion och konsumtion samt god styrning.

Dessa två böcker har utgjort basen för mitt fortsatta informationsökande som genomfördes för att inrikta ytterligare mot landskapsarkitektur och gestaltning, fördjupa mig och underbygga resonemang samt komplettera med exempelprojekt i alla skalor och med olika mål.

De sökord som huvudsakligen används är:

Hållbar utveckling, hållbarhet, ekologi, ekosystem, ekosystemtjänster, biologisk mångfald, densitet, tät stad, hållbar stadsutveckling, stadsodling, medborgarinflytande, identitet,

Sustainable development, sustainability, ecology, ecosystem, ecosystem services, biological diversity, density, sustainable urban development, urban gardening, urban farming, citizen influence, identity, sense of place. Jag har använt mig av sökmotorerna Libris, Kthb Primo samt Stockholms stadsbibliotek.

Urval av teorier

Jag har studerat teorierna i *Cities as Sustainable Ecosystems* och därefter valt ut de som har anknytning till landskapsarkitektens fält, då med fokus på teorier som går att tillämpa vid eller genom en gestaltning. Genom detta har jag kunnat välja ut de viktigaste aspekterna för landskapsarkitekter och även kunna relatera dem till exempelprojekten. Att jag ska genomföra en gestaltning senare i processen har också betydelse för min inriktning mot gestaltning.

Urval av exempelprojekt

Många av exempelprojekten finns beskrivna av gestaltaren själv i *Ecological Urbanism*. I litteraturen har jag studerat långt fler projekt än de som presenterats. Projekt som visar på oväntade och kreativa lösningar inom landskapsarkitektens fält har valts ut. Mitt fokus har varit projekt som tar ett steg ifrån traditionella lösningar, löser många olika problem med enkla medel, vänder ett problem/svårighet till sin fördel samt ger en 'aha-upplevelse'. I varje steg har teorierna konkretiserats och tydliggjorts med målet att utgöra en bas vid gestaltningen på den plats som jag väljer ut.

Intervju

I informationsökandet inför ett av exempelprojekten genomfördes en intervju med Kerstin Bergendahl som leder det studerade projektet. Målet med samtalet var att få mer djupgående information och personliga erfarenheter av projektet Park lek för att få en klarare bild av projektets vinster och de erfarenheter som kommit av arbetet. Bergendahl kontaktades eftersom hon är en nyckelperson i projektet Park lek samt har erfarenhet från liknande projekt på andra platser. Samtalet med henne utgör ett komplement till den mer allmänna

projektbeskrivningen av projektet som finns publicerat. De frågor som utgjorde basen för vårt fria samtal finns redovisat i anslutning till beskrivningen av projektet.

Val av plats för gestaltningen

Jag har valt en plats i södra Stockholm, Älvsjö, utan att analysera dess förutsättningar och svårigheter, detta för att undvika att ha en plan för gestaltningens form och tema. Jag har ingen stark koppling till platsen som valts, främst för att gå in förutsättningslöst utan kunskap, vilket också vanligast i en verklig arbetssituation. På den utvalda platsen finns exploateringsplaner i vissa delar, jag har dock inte fördjupat mig i på vilket sätt. Platsen är idag obebyggd men nyttjas delvis som grönområde och står delvis till synes oanvänd. Platsen ligger i ett urbant, expansivt område relativt centralt vilket ger andra förutsättningar ur hållbarhetssynpunkt än om det skulle ligga i orörd natur. Platsen är olik de studerade exempelprojekten med förhoppningen att gestaltningen som utformas leder till nya lärdomar.

I nästa steg analyseras platsen som en förstudie inför programformuleringen

Analysmetoder

För att kunna jämföra min gestaltning med platsens ursprungliga utformning analyseras och utvärderas platsen i två steg. Den ursprungliga utformningen analyseras som en del i den förstudie vilken ligger till grund för gestaltningen. Då gestaltningsarbetet är slutfört analyseras resultatet för att skapa en bild av vilka förändringar som kan tänkas ske på platsen och vilka mål som uppfyllts. Jag använder jag mig av 'serial vision' i förstudien, Lynch både i förstudien och i analysen av gestaltningen samt SWOT i analysen av gestaltningen.

Lynch

"The mental image of the city which is held by its citizens" vilket innebär att analysen beskriver invånarnas relation och bild av stadens fasta element (Lynch 1960, s. 2). Analysen kartlägger stadens "läsbarhet" där dess element känns igen av invånarna och organiseras i olika mönster (Lynch 1960, s. 2).

Jag har valt att ha med detta tillvägagångssätt eftersom det numera är en vedertagen del i förarbetet inom landskapsarkitektur. Metoden handlar om människans bild av staden vilket för mig är ett centralt mål i gestaltningsarbetet. "The need to recognize and pattern our surroundings are so crucial, and has such long roots in the past, that this image has wide practical and emotional importance to the individual" (Lynch 1960, s. 4).

"A good environmental image gives its possessor an important sense of emotional security. He can establish an harmonious relationship between himself and the outside world" (Lynch 1960, s. 4).

Analysmetoden används både som en analys i förstudien och som en del i arbetet med att utvärdera gestaltningen.

De mönster vilka utgör basen i Lynch- analysen kan utläsas vid besök på platsen varpå detta nedtecknats. Mycket information som knyter an till analysen kan även utläsas ut planer, exempelvis var områdets centrum, tunnelbana eller de stora vägarna finns.

Genom att denna analys är genomförd både före och efter gestaltningen växer en bild av områdets utveckling och gestaltningens påverkan på platsen fram.

Analysen redovisas i plan med de för Lynch-analysen klassiska elementen; stråk, barriär, nod, distrikt och landmärke, samtliga förekommer i en mindre och en större skala.

Platsbesök

”Our original aim is to manipulate the elements of a town so that an impact on the emotions is achieved” (Cullen 1971, s. 9). Med detta menar Cullen att det mänskliga sinnet uppfattar kontraster och olikheter i stadsrummen, skillnaden mellan den befintliga vyn och den som framträder då man rör sig i staden påverkar vår kropp och vårt sinne. En lång plan promenadväg ger begränsat med sinnesintryck vilket gör vägen monoton och mindre intressant.

Jag har valt att utgå från den här metoden eftersom den kan användas till att återge en fotgängares upplevelse av en promenad.

”Serial vision” är enligt Cullen en metod som syftar till att förmedla ”upptäckter och dramatik” vid människans rörelse i stadsrummet trots att endast tvådimensionella bilder kan förmedlas i tryck (1971, s. 19).

Jag har besökt platsen vid två tillfällen för att genomföra inventeringen, det ena besöket startades i Älvsjö och det andra i Hagsätra. Analysen har genomförts genom att jag har promenerat genom områdena och avbildat vägen med kamera. En helhetsbild av området och upplevelsen illustreras. Fotografierna bygger upp en bild av hur området förändras utmed promenaden och förmedlar till viss del platsens känsla.

Analysen redovisas i en plan där promenaderna finns utmärkta, utmed slingorna finns nummer och varje nummer motsvarar ett fotografi för att man enkelt skall kunna se var fotografiet är taget.

SWOT analys

Carmona et al. (2001) beskriver hur bedömning av en plats inför förändring eller exploatering kan gå till. Carmona et al. (2001, s. 304) bedömer att SWOT analysen är en enkel och effektiv analysmetod som kan visa potentiella utvecklingsmöjligheter för en plats. Chapman & Larkham (refererad i Carmona et al. 2001, s. 306) anser att SWOT analysen är en bra utgångspunkt vid bedömning av och programformulering i ett projekt. Analysmetodens har möjligheter att både ge en bild av nuvarande läge samt beskriva möjliga lösningar.

Strength - Styrka Beskrivs som en tillgång som effektivt kan utnyttjas för att nå målbilden.

Weaknesses - Svaghet en begränsning eller defekt som hindrar från att nå målbilden.

Opportunity - Möjlighet En fördelaktig situation som kan tas tillvara.

Threat - Hot En ofördelaktig situation som hotar strategin.

Då dessa fyra parametrar har identifierats är uppgiften att bygga vidare på styrkorna, undanröja svagheterna, dra nytta av möjligheterna och dämpa effekten av hoten. (Dealtry 1992, refererad i Karppi 2001).

Genom att analysera den färdiga gestaltningen med utgångsläge i ovanstående punkter genomför jag analysen. Analysens utgångsläge är den hållbara gestaltningen där allt fungerar enligt programmet som formulerades inför gestaltningen baserat i strategierna.

Jag kartlägger sedan styrkor, svagheter, möjligheter och hot mot en lyckad gestaltning, analysen redovisas i en tabell där de olika aspekterna listas.

Programformulering inför gestaltningen

Efter varje avsnitt i arbetet har en tabell utformats för att samla konkreta metoder, i första steget utifrån teorierna och i andra steget

genom komplettering av de nya aspekter som framkommit vid studierna av exempelprojekten.

Då alla teorier och exempelprojekt analyserats har jag en tabell över tillvägagångssätt vilken utgör basen för mitt fortsatta arbete. Studierna av exempelprojekten har också visat på kreativa lösningar och konkreta förslag på hur tidigare projekt har bidragit till den hållbara utvecklingen på olika sätt.

Tabellen används som bas genom att varje aspekt exkluderas eller inkluderas med en motivering och en beskrivning hur det utförs. Appliceringen av metoderna i en gestaltning på en verklig plats är mitt sätt att validera och testa resultatet av litteraturstudierna.

Strategier

Fokus i denna del är strategier och tankesätt som hjälper landskapsarkitektens arbete för en hållbar utveckling. Skalan behandlar landskapsarkitektur på lokal nivå, det vill säga varierande mellan stad och region.

Arbetet för hållbar utveckling

I den studerade litteraturen har jag identifierat fem tillvägagångssätt som jag finner användbara för landskapsarkitekter eller planerare vid hållbar stadsutveckling. Deras mål varierar från den fysiska miljöns påverkan på människors val till ekologi och social hållbarhet.

Jag har valt att kalla dessa för strategier eftersom jag ser dem som verktyg att arbeta med vid planering. Strategierna beskrivs i den inledande texten, varje strategi efterföljs av en grå ruta med sammanfattning och en tabell där strategins variationer och vad den bidrar med listas. Denna tabell kommer utvecklas genom arbetet med konkretiseringen av metoderna och är därför återkommande genom hela processen fram till gestaltningen.

1: Städer med hög densitet

Befolkningen i USA nästintill fördubblades mellan åren 1950 och 2000. De flesta nybyggena utfördes glest i stadens perifera delar, i form av stadsutglesning (även kallat urban sprawl). Enligt Cohen (2010, s. 134) berodde utvecklingen främst på billig energi och bristande miljömedvetenhet. I dagens pågående kris har människor svårt att finansiera detta levnadssätt, vilket leder till att fördelarna med en tät stadskärna värderas högre igen. Några av fördelarna med den täta staden är miljövänlighet och effektivitet genom minskade transportkostnader samt den äldre stadens historiska koppling. När vi lägger om vårt levnadssätt måste vi ha en socialt integrerad och hållbar stad i åtanke eftersom dessa aspekter inte kan separeras från ekologisk hållbarhet (Cohen 2010 s.134).

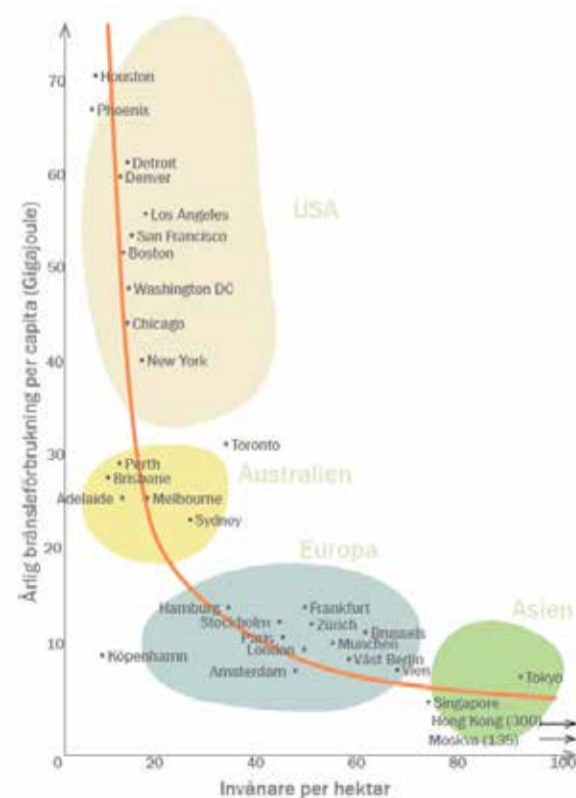
Newman och Jennings (2008, s. 87) menar att stadsplanering kan utföras på ett sätt som gör att fler människor lever på samma resurser, exempelvis samma kollektivtrafik. En tät stad ger bättre förutsättningar att utveckla en bra infrastruktur med bussar, spårvagnar, tåg och cykelbanor. Sammanfattningsvis är städer mer energieffektiva då det kommer till transport. Människor som lever tillsammans i en stad tenderar att leva på mindre yta, vilket reducerar energiförbrukning för uppvärmning och nedkylning av bostäderna.

Även Llevelyn-Davies (Refererat i Carmona et al. 2003, s. 223) belyser en rad vinster som kommer med ökad densitet. Sociala vinster: Interaktion och mångfald, stadens livskraft och ökad tillgång till samhällstjänster, fler bostäder och bättre integration. Ekonomiska vinster: Ökad ekonomisk bärkraft och bidragande till infrastrukturen. Transport: Utökat underlag för kollektivt resande, minskat behov av bil och därmed parkeringsplatser. Miljömässiga vinster: Genom att

öka energieffektiviteten, minska resurskonsumtion, minskade utsläpp, bevara och finansiera underhåll av offentliga miljöer, och minska behovet av markyta.

Transport i staden

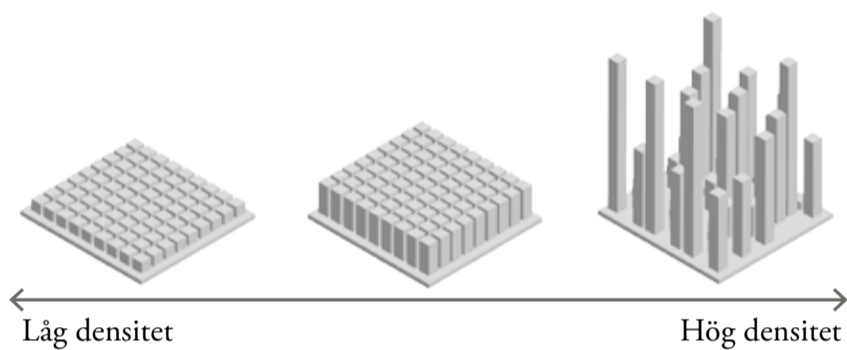
Enligt Newman och Jennings (2008) är en stad planerad för motordrivna fordon mindre anpassad för fotgängare. Då mängden bilar ökar minskar möjligheterna till rekreation och social interaktion. Många regioner är sårbara på grund av att de är beroende av varor som transporterats lång väg. När oljebristen blir mer kritisk kommer både godstransporter och de samhällen där invånarna är bilberoende att drabbas hårdast. Planerar vi däremot för en tätare promenadstad där kollektivtrafik är det huvudsakliga transportmedlet lättar problemet med oljekrisen eftersom kollektivtrafik kräver mindre bränsle än privatbilism. Ett fullt utvecklat kollektivtrafiksystem ökar även jämlikheten mellan invånarna och skapar en känsla av tillhörighet eftersom oplanerade möten sker i högre utsträckning med färre invånare som tar bilen (Newman & Jennings 2008, s. 141).

Figur 2: Bränsleanvändande i förhållande till stadens . Invånare i tätare städer tenderar att använda mindre bränsle per capita än i städer med glesare bebyggelse och urban sprawl. Det finns även en tydlig skillnad mellan kontinenterna i användandet av bränsle (Efter: Newman & Kenworthy, 1999 refererad i Newman & Jennings 2008, s. 87)

Bygga tätt men på rätt sätt

Att bygga tätt har på sina håll blivit kontroversiellt, i Hong Kong, vilken är en mycket kompakt stad, genomförde Cheng och Steemers en studie som visar att densitet kan uppfattas på olika sätt. I studien tillfrågades människor om sin uppfattning kring stadens täthet. Undersökningen visar att människornas negativa känsla av täta miljöer var direkt kopplad till fri sikt mot himlen. Begreppet "sky factor" skapades, där 1 är en fullständig sikt mot himlen och där 0 är helt utan sikt. Beroende på hur ett område är byggt kan samma fysiska täthet uppfattas som väldigt tät eller mindre tät (Figur 3.). Faktorer som antalet fotgängare, skyltning och trafik påverkade också känslan av täthet i undersökningen. En stad med hög densitet behöver inte alltid bli kompakt och mörk eftersom sikten mot himlen är direkt relaterad till känslan av täthet. Det innebär att en stad där husens placering på marken är regelbunden och byggnaderna har monoton höjd ger en ökad känsla av täthet. Stadsstrukturer med en högre täckningsgrad på marken innebär även mindre yta för park och

Figur 3:
Illustrationerna visar hur en stad med hög densitet inte alltid behöver bli kompakt och mörk. Hus i varierande höjd och oregelbunden placering på marken kan ha hög densitet utan att kännas lika tät medan monoton höjd och tät placering på marken ökar känslan av täthet (Cheng & Steemers 2010, s. 476).

offentliga rum.

Städer med hus i varierande höjd och oregelbunden placering på marken kan ha hög densitet utan att kännas lika tät, upplevelsen blir en luftigare stadsmiljö med förbättras sikt mot himlen. (Cheng & Steemers 2010, ss. 476-480).

Strategins koppling till landskapsarkitektur

Urbaniseringen sker i en hög hastighet vilket motiverar oss till arbete med hållbarhetsfrågor vid stadsutveckling. Kunskapen kring denna strategi är central för landskapsarkitekten eftersom stadens densitet direkt påverkar energiförbrukningen. Konkret har landskapsarkitekter och planerare möjlighet att förbättra infrastruktur, transport och användning av stadens ytor.

Förädling av offentliga rum och rekreationsytor i anslutning till områden där befolkningens mängd ökar är av vikt då parker som används av fler människor kräver god planering och utökad skötsel. Studien av Cheng och Steemers ger landskapsarkitekten kunskap att planera den täta staden på ett önskvärt sätt.

Jag ser två huvudsakliga vinster med ökad densitet i staden vilka utläses av tabellen nedan.

Konkretisering av strategin

Strategi	Variation inom strategin	Effekt
1: Städer med hög densitet	Kortare transportsträckor	Minskat behov av energi/olja Lättar oljekrisens hot
	Möjlighet att gå och cykla	Skapar jämlikhet och tillhörighet genom promenadstaden

2: Rik biologisk mångfald

Enligt Karousakis et al. (2010 s.156) kan biodiversitet beskrivas som mångfalden av levande organismer. Globalt sett sjunker biodiversiteten, denna minskning beskrivs som en av de största utmaningarna som åligger mänskligheten.

Minskning av biodiversitet innebär att ekosystemtjänster som människans välfärd är beroende av går förlorade. Om den negativa utvecklingen fortsätter som idag kommer biodiversiteten globalt sett att minska med 10 % mellan år 2010 och 2050. Dessa förändringar är som störst i Asien, Europa och södra Afrika och beror främst på förändring i markanvändningen, storskaligt skogsbruk, utbyggnad av infrastruktur, ingrepp och fragmentering av natur samt föroreningar och klimatförändringar (Karousakis et al. 2010, s.156).

Urbaniseringen är en av de största förändringarna som naturen har genomgått. Då ekosystem byts ut mot byggda strukturer lämnas fragment av natur kvar, hårt påverkad av främmande arter och nya störningsmoment. Newman och Jennings (2008, s. 66) beskriver hur människan har förändrat landskapet ända sedan marken började odlas upp för att bedriva jordbruk, men att de här förändringarna har accelererat i hastighet och skala sedan den industriella revolutionen.

Författarna (2008, s. 65) belyser svårigheten att förstå det fulla värdet av en rik biologisk mångfald i stadsplaneringen, vi är bland annat beroende av den för rent vatten, ren luft samt för ekosystemtjänster. Biologisk mångfald börjar även värdesättas för sitt egenvärde, bortsett från vinsterna för mänskligheten.

Då värdet av en rik biologisk mångfald har bekräftats börjar arbetet med bevarande och återskapade, i de fall där skyddande strategier för biologisk mångfald saknas behöver sådana utvecklas. Newman & Jennings (2008 s. 69) menar att två huvudsakliga stadsplaneringsprinciper gynnar den biologiska mångfalden.

Det första är den kulturella stadsplaneringsprincipen, där byggda kopplingar mellan bostäder och ekoregionen kan förändra attityder hos befolkningen och skapa omvårdnad för närmiljön. För att stärka dessa kopplingar kan platsens historia och kultur framhävas,

utveckling av ett rikt liv för medborgarna kan flytta fokus bort från konsumtion, vilket gynnar den hållbara utvecklingen.

Den andra stadsplaneringsprincipen är den fysiska, ett system av naturreservat från stadskärnan ut i den omkringliggande regionen bildar en ekologisk infrastruktur där biologisk mångfald ges en chans att frodas och utvecklas (Newman & Jennings 2008 s. 69).

Grönstruktur

I anknytning till detta vill jag belysa värdena med grönstruktur eftersom de till stor del sammanfaller med de två ovanstående stadsplaneringsprinciper som gynnar den biologiska mångfalden. Enligt Newman & Jennings (2008, s. 69) är grönstruktur bra på huvudsakligen två sätt. Grönstruktur som sträcker sig från stadskärnan ut i den omgivande bioregionen ger möjlighet till fortlevnad och utveckling av biodiversitet. Gröna korridorer besitter biologisk mångfald, är bra för hydrologin och kan samtidigt användas för att förlägga infrastruktur, exempelvis cykelbanor (Newman & Jennings 2008, s. 151). Grönstrukturen länkar därigenom invånare samtidigt som naturen bidrar till invånarnas förståelse och respekt för omgivningens levande system. Grönstrukturen är även ett bra sätt för befolkningen att nå den storskaliga naturen utanför staden och tjänar därför även ett rekreationssyfte. Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen (Newman & Jennings 2008, s. 152).

Figur 4:
Biodiversiteten och ekosystemtjänsterna bidrar med ovärderliga, men undervärderade effekter för mänskligheten och miljön, lokalt regionalt och globalt (Karousakis et al. 2010, s.159). De fyra komponenterna som ingår i ekosystemtjänster (Efter: OECD 2010, s. 23)

Strategins koppling till landskapsarkitektur

Stadsstrukturens utformning påverkar grönstrukturen och därmed den biologiska mångfaldens fortlevnad och återhämtning. Vid planering av stadens struktur finns chans att förbättra ekologin eller risk att den försämras.

Planering för invånarnas möjlighet att nå den omgivande naturens naturliga och kulturella arv är centralt då det kommer till att öka intresset för miljö och kultur.

Landskapsarkitekten kan även överväga att använda växtmaterial med anknytning till ekoregionen för att stärka den visuella kopplingen till den omgivande naturen samt förstärka befintliga ekosystem.

Konkretisering av strategin

Strategi	Variation inom strategin	Effekt
2: Rik biologisk mångfald	Ekologisk infrastruktur	Ger den biologiska mångfalden chans till bevarande och utveckling
	Grönstrukturen tar befolkningen ut i naturen	Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen

3: Stadsodling

Globalt sett är stadsodling en meningsfull del av matproduktionen, femton procent av världens mat kommer från urbana områden och tendensen är att det ökar. Historiskt sett har matproduktion varit nära relaterad till staden och dess omgivande region, idag kan det synsättet hjälpa oss att skapa en mer hållbar inställning till matproduktion (Newman & Jennings ss. 50-41).

Politik och historia

Stadsodling har en lång historia, Imbert (2010, s. 256) beskriver tre sätt på vilka odling skett i staden genom historien. Den första är palliativ vilket är synonymt med förmildrande eller lindrande. I Sverige tog detta form som egnahemsrörelsen med trädgårdar planerad huvudsakligen för att odla mat med syftet att bidra ekonomiskt, aktivitet för den moderna människan och som en motreaktion på urbaniseringen (Imbert 2010, s. 259). Självhushållning är en klassisk reaktion på kris, exempelvis var köksträdgårdar vanliga under världskrigen och tidigt 70-tal. Målet med dagens stadsodling är huvudsakligen en bättre mathållning samt en önskan att bli självförsörjande (Imbert 2010, s. 257).

Den rekuperativa stadsodlingen är återvinnande och syftar till att utnyttja lediga och övergivna platser för investering åt invånarna.

Slutligen är projektiv stadsodling framtidsinriktad och syftar till att finna strukturell vägledning och ett rumsligt nätverk för framtida stadsutveckling (Imbert 2010, ss. 256-266).

Stadsodling i utvecklingsländer

I fattiga slumområden är odling nära relaterat till livskvalitet. Ser vi till utvecklingsländer kan stadsjordbruk göra skillnad i människors liv eftersom odling av mat kan hjälpa fattiga ur biståndsberoende och därmed ge dem större inverkan över sina liv. Förbättrat näringsintag och hälsa, aktivitet, interaktion och skapande av grönytor i slumområden är andra positiva effekter. Planerare måste därför se till de sociala, visuella och fysiska vinsterna med odling vid planering i liknande områden (Newman & Jennings 2008 s. 56).

John Magk (2010) använder Detroit som ett exempel för att belysa den urbana odlingens ekonomiska, sociala och miljömässiga vinster. Ekonomiskt då nya lokala ekonomier kan utvecklas ur stadsjordbruk, vilket skapar arbete. Sociala är förbättrad hälsa genom konsumtion av grödorna som odlas, förbättrad tillgång till välskötta grönytor, sammanhållning i samhället, samlandet av invånare kring gemensamma aktiviteter och utveckling av medborgarnas organisatoriska förmåga. Odlingsytorna bidrar även till närområdets skönhet, tomma tomter grönskar och växtlighet förs in i grannskapet (Magk, 2010).

Magk menar att de vinster som urban odling bidrar med saknar motsvarighet i andra aktiviteter. Jordbruk och trädgårdar genomsyras av samhällskänsla, stolthet och tillhörighet, bidrar till ungdomars utbildning, turism, och samhällsutveckling då stadsodlingen kan göra ett område mer attraktivt för nya invånare och förbättra situationen för de som redan bor där. Han menar också att ingen aktivitet har större potential att utjämna ekonomiska olikheter som i de fall där stadens ytor tillgängliggörs för invånarnas möjlighet att tillgodose sina näringsbehov.

Stadsodling som läromedel och mötesplats

Odling ger medborgarna ökad förståelse för ekologiska system

samtidigt som meningsfulla möten äger rum. Förståelsen för den urbana miljöns påverkan på den större ekoregionen ökar samtidigt som social interaktion leder till gemenskap och en starkare koppling till boendeplatsen vilket leder till omvårdnad för densamma.

Det urbana samhällets förståelse för det rurala samhället kan öka genom koloniträdgårdar, vilket är ett lämpligt alternativ särskilt för barn och socialt utsatta (Newman & Jennings 2008, s. 51). Barns förståelse för ekologiska principer och deras respekt för levande system förbättras genom upplevelser från bondgårdar, gemensam odling och den ekoregion som omger staden (Newman och Jennings 2008, s. 227-229).

Utbildning i odling ger barn förståelse för matens ursprung och kunskap kring näringsintag vilket kan förebygga övervikt. Tålmod och ökad empati och är andra positiva effekter av odling, genom att ge naturen betydelse för våra barn investerar vi i framtiden (Newman & Jennings 2008, ss. 227-229).

Vinsterna med urban odling går inte att bortse från, därför bör detta alternativ övervägas inför gestaltningen. Stadsplaneraren idag fokuserar oftast på klassiska stadselement som hus, parkeringar och kommersiella intressen. Vi bör addera stadsodling till planeringen eftersom den bidrar med dessa positiva aspekter (Newman & Jennings 2008, s. 56).

Strategins koppling till landskapsarkitektur

Då vi bekräftat vinsterna av stadsodling är det möjligt att planera in det vid gestaltning. Landskapsarkitekten har goda möjligheter att erbjuda odling som aktivitet vid utvecklandet av nya parker, gårdar eller offentliga miljöer.

Jag tror dock att det är viktigt att ha i åtanke hur man väljer att utveckla platsen för odlingen då ett traditionellt koloniområde lätt blir exklusivt och en sluten miljö främst för de som odlar. Jag anser det vara av vikt att alla människor känner sig välkomna och har möjlighet att delta i den utsträckning de själva önskar.

I de fall där stadsodlingen får de önskade effekterna som nämns i texten finns goda möjligheter att påverka samhällsutvecklingen i en positiv riktning.

Konkretisering av strategin

Strategi	Variation inom strategin	Effekt
3: Stadsodling	Odling i utvecklingsländer	Förbättrad livskvalitet i utvecklingsländer, genom förbättrad föda, och grönområden.
	Odling som socialaktivitet	Gemenskap, integration och koppling till boendeplatsen genom social interaktion
	Odling som utbildningsform	Ökad förståelse för ekologiska principer och den omgivande ekoregionen
	Odling för barn	Investering i framtiden då naturen ges betydelse för våra barn

4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet

Begreppet identitet

Identiteten ligger i upplevelsen och sinnesintrycken av en plats tillsammans med betraktarens mening och dess fysiska uttryck. Varje människa har en egen bild av identiteten på en plats, dessa kombineras och en gemensam bild av platsen framträder (Carmona & Tiesdell 2007, s. 104).

Fysisk form/struktur, aktiviteter/funktioner samt mening/symboler är de tre elementen som utgör platsens identitet, de unika länkar som finns emellan de tre är vad som skapar den strukturella relationen i identiteten (Carmona & Tiesdell 2007, s. 106). Platsers mening kan baseras i den fysiska strukturen på platsen, element och aktiviteter men är inte ett resultat av dessa, snarare är det ett resultat av mänskliga uppfinningar och upplevelser (Carmona & Tiesdell 2007, s. 105).

Carmona & Tiesdell (2007, s. 106) beskriver att dessa tre element kan vara utformade på ett oräkneligt antal sätt och kombineras i oändlighet.

En mindre konkret komponent i identitetsskapandet är 'sense of place' vilket kan liknas vid originalitet eller personlighet. I termen inkluderas topografi, uttryck, ekonomisk funktion, sociala aktiviteter samt tidigare händelsers betydelse och nutida situation. Platsens 'sense of place' kan bevaras trots att komponenterna som beskrivits här förändras (Carmona & Tiesdell 2007, s. 106).

Enligt Lynch (1960, s. 6) utvecklas bilden ("The Image") av en plats i en dubbelriktad process mellan betraktaren och omgivningen. Samma omgivning kan skapa skilda bilder hos olika betraktare, miljöer har dock förmågan att bidra till, eller hindra möjligheterna för bildskapandet ("Image-making") eftersom varje given form har hög eller låg sannolikhet att framkalla starka känslor hos olika betraktare (Lynch 1960, p. 6).

En stor utmaning ligger i att gestalta för medborgares anknytning till boendeorten. Detta är en viktig parameter som bör tas i beaktande vid arbete med hållbarhetsfrågor (Newman & Jennings, 2008). Newman och Jennings (2008) menar att städer påverkas av sin historia, ekologin i den omgivande regionen och kulturella värderingar, tillsammans kan dessa hjälpa invånarna att knyta an till sin bostadsort. En stark anknytning till boendeorten är en bra bas för social hållbarhet (Newman & Jennings, 2008 s. 153).

Ekologi

Arkitekten kan använda ekologin som en ingång för att förstå staden och platsens naturliga miljö (Newman & Jennings 2008, s.146). Arkitekten som har förståelse för platsen och dess sammanhang kommer ha enklare att planera utan att förstöra omgivningarna (Newman & Jennings, 2008 s. 151).

Restaurering av processer som har skadats tidigare kan öka platsens känsla (Newman & Jennings 2008, s.147). Newman och Jennings (2008, ss. 150-152) beskriver hur gestaltning måste ske med de naturliga processerna, inte mot dem, samt inkludera det ursprungliga sammanhanget där det finns eftersom naturkaraktären på platsen är en meningsfull del i stadens identitet. Att utreda platsens ekologi före exploatering och skydda nyckelprocesser är idag standard vid planering.

När arkitekten har kunskap om naturliga processer kan de visualiseras, vilket gör det möjligt för invånarna att uppleva, uppskatta och lära från dem (Newman & Jennings, 2008 s. 153).

Författarna (2008, s. 152) beskriver vikten av gröna länkar eftersom samhällets känsla av tillhörighet är direkt kopplad till invånarnas möjlighet att nå platsens specifika naturkaraktär. "Rebuilding connections enriches our lives and our cities and strengthens our capacity to care for the places that sustain us" (Newman & Jennings 2008, s. 150).

Kopplingar mellan natur och urbana områden ökar invånarnas vilja att vårda den omgivande naturen, de ser sig själva i ett större evolutionärt sammanhang och förståelsen för ekologiska processer ökar (Newman och Jennings 2008, ss. 150-152).

Kultur

Det är också viktigt att kunna nå de kulturella arv som finns i stadens omgivningar, varför man bör säkerställa att kopplingar finns även där (Newman & Jennings 2008, s. 151).

Newman och Jennings (2008, s.145) skriver vidare att det är lätt att glömma bort den kulturella bakgrunden vid stadsutveckling, när vi har hela världen runt hörnet.

När arkitekter eller stadsplanerare utvecklar ett område är det viktigt kunna känna igen och uppskatta de kulturella och historiska värdena eftersom platsens identitet kan baseras på dessa. Kulturarv som ikoniska monument, byggnader, berättelser eller historia skapar en identitet som kan förstärkas genom ny struktur och design i staden (Newman & Jennings 2008, s. 147).

Naturstigar, vilka ökar förståelse för ekoregionen, kan kombineras med lokal konst, poesi eller berättelser för att ytterligare fördjupa besökarnas upplevelse (Newman & Jennings 2008, s. 152).

Kulturella seder och festligheter kopplade till säsong, lokala ikoner eller historia kan spela en roll i stärkandet av känslan för platsen. Berättelser knyter samman människor och kan hjälpa dem skapa nya berättelser tillsammans.

Strategins koppling till landskapsarkitektur

Den gestaltande arkitekten har goda möjligheter att stärka invånarnas anknytning till platsen genom val av aktiviteter, uttryck och symbolik med anknytning till omgivningen. Jag tänker mig dock att svårigheterna med genomförandet ligger i kartläggningen av platsens ekologiska system, historia och kultur där tillräckliga resurser är nödvändiga tillsammans med experter på området.

Konkretisering av strategin

Strategi	Variation inom strategin	Effekt
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	Naturkaraktären på platsen blir en del i stadens identitet
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.	Omsorg för den omgivande naturen och förbättrad förståelse för ekologiska system
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till natur- och kulturarv	Identitetsskapande då invånarna kan nå ut till platsens kulturella och naturliga arv.

5: Medborgarinflytande

För att minska glappet mellan stadsplanerare och stadens invånare kan medborgarinflytande användas som arbetsmetod. Målet bör vara att utveckla en ömsesidig dialog mellan offentliga, privata och frivilliga intressenter oberoende av vilken dialogmetod som används (Carmona et al. 2003, s. 336).

Innan möjligheterna för ökat medborgarinflytande utreds måste begreppet definieras. Lopes och Rakodi (2002 refererat i Newman & Jennings 2008, s. 158) menar att medinflytande huvudsakligen bygger på kapacitet och känsla hos medborgarna. Avgörande faktorer är medborgarnas förmåga att organisera sig och skapa nätverk, kommunicera med varandra samt planera och definiera mål.

Dialog utvecklar respekt och förståelse för motpartens ståndpunkt och förtroende mellan medborgare och beslutsfattare växer fram, detta ger ett mer utarbetat resultat som håller i det långa loppet (Nyström 2003, s. 250).

Möjliga tillvägagångssätt

Top down innebär att processen initieras av offentliga myndigheter eller exploitören, syftet är i huvudsak att bygga upp ett stöd hos allmänheten för den utveckling eller exploatering som ska ske. Svagheten i detta tillvägagångssätt är ofta att allmänheten kommer in sent i processen, att programmet redan är utformat och att åsikterna manipuleras efter projektets utformning, konsekvensen är att det genuina engagemanget och den verkliga involveringen uteblir. I de fall metoden lyckas kan professionell expertis tolka samhällets åsikter och medborgardialog genomförs på ett resurssnålt sätt (Carmona et al. 2003, s. 336).

Bottom up innebär att medborgarna påverkar situationen, ofta då förändringar vilka uppfattas som negativa är på väg att ske. Kunskap, tid och stort engagemang krävs för att kunna påverka beslutsfattande processer vilket utgör svårigheter i att påverka processen (Carmona et al. 2003, s. 336).

För att främja dialog kan en lösning vara att presentera en variation av design- och utvecklingsalternativ, exempelvis skillnad i densitet eller olika typologier vid utveckling av ett bostadsområde. Underlaget blir en bas för diskussion där nya förslag och idéer kan växa fram (Carmona et al. 2003, s. 336).

Carson och Hartz-Karp (2005 refererat i Newman & Jennings 2008, s. 158) beskriver vikten av *hur* vi fattar besluten, inte bara *vilka* beslut som fattas vilket belyser sättet som medborgaren erbjuds att påverka beslutsfattandet som en avgörande faktor. Frågorna som behandlas måste vara intressanta för samhället och ha ett övergripande perspektiv samtidigt som arbetet bör sträva efter samstämmighet. Medborgarnas engagemang bör tas tillvara i ett stadium av processen då förändring fortfarande kan ske eftersom det måste finnas en verklig chans att rekommendationerna som utarbetas i samrådet används i projektet (2003 refererat i Newman & Jennings 2008 s. 159).

Casanova (2003 refererat i Newman & Jennings 2008 s. 159) beskriver vikten av att myndigheterna informerar befolkningen om det ansvar de har för en hållbar framtid och samtidigt låter dem dra nytta och njuta av vinsterna.

Olika grader av medborgarinflytande

Olika typer av projekt eller ärenden kräver olika nivå av engagemang från medborgarna. Myndigheterna måste anpassa graden av medborgarsamverkan efter frågan som behandlas. Generellt sett kräver projekt där det finns stora risker större engagemang och djupare förståelse från befolkningen, detsamma gäller då en fråga av mer komplex karaktär behandlas. Konferenser eller diskussion är användbara metoder för mer komplicerade fall medan enklare fall kan

lösas genom seminarium eller opinionsundersökningar (Newman & Jennings 2008, s. 160).

Nyström (2003, s. 249) reflekterar kring svårigheterna att engagera medborgare i informationsträffar och samråd. Kan frågorna vara alltför allmänna och därmed inte intresseväckande eller beror det svaga deltagandet på uppfattningen om begränsade möjligheter att påverka? (Nyström 2003, s. 249).

Att nå alla medborgare

Carmona et al. (2003, s.343) belyser vikten av varierade metoder i dialogprocessen för att nå ut till en variation av medborgare. En grupp lockas till mötet i stadshuset medan en annan deltar i en undersökning på internet. Kreativa lösningar krävs för att nå ut till otillgängliga grupper, han nämner tonåringar som ett exempel på en sådan.

En viktig del i arbetet mot en hållbar framtid är att ge människor som annars har begränsat inflytande påverka. Exempel på grupper som kan ha svårt att göra sin röst hörd är kvinnor, ursprungsbefolkning, analfabeter, funktionshindrade och fattiga, beroende på situation och plats. Oliktigheterna mellan deras perspektiv och makthavarnas är den främsta anledningen att ge dessa grupper utrymme i diskussionen (Newman & Jennings 2008 s. 164).

Tranter och Malone menar att "Democratic behavior is learnt through experience" (2003 refererat i Newman & Jennings 2008, s. 164) vilket innebär att även barns åsikter bör tillvaratas för att fostra ansvar för samhället i framtiden.

Vinster av samverkan är medborgarnas känsla av delaktighet och ägande byggs upp under processen. Att engagera de människor som påverkas av exploateringen är en grund i hållbar utveckling eftersom människor ges kontroll över sin närmiljö och fördjupar sin känsla av kapacitet (Carmona et al. 2003, s. 336). Genom deltagande kan människors självsäkerhet förbättras och förståelsen för hur livet kan utvecklas positivt fördjupas. Människor som deltar och känner sig viktiga i processen använder sin förmåga och sitt ansvar att generera ytterligare förändring vilket ger utdelning i längden.

Medborgares deltagande adderar ytterligare kunskap till planeringsprocessen och leder till beslut med bredare stöd i allmänheten vilket hjälper beslutsfattarna att lokalisera allmänna intressen (Nyström 2003, s. 250). Den breda kunskapsbas med idéer som utvecklas om alla medborgare erbjuds möjlighet att uttrycka sig gör i förlängningen samhället elastiskt (Newman & Jennings 2008, s.160).

Strategins koppling till landskapsarkitektur

För hållbar utveckling krävs stort stöd och engagemang från befolkningen då en stor del av den lokala och kulturella kunskapen ligger i deras händer. Samarbete är avgörande för att lyckas med arbetet med en mer hållbar framtid.

Sker samråd eller andra samarbeten mellan exploitör, landskapsarkitekt och befolkningen är det viktigt att landskapsarkitekten är lyhörd och tar till vara engagemanget genom att gestalta med samråden i åtanke.

Konkretisering av strategin

Strategi	Variation inom strategin	Effekt
5: Medborgarinflytande	Långsiktighet	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkansprocess.
	Barn	Barn tar ansvar för samhället i framtiden om de får lära sig demokratiska processer redan som unga.
	Bredd och många medborgares åsikter lyfts fram	Elastiskt samhälle

Sammanfattning

Många strategier som påverkar landskapsarkitektens arbete för hållbar utveckling har framkommit genom litteraturstudierna i detta avsnitt. Strategierna som kan vara användbara i landskapsarkitektens arbete för hållbar utveckling sammanfattas i tabellen.

I litteraturstudierna som genomförts för att lokalisera användbara strategier för hållbar utveckling i landskapsarkitektens arbete har fem strategier lokaliserats. Dessa är ökad densitet, bevara den biologiska mångfalden, stadsodling, medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet samt slutligen medborgarinflytande.

Dessa konkreta strategier kan användas när förutsättningarna för en hållbar stadsutveckling behöver förbättras. Strategierna kan appliceras på olika platser beroende på platsens grundförutsättningar och mål med projektet. Användbarheten för strategin i stadsplanering eller landskapsarkitektur har legat till grund för urvalet.

Tabellen är ett steg i arbetet att besvara min första frågeställning,

som handlar om vilka konkreta tillvägagångssätt som kan förenkla landskapsarkitektens arbete mot hållbar utveckling.

Jag har i detta avsnitt, exemplifierat vad hållbar utveckling kan innebära i den teoretiska litteratur som studerats.

Litteraturen har många infallsvinklar på ämnet, men fokus på landskapsarkitektur ligger till grund för urvalet av de strategier som sedan bildar tabellen.

Detta knyter an till delar av syftet från det inledande avsnittet: Genom kartläggning av strategierna och tillvägagångssätten kan landskapsarkitektens arbete i en svårnavigerad verklighet förenklas och tillgängliggöras för det dagliga arbetet. Detta leder fram till det andra syftet; att underlätta landskapsarkitektens arbete för en hållbar utveckling och bygga vidare på kunskapen om var de mest användbara strategierna finns.

Med detta som utgångsläge kommer nu exempelprojekt med hållbarhetsfokus studeras, genom studierna av dessa kompletteras och utvecklas tabellen i takt med att ytterligare strategier framträder.

Konkreta strategier ur litteraturstudierna

Strategi	Variation inom strategin	Effekt
1: Städer med hög densitet	Kortare transportsträckor	Minskat behov av energi/olja Lättar oljekrisens hot
	Möjlighet att gå och cykla	Skapar jämlikhet och tillhörighet genom promenadstaden
2: Rik biologisk mångfald	Ekologisk infrastruktur	Ger den biologiska mångfalden chans till bevarande och utveckling
	Grönstrukturen tar befolkningen ut i naturen	Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen
3: Stadsodling	Odling i utvecklingsländer	Förbättrad livskvalitet i utvecklingsländer, genom förbättrad föda, och grönområden.
	Odling som socialaktivitet	Gemenskap, integration och koppling till boendeplatsen genom social interaktion
	Odling som utbildningsform	Ökad förståelse för ekologiska principer och den omgivande ekoregionen
	Odling för barn	Investering i framtiden då naturen ges betydelse för våra barn
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	Naturkaraktären på platsen blir en del i stadens identitet
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.	Omsorg för den omgivande naturen och förbättrad förståelse för ekologiska system
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till natur- och kulturarv	Identitetsskapande då invånarna kan nå ut till platsens kulturella och naturliga arv.
5: Medborgarinflytande	Långsiktighet	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkansprocess.
	Barn	Barn tar ansvar för samhället i framtiden om de får lära sig demokratiska processer redan som unga.
	Bredd och många medborgares åsikter lyfts fram	Elastiskt samhälle

Exempelprojekt

I den här delen presenteras befintliga projekt med hållbarhetsfokus för att exemplifiera och studera möjliga utformningar.

Jag har studerat projekten för att få en förståelse för kreativa lösningar och inspireras inför gestaltungsarbetet.

Exempelprojekten fördjupar förståelsen för på vilka sätt teorierna ur förra delen kan tillämpas.

Urval av studerade projekt

Projekten som jag har valt att studera varierar i skala och uppfyller olika mål. De visar på bred variation och lösningar för att förbättra hållbarheten på olika sätt. Genom detta urval kommer strategierna ur förra delen att konkretiseras i samband med att de återfinns i exempelprojekten. Strategier som inte uppmärksammats i litteraturstudierna kommer att framträda i exempelprojekten, genom detta utvecklas listan med konkreta strategier. På så vis bidrar studierna av exempelprojekten med fördjupning i strategierna, ytterligare strategier samt inspiration inför gestaltungsarbetet.

Skala

De utvalda projekten varierar i skala och presenteras i storleksordning från storskaligt till småskaligt. De större projekten på skalan är styrda och initierade på en politiskt hög nivå medan det minsta har initierats och drivs av områdets invånare.

Ett storskaligt projekt kräver mer pengar och mer planering och är därför initierade av stora företag, kommun eller regering. De små projekten kan däremot vara styrda av medborgare i deras närmiljö. Den tredje varianten är att upprätta samarbeten vilken engagerar

medborgare lokalt med styrning eller finansiering från högre instans.

Genom att studera projekt i varierande skala skapas en bättre förståelse för den variation som återfinns i projekt med hållbarhetsinriktning och de olika möjligheterna som finns beroende på resurser och makt. Ytterligare ett motiv för att studera projekt i varierande skala är att inte begränsa möjligheterna inför gestaltungsarbetet redan i det här skedet.

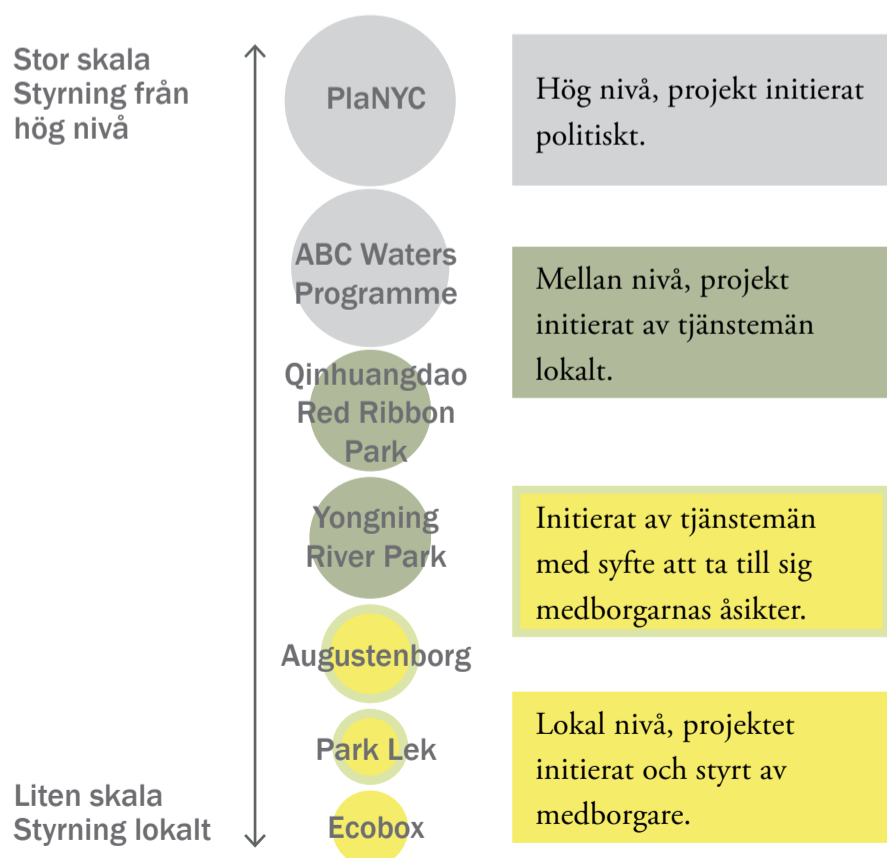
Projektens mål

Det finns även en variation i vilka värden som har varit i fokus vid planerandet, de två huvudsakliga målen med projekt som ska främja hållbar utveckling är att man antingen fokuserar på

1. Ekologi - skapa bättre förutsättningar för ekologiska system och även en djupare förståelse hos befolkningen för att på sikt främja naturliga system.
2. Stärka känslan - för ett positivt samhälle och utveckla den sociala hållbarheten.

De projekt som presenteras har alla olika styrkor och mål anpassade till platsen. Figur 6 visar hur de olika projekten gynnar olika faktorer och hur samtliga projekt kan kopplas till identiteten i området. Varje färgfält representerar ett projekt, notera att somliga ytor överlappar.

Exempelprojektens skala och styrning

Figur 5: Exempelprojektens skala och styrning

Figuren visar hur de studerade projekten varierar i skala och styrning

Exempelprojektens mål

Figur 6: Exempelprojektens mål

Projektens mål löper från att huvudsakligen beakta sociala aspekter till att fokusera mest på ekologiska sådana.

Utveckling av strategier från exempelprojekten

I de exempelprojekt som jag valt ut att studera kommer jag att fortsätta arbetet med att identifiera strategier som hjälper landskapsarkitekten i arbetet med hållbar stadsutveckling.

Exempelprojekten beskrivs i den inledande texten, varje projekt efterföljs av en grå ruta med en sammanfattning av strategier som går att applicera på just det projektet.

Projektens grundförutsättningar, utförande och mål varierar, och en rad olika strategier har används. I studierna av exempelprojekten har jag fokuserat på strategier som i nästa steg är användbara i gestaltungsprocessen. De strategier som återkommer från litteraturstudierna listas tillsammans med en förklaring av hur jag ser att de bidrar till något bra på platsen. I de fall där ingen strategi från litteraturstudierna motsvarar projektets utförande adderas nya aspekter och tabellen utökas.

Genom att tabellen utvecklas och kompletteras i arbetet med exempelprojekten skapas en bild av hur strategierna kan ta form i praktiken och en samling av möjliga strategier skapas.

Figur 7: New York skyline

New York från vattnet, staden ligger i direkt anslutning till havet vilket gör det viktigt att stoppa de höjningar av havsnivåerna som uppstår till följd av klimatförändringarna. Källa: G. Fischer

PlaNYC: Storskalig strategi för förändring av byggnadsbeståndet

New York

Kerr (2010, ss. 554-559) beskriver hur New York stad har lyckats med att reducera sina växthusgasutsläpp, de har gjort en av de största och mest effektiva förändringarna någonsin. Det har arbetats både med vägledande exempel samt föreskrifter baserade på ett ambitiöst program med tio mål.

New York är en stor stad med en befolkning som lever tätt. År 2005 förutspåddes att staden skulle växa med ytterligare en miljon invånare fram till år 2030. Fram tills dess skulle staden behöva hantera infrastruktur, frisk luft och föråldrade kraftverk. Sammantaget skulle detta ha en stor inverkan på klimatförändringarna och då New York ligger precis vid havet med en stigande nivå behövdes förändring inför framtiden.

Efter att ha inventerat utsläppen av växthusgaser kom man fram till att 80 procent av stadens utsläpp kommer från byggnader, detta är en hög andel jämfört med USA i helhet. Generellt använder befolkningen i New York kollektivtrafik samt upptar små ytor, i både hem och på arbetsplatser. En tät stadsstruktur reducerar förlusten av värme

vintertid och skyddar från hetta sommartid. Avsaknaden av industri reducerar utsläppen inom den kategorin. Det finns helt enkelt inga verksamheter som konsumerar energi förutom husen och då främst i form av belysning och värme.

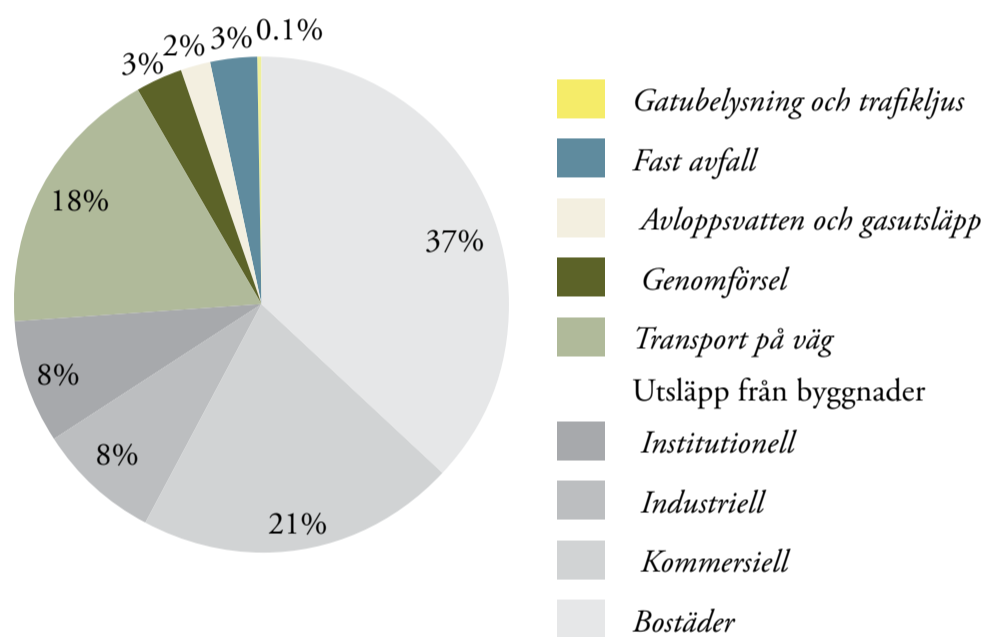
År 2030 kommer 85 procent av New Yorks byggnadsbestånd bestå av hus som redan står där idag. Att minska utsläppen enbart vid nyproduktion skulle bara ge en inbromsning i hastigheten med vilken utsläppen ökar, inte minska utsläppen totalt. Därför var det centralt att ta med stadens samtliga byggnader i planen.

Om ingen ansträngning skulle göras och utvecklingen hade varit densamma som hittills, hade stadens utsläpp ökat med 28 procent fram till år 2030. Elkonsumtionen skulle ha ökat med 44 procent. Det är en större ökning än den förutspådda befolkningsökningen då elektrisk utrustning och luftkonditionering används allt flitigare. Det mest effektiva och billiga sättet att minska miljöpåverkan är att göra förändringar på många områden. Strategin innefattar att öka byggnadernas effektivitet med 50%, transport med 20% och förbättra produktionen av elektricitet med 30%. Eftersom New York är en stor stad blir dessa reduceringar jämförbara med utsläppen från ett litet land som exempelvis Norge (5 miljoner invånare) detta innebär att förändringarna ger ett mätbart resultat globalt.

The Greener Greater Building plan

New York har en stor variation av bebyggelse typer från olika epoker och med olika funktion. Byggnadsbeståndet analyserades och staden startade arbetet med sina egna byggnader och verksamheter. I tio år planerar man att minska sina utsläpp med 30% bara i dessa. Den institutionella sektorn som består av 16 universitet och 33 sjukhus försöker matcha detta. Tillsammans blir detta ca 10% av stadens fotavtryck. Bostäder och kommersiella byggnader är mer komplext att förändra då dessa byter ägare och kontrakt oftare.

På grund av att renovering och uppgradering med avseende på att förbättra miljön huvudsakligen ger en ekonomisk vinning i det långa loppet, har föreskrifter här varit nödvändiga. För att skapa förändring har nya regler gjort att även små renoveringar anpassats till en energikod. 2% av New Yorks byggnader producerar 50% av stadens utsläpp. Dessa stora byggnader kontrolleras numera årligen för att försäkra att de efterlever miljökraven. Enligt den ny koden

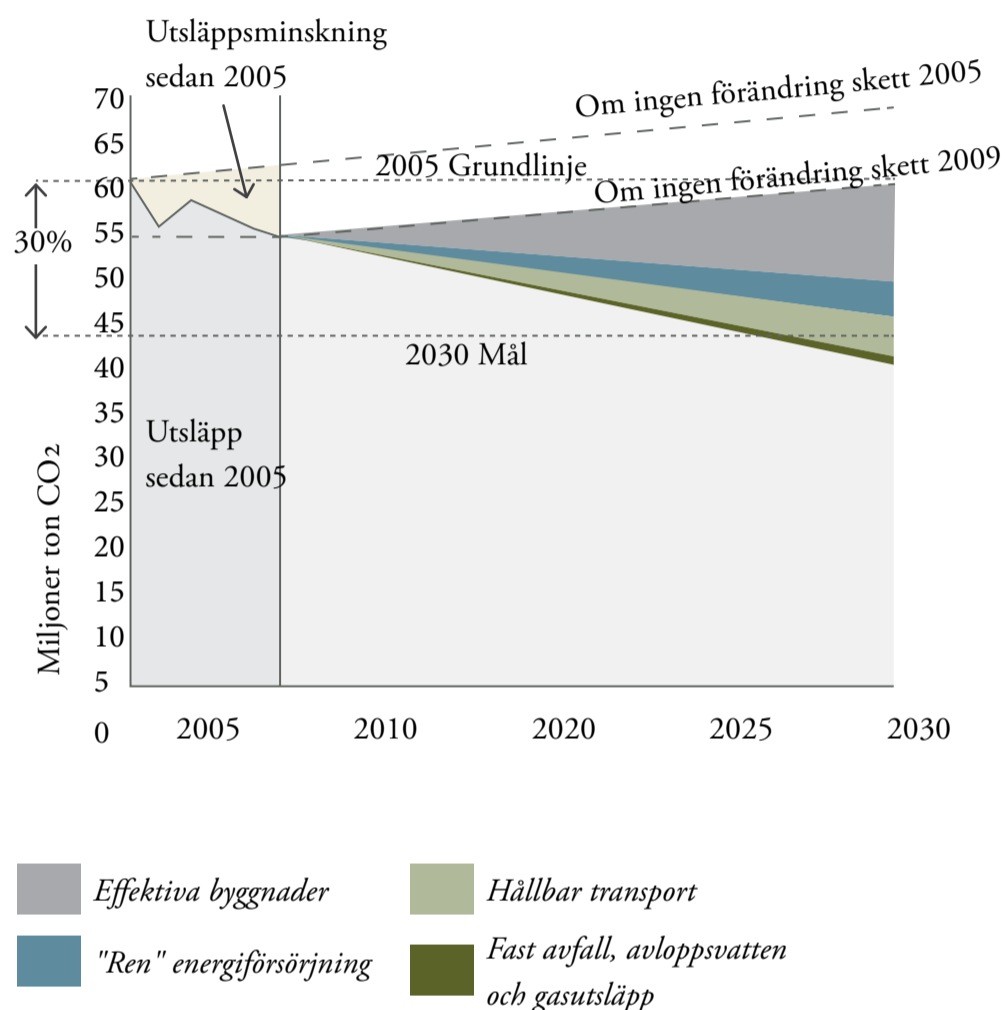

Figur 9: Utsläpp av växthusgaser i New York

Diagrammet visar hur utsläppen av växthusgaser under 2009 fördelas på de olika posterna. Stadens byggnader står för 84% av de totala utsläppen i staden (Efter The City of New York 2011, s. 1).

måste belysning uppdateras till en mer effektiv typ, vilket har sänkt utsläppen med ytterligare 5%.

Staden bevakar utvecklingen och har hittills kommit en bra bit på väg. Vid presentationen av den andra rapporten 2009 hade man avslutat, påbörjat eller planerat 56% av utsläppsminskningen (Kerr 2010, ss. 554-559). Det här projektet kan vara en inspirationskälla för andra städer som behöver minska sina utsläpp.

Figur 8: Utsläppsförändring med projektet PlaNYC

Beräknad effekt från minskade utsläpp av växthusgaser i projektet PlaNYC (efter The City of New York 2011, s. 3)

Strategier i projektet PlaNYC			
Utförande i projektet	Effekt	Variation inom strategin	Kopplar till Strategi
Minskad energiåtgång	Minskad miljöpåverkan g bidrar till en möjlighet att bibehålla biologisk mångfald.	Minskad miljöpåverkan i allmänhet. ✨	2: Rik biologisk mångfald
Nytt sätt att reglera energiåtgång.	Nya metoder utforskas och utvecklas	Nytänkande och experimentellt utförande i projektet. ✨	4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet

ABC Waters Programme: Big Scale Water Management

The City of Singapore

Singapore har ett välutvecklat vattensystem där alla hushåll i staden har avlopp. Extensiv dagvattenhantering med vegetation och system som separerar dagvatten och avloppsvatten finns i nästan hela staden. NEWater är ytterligare ett parallellt system som renar avloppsvatten till dricksvatten och som distribueras i flaskor och på kran. Trots dessa rigorösa investeringar kräver klimatförändringar, föroreningar samt ett invånarantal på 3.8 miljoner människor ytterligare färskvatten.

Tidigare fick Singapore 40 procent av sitt färskvatten från en flod i grannlandet Malaysia medan nederbörden i det egna landet rann rakt ut i havet. Utöver att detta var ett slöseri med färskvatten ansågs de stora betongkanalerna, som hanterade vattnet under de kraftigaste regnfallen, vara oattraktiva inslag i stadsbilden. Vattnet från gator och torg transporterade med sig föroreningar till kanalerna, där avsaknaden av naturliga biologiska processer gjorde att vattnet förblev smutsigt. Kanalerna utgjorde även starka barriärer vilka det krävdes broar för att passera, strukturen separerade samhällen.

Ny satsning på uppsamling av dagvatten

Sjutton färskvattenreservoarer som håller vattnet fram till det ska återanvändas byggs utmed floden. Dagvattensystemet utvecklas i hela staden för att det ska bli möjligt att ta till vara vattnet. Området för uppsamlingen av vattnet är viktigt eftersom vattnet måste vara renat då det når den stora floden. Vid kraftiga regn måste vattnet rinna dit gradvis vilket gröna tak, regnparker och renande biotoper gör möjligt. I anslutning till vissa kanaler har rekreationsparker skapats av

dagvattensystemen, exempelvis finns numera en biofiltreringsområde och en vattenlekpark.

Det här projektet säkrar inte bara den framtida vattenförsörjningen för Singapore på ett ekologiskt sätt, det ger också invånarna nya attraktiva miljöer och kopplar samman tidigare åtskilda stadsdelar. Förhoppningen är att det utökade offentliga rummen ska förena etniska och sociala grupper som tidigare varit separerade av kanaler (Dreiseitl 2010, ss. 218-219).

Figur 10: Bisham Park, Singapore

Projektet har adderat både sociala och ekologiska värden till staden. På bilden syns Bisham Park, en del av det omfattande dagvattensystemet i Singapore gestaltad av Atelier Dreiseitl. Källa: Atelier Dreiseitl

Strategier i projektet ABC Waters Programme			
Utförande i projektet	Effekt	Variation inom strategin	Kopplar till Strategi
Förbättrad dagvattenhantering baserad på ekologiska system minskar energiåtgången i staden.	Minskat behov av energi/olja Lättar oljekrisens hot	Kortare transportsträckor	1: Städer med hög densitet
Parker istället för avgränsande kanaler förenklar för fotgängare.	Skapar jämlikhet och tillhörighet genom promenadstaden	Möjlighet att gå och cykla	
Extensiv vegetation och rening av vatten på naturlig väg. Naturliga processer förekommer i parker och i offentliga rum vilket ger invånarna möjlighet att uppleva dessa.	Naturkaraktären på platsen blir en del i stadens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet
Gestaltningen bidrar med nytt visuellt uttryck och ny struktur samt nya aktiviteter.	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck ★	
Projektet fokuserar i huvudsak på hantering av dagvatten.	Dagvattnet hanteras på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	Förbättrad dagvattenhantering ★	6: Funktionell landskapsarkitektur ★
Biofiltrering och naturligare hantering av dagvatten.	Vatten renas på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	Biofiltrering av dagvatten ★	
Platsanpassad vegetation håller nere underhållet.	Anpassat växtmaterial kräver mindre skötsel och vatten	Extensiv vegetation ★	
Nya parker anläggs, det ger plats för möten och rekreation.	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer	Mötesplatser och rekreationsytor ★	7: Underlättande för socialt liv och interaktion ★
Stadens struktur förändras, kanalerna som tidigare splittrade staden ersätts med parker som kopplar samman.	Gång och cykeltrafik ökar chansen till socialt liv och möten	Förbättrad fysisk integration ★	

Två projekt i Kina

Kongjian Yu (2010, s. 282) pekar ut problemet som uppstår då landskapsarkitektur endast fungerar kosmetiskt och estetiskt för att enbart gynna en liten grupp av privilegierade. "We replace 'messy' and productive shrubs and crops with fancy flowers that bear no fruit, support no other species, and serve no function other than pleasing human beings, and we uproot hardy wild grasses and replace them with smooth ornamental lawns that consumes tons of water" (Yu 2010, s. 282). Med detta vill Yu poängtera värdet av inhemska växtmaterial som tillsammans med att vara vackert även presterar ekologiskt samt att platsspecifikt växtmaterial blir enklare att underhålla och därmed mer energieffektivt. Landskapsarkitektur har möjlighet att reducera brist på vatten, minska växthuseffekten och slöseri med mark genom att designa tillsammans med ekosystemet. Dessa projekt gör inte bara miljön en tjänst utan adderar även värden för människor och förstärker platsens identitet.

Figur 11: Strandpromenaden i Yongning River Park
Den tidigare betongkajen har omgestaltats till en naturlig park där vattnet fått en central roll. Strandlinjen har kapacitet att hantera vattendragets fluktuationer utan skada på parken. Källa: Turenscape

The Floating Gardens of Yongning River Park: Restaurering av flodbank

Turenscape Taizhou City, Kina

En konstgjord flodbank med enda syftet att hålla tillbaka vattnet uppgraderas här mot en naturlig flodbädd som fungerar tillsammans med vattennivåns fluktuationer. Den återskapade stranden efterliknar naturens sätt att hantera dagvatten och översvämningar. Resultatet är en ekologisk miljö med inhemska arter som har problematiken med vattnets nivåskillnader som utgångspunkt och designidé. Den nya ekologiska lösningen har också utvecklats till ett vackert och välbesökt rekreationsområde (Yu 2010, ss. 286-287).

Figur 12: Extensivt växtmaterial i Yongning River Park
Vegetationen skapar rum och bidrar med ekologiska värden i Yongning River Park. Källa: Turenscape

Strategier i projektet The Floating Gardens of Yongning River Park			
Utförande i projektet	Effekt	Variation inom strategin	Kopplar till Strategi
Återskapade av ekosystem och naturliga processer på platsen.	Ger den biologiska mångfalden chans till bevarande och utveckling	Ekologisk infrastruktur	2: Rik biologisk mångfald
Grönytor återskapas och ersätter område utan ekologiska värden, platser att vistas på skapas.	Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen	Grönstrukturen tar befolkningen ut i naturen	
Extensiv vegetation hanterar vattnets fluktuationer på naturlig väg, därigenom utnyttjas naturliga processer. Invånarna ges möjlighet att uppleva dessa processer.	Naturkaraktären på platsen blir en del i identiteten	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet
Nytt visuellt uttryck och ny struktur på platsen.	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck	
Genom att ersätta hårdgjorda ytor med växter och gröna områden förbättrad dagvattenhanteringen av naturlig infiltration.	Dagvattnet hanteras på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	Förbättrad dagvattenhantering	6: Funktionell landskapsarkitektur
Naturliga system hanterar vatten som renas på naturlig väg	Vatten renas på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	Biofiltrering	
Platsanpassat växtmaterial som återskapar det naturliga ekosystemet.	Anpassat växtmaterial kräver mindre skötsel och vatten	Extensiv vegetation	
På skapas rekreationsytor och mötesplatser istället för det tidigare ogästvänliga området	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer	Mötesplatser och rekreationsytor	7: Underlättande för socialt liv och interaktion

Qinhuangdao Red Ribbon Park: Socialt liv utan att påverka platsens ekosystem

Turenscape, Qinhuangdao City, Kina

I det här projektet tar landskapsarkitekten hand om och respekterar platsens ursprungliga ekosystem och adderar istället element som lockar besökare. Ett vanligt grepp vid parkplanering i urban miljö är att naturen förändras till en ny typ av grönt område vilket saknar ursprungliga ekologiska värden. Då natur ersätts med gräsmattor och, för platsen exotiskt, växtmaterial har platsens naturliga flora och fauna svårt att fortleva. Här har istället den befintliga naturen kombinerats med ett 500 meter långt "rött band" som leder besökaren ut i naturen samtidigt som denne erbjuds lek, sittplatser och belysning. Området är nu en välanvänd urban park där naturens processer och mönster bevarats intakt (Yu 2010, ss. 290-291).

Figur 13: Red Ribbon Park (Nedan)

Den befintliga naturen har bevarats intakt med endast små fysiska ingrepp. Det nya tillägget visar vägen, bidrar med identitet och uppmuntrar besökaren till lek. Källa: Turenscape

Figur 14: Red Ribbon Park upplyst kvällstid (Ovan)

Red Ribbon Park nattetid. Det 'röda bandet' är upplyst och guidar besökaren genom naturområdet. Källa: Turenscape

Strategier i projektet Red Ribbon Park			
Utförande i projektet	Effekt	Variation inom strategin	Kopplar till Strategi
Det befintliga ekosystemet bevaras genom att element adderas utan att ta bort natur.	Ger den biologiska mångfalden chans till bevarande och utveckling	Ekologisk infrastruktur	2: Rik biologisk mångfald
Den nya utformningen lockar och leder ut besökarna i den omgivande ekoregionen.	Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen	Grönstrukturen tar befolkningen ut i naturen	
Naturens upplevelsevärden är en central del i gestaltningen och samverkar med ekosystemets processer.	Naturkaraktären på platsen blir en del i platsens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet
Människor vistas och upplever naturen i större utsträckning än tidigare.	Omsorg för den omgivande naturen och förbättrad förståelse för ekologiska system vid vistelse i naturen.	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.	
Tydligt visuellt uttryck och nya besöksmål i naturen bidrar till förnyad identitet.	Identitetsskapande då invånarna kan nå ut till platsens kulturella och naturliga arv.	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till natur- och kulturarv	
Ny design med tydlig visuell karaktär.	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet.	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck	6: Funktionell landskapsarkitektur
Ekosystemet lämnas intakt och naturens ursprungliga funktioner bevaras.	Dagvattnet hanteras på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	Dagvattenhantering	
	Vatten renas på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	Biofiltrering	
	Anpassat växtmaterial kräver mindre skötsel och vatten	Extensiv vegetation	
Gestaltningen och designen bidrar till att fler människor beger sig till platsen.	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer	Mötesplatser och rekreationsytor	7: Underlättande för socialt liv och interaktion

*Figur 15: Modell i projektet Park lek
"Både utopiskt konstprojekt och ett reellt ingrepp i
stadsplaneringsprocessen". Den slutliga modellen som ställdes ut i
Marabouparkens konsthall 2012. Källa P. Crona*

Park lek: Medborgarsamverkan vid utveckling av bostadsområde

Kerstin Bergendal tillsammans med Marabouparkens konsthall och statens konstråd på uppdrag av Sundbyberg stad

Det här projektet fokuserar på stadslivet i områdena Hallonbergen och Ör. Arbetet baseras på en dialog där invånare och andra människor som verkar och vistas i områdena ges möjlighet att framföra sina åsikter (Bergendal 2012a). Namnet Park lek refererar till den bemannade lekplatsen eftersom detta projekt är baserat på samma struktur: Redskap och metoder, en person med kunskap om redskapen och metoderna samt frivilligt deltagande (Bergendal 2012a). Projektets syfte är att samla information om medborgarnas önsknings och perspektiv för att kunna addera informationen till den pågående planeringsprocessen.

Bergendal har haft samtal med mer än 120 personer vilka har olika relation till områdena. Lokala föreningar, fastighetsägare, polis, politiker, tjänstemän, bibliotekspersonal och butiksägare har inkluderats. Diskussionernas tema har varierats beroende på intresse och situation sedan har Bergendal kartlagt åsikter, idéer, och mönster från samtalen (Sundbybergs stad 2013).

De önsknings och idéer som har kommit fram under samtalen har vidareutvecklats. För att konkretisera kunskap och utopiska idéer har workshops hållits för medborgare, arkitekter, planerare och landskapsarkitekter. Arbetsmaterialet har sammanställts och sorterats, varpå ett alternativt planeringsprogram har utvecklats för Hallonbergen och Ör.

I nästa steg har Bergendal satt ihop en landskapsmodell som visar befolkningens önskemål och förslag. Denna modell har använts som diskussionsunderlag bland politiker och beslutsfattare. Medborgarnas idéer utmanar dem att se alternativa utvecklingsmöjligheter för Hallonbergen och Ör.

Utställning i Marabouparkens konsthall

Som en avslutning på projektet hölls i slutet av 2012 en utställning i Marabouparkens konsthall med modellen av området i fokus.

Film och foto från samtalen och workshoptillfällena inkluderades i utställningen tillsammans med personlig konst relaterad till området (Bergendal 2012b).

Nu (februari 2013) går Park lek in i nästa fas som har getts namnet Park lek parlament. Politikerna i Sundbyberg har gett projektet möjlighet att fortsätta arbetet med att påverka planeringsprocessen i Hallonbergen och Ör (Bergendal 2012b).

Intervju

Bergendal som leder arbetet med invånarna i Hallonbergen och Ör är skulptör med erfarenhet från liknande projekt i Danmark. Genom dialog och samtal fångas den subjektiva känslan för området som sedan presenterats med fotografi och video (Sundbybergs stad 2013). Bergendal har själv beskrivit arbetet samt vilka verktyg och färdigheter som krävs i arbetet utifrån frågor som jag utformat inför vårt möte.

- Vad påverkar främst processens hastighet, medborgarnas åsikter eller tröghet i administrationen?

Bergendal³ beskriver att långsamhet i processerna kan ersättas med engagemang om intervjuaren lyssnar ordentligt på deltagarna.

Materialet som kommer av samtalen redigeras av Bergendal, därefter vänder hon sig tillbaka till intervjuobjektet. Bergendal förklarar: Var det exempelvis tio deltagare i första steget kommer sju av dem vara nöjda med hur deras berättelse återges, en person kommer säga att informationen behöver justeras för att bättre beskriva vad de menade, en kommer bli arg och känna sig missförstådd och en person hör inte av sig igen. Efter en process som denna kommer fem nya personer höra av sig med önskemål om att få delta. Bergendal beskriver även att tur och timing krävs för att ett projekt som detta ska engagera. I Hallonbergen och Ör är situationen sådan att det redan innan projektets initiering funnits irritation och ilska, vilket har gett en rivstart till Park lek eftersom invånarna är klara att agera på nya lösningar.

- Hur ser man till att få en bredd i deltagarunderlaget?

Metoden som används i Hallonbergen och Ör bygger på frivilligt deltagande. Normalt sett vid medborgarsamråd kanske sex eller sju

³ Kerstin Bergendal, konstnärlig ledare, Stockholm, samtal 130131

personer deltar, här har vi runt 200, kontaktytan blir större med fler deltagande än bara boende. Arbetsledaren behöver vara medveten om de människor som man inte lyckas nå ut till. Oavsett hur arbetet läggs upp kommer samråden att exkludera människor på grund av sin form, exempelvis är samtal en vanlig metod som automatiskt utesluter vissa grupper av människor (t.ex. De som inte är bekväma att tala i grupp eller inte hanterar språket). I det här projektet har män med utländsk bakgrund och en ålder över 30 år samt män med svensk bakgrund över 60 år varit svårast att engagera. Kategorier av människor som kommer att förbli svåra att engagera i samråd är ensamstående föräldrar som kanske inte har energi eller tid att delta. Där det funnits organisationer eller andra nätverk tidigare är det ofta enklare att engagera, exempelvis har många boende i Ör varit delaktiga i hyresgästföreningen, för dem är det enkelt att samlas igen eftersom nätverket redan finns, målet är att sådana grupper arbetar för allas intresse. För att nå ut till så många som möjligt kan möten ligga på tider som inte är bestämda i förväg utan som uppstår då någon är intresserad av att dela sina tankar. Diskussioner kan hållas på offentliga platser, på webben eller på TV för att främja debatten och nå många. Att göra projektet synligt på platser där människor vistas i sin vardag är ett annat sätt att engagera fler.

- Hur har relationen utvecklats mellan grupper som bevakar olika intressen. Har deltagare ökat sin förståelse för varandra eller det motsatta?

Det har skett en förändring i människors förhållningssätt till

olika frågor eftersom samtal med andra påverkar och utvecklar åsikter. Vi måste dock ha i åtanke att majoriteten av invånarna inte deltar i projektet och inte har möjligheten till samma diskussion. Dialogen kan flyttas ut till en plats där många människor vistas passivt, detta leder till fler blir en del av händelseförloppet och kanske vill engagera sig framöver. Bergendal beskriver också varför det är viktigt att deltagarna förstår att fokus ligger på att utveckla den pågående processen och att ingen kan kontrollera slutresultatet. Vi utforskar fortfarande hur lokal kunskap kan användas i planeringen. Beslutsfattarna har det sista ordet men processen kan bli kortare av att människor ges chansen att delta eftersom beslut sedan finns förankrade hos befolkningen.

Strategier i projektet Park lek			
Utförande i projektet	Effekt	Variation inom strategin	Kopplar till Strategi
Medborgarsamrådet är omfattande och utfört på okonventionella sätt.	Nya metoder utforskas och utvecklas	Nytänkande och experimentellt utförande i projektet	4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet
Det är troligt att medborgare som engagerar sig i processen därefter fortsätter förändringsarbetet i samhället.	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkanprocess.	Långsiktighet	5: Medborgarinflytande
I projektet Park lek ges alla möjlighet att göra sin röst hörd, även barn och unga.	Barn tar ansvar för samhället i framtiden om de får lära sig demokratiska processer redan som unga.	Barn ges delaktighet i processen	
Medborgarna besitter den största kunskapen om sitt område och i det här projektet lyfts många åsikter fram.	Elastiskt samhälle och förankring hos allmänheten.	Många medborgares åsikter lyfts fram	7: Underlättande för socialt liv och interaktion
Medborgarnas inflytande över processen påverkar resultatet och ökar chansen att sociala ytor planeras in.	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer.	Mötesplatser och rekreationsytor	
Människor som deltar i projektet knyter vänskapsband och skapar nätverk.	Gång och cykeltrafik ökar chansen till socialt liv och möten.	Förbättrad fysisk integration	

Augustenborg: Förändring av bostadsområdets dagvattenhantering och utformning

Malmö Kommunala Bostadsbolag och Malmö Stad

Augustenborg är ett bostadsområde i Malmö byggt på 1950-talet, år 1990 startade arbetet med att förbättra uppfattningen av området som under åren hade blivit slitet. Målet med upprustningen var ett mer socialt-, ekonomiskt- och ekologiskt hållbart område. Bland annat behövdes dagvattenhanteringen förbättras då översvämning i källarplanen var vanligt vid kraftig nederbörd. Målet med vattensystemet var att ta hand om 70% av vattenmängden i området och minska topparna vid regn. Lösningen blev ett öppet vattensystem med dammar, kanaler, diken, våtmarker och vegetation. De växter som valts ut till dammarna kontrollerar näringsnivåerna i vattnet och balanserar därigenom systemet. Genom att ge byggnader i området gröna tak fördröjs vattenavrinningen samtidigt som det förbättrar husens isolering. Vattensystemet är ett ekologiskt tillskott som har förbättrat det visuella intrycket, och även skapat nya rekreationsytor och med en ny identitet för bostadsområdet Augustenborg. I processen engagerades invånarna för att påverka resultatet på sina egna gårdar vilket kan tänkas förstärka anknytningen till platsen. Variation i dagvattenhanteringen har varit viktigt, dels för att se vilka metoder som fungerar, dels för att inspirera till framtida projekt (Va Syd, 2008).

Figur 17: Damm i bostadsområdet

Damm i bostadsområdet är innehar visuella, rekreativa och funktionella värden (Va Syd, 2008, s.5). Källa: A. Grevlind

Figur 18: Stiliserad bäck i vattenhanteringssystemet

Vattnet fortsätter genom denna ränna som är gestaltad som en stiliserad bäck (Va Syd, 2008, s.5). Källa: A. Grevlind

Figur 16: Ytlig dagvattenhantering (Höger)

'Lökrännan' är återkommande i bostadsområdet, knopparna på botten skapar rörelse i vattnet vilket bidrar till dess rening (Va Syd 2008, s.5) Källa: A. Grevlind

Strategier i projektet Augustenborg			
Utförande i projektet	Effekt	Variation inom strategin	Kopplar till Strategi
Platsens nya naturkaraktär och vattenhantering med hjälp av ekologiska system kan förbättra betraktarens intresse och förståelse.	Naturkaraktären på platsen blir en del i stadens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet
Ny attraktiv utformning på platsen.	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet.	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck.	
På platsen används många olika typer av dagvattenhantering för att utvärdera funktioner och inspirera framtida projekt.	Nya metoder utforskas och utvecklas	Nytänkande och experimentellt utförande i projektet.	
De boende deltar i utformningen av gårdarna.	Valfria aktiviteter skapar anknytning till platsens och identitet.	Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet	5: Medborgarinflytande
De boende deltar i utformningen av gårdarna.	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkansprocess.	Långsiktighet	
De boende deltar i utformningen av gårdarna.	Elastiskt samhälle och förankring hos allmänheten.	Många medborgares åsikter lyfts fram	
Utformningen fördröjer avrinning av dagvatten för att undvika översvämningar i husens källarplan.	Dagvattnet hanteras på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången.	Dagvattenhantering	6: Funktionell landskapsarkitektur
Genom de många systemen av kanaler renas vattnet på biologisk väg.	Vatten renas på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången.	Biofiltrering	
I dammarna och utmed kanalerna används växtmaterial anpassad till platsens förutsättningar.	Anpassat växtmaterial kräver mindre skötsel och vatten.	Extensiv vegetation	
Förbättrad utemiljö förbättrar möjligheterna för invånarna att vistas utomhus därmed mötas.	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer.	Mötesplatser och rekreationsytor	7: Underlättande för socialt liv och interaktion

Ecobox: Lokalt projekt styrt av medborgarna och deras intressen

Atelier d'architecture autogérée (AAA), Paris, Frankrike

Ecobox är ett användarstyrt urbant nätverk i norra Paris initierat av AAA. Exemplet visar hur ett projekt med begränsad budget kan lyckas genom engagemang från engagerade medborgare och brukare vilka utvecklade projektet till ett nätverk för "urban criticism and creativity".

Den byggda strukturen startade som en trädgård byggd på pallar, enkel att installera och flytta. Arrangemangets portabla struktur har gjort att aktiviteten har flyttats runt och engagerat människor med olika social och kulturell bakgrund. Användarna startade upp egna aktiviteter på platsen och variationen av intressen visade på stor bredd: matlagning, debattering, odling, läsning, radiosändning mm.

Projektet ägs och styrs av sina användare vilka också är de som förhandlat fram nya avtal för mark då projektet flyttat vilket det gjort flera gånger sedan starten (Atelier d'architecture autogérée 2010, ss. 510-511).

Figur 19: Aktivitetsnätverket Ecobox
En bredd av aktiviteter ledda av invånare äger rum i ramverket som skapats av arkitekter. Källa: Atelier d'architecture autogérée.

Strategier i projektet Ecobox			
Utförande i projektet	Effekt	Variation inom strategin	Kopplar till Strategi
Genom odlingen (gäller även andra aktiviteter på platsen) lär människor på boendeorten känna varannan.	Gemenskap, integration och koppling till boendeplatsen genom social interaktion	Odling som social aktivitet	3: Stadsodling
De som odlar förbättrar sina kunskaper kring ekologiska system.	Ökad förståelse för ekologiska principer och den omgivande ekoregionen	Odling som utbildningsform	
Stor chans att de barn som odlar utvecklar sitt intresse för naturen.	Investering i framtiden då naturen ges betydelse för våra barn	Odling för barn	
Platsen har en form om förändras efter deltagarnas önskemål.	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck	4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet
Medborgarna styr själva över platsens aktivitetsutbud och utveckling vilket är en process som förändras	Nya metoder utforskas och utvecklas	Nytänkande och experimentellt utförande i projektet	
Medborgarna som engagerar sig utvecklar en relation till platsen och varandra. Projektet och aktiviteten blir en identitet för området.	Valfria aktiviteter skapar anknytning till platsens och identitet	Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet	5: Medborgarinflytande
Det är troligt att medborgare som engagerar sig i processen därefter fortsätter förändringsarbete i samhället eller i sina egna liv.	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkansprocess.	Långsiktighet	
I projektet Ecobox ges alla möjlighet att påverka, även barn och unga.	Barn tar ansvar för samhället i framtiden om de får lära sig demokratiska processer redan som unga.	Barn deltar i processen	
Medborgarna vet själva vilka aktiviteter området saknar och på vilket sätt de vill komplettera dessa.	Elastiskt samhälle och förankring hos allmänheten	Många medborgares åsikter lyfts fram	7: Underlättande för socialt liv och interaktion
Människor som deltar i projektet knyter vänskapsband och skapar sociala nätverk.	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer	Mötesplatser och rekreationsytor	
Interaktion och rekreation sker på platsen för projektet	Gång och cykeltrafik ökar chansen till socialt liv och möten	Förbättrad fysisk integration	

Sammanfattning

Studierna av exempelprojekten i denna del är en utveckling av arbetet att formulera strategier för att underlätta arbetet med den hållbara utvecklingen för landskapsarkitekten i arbete.

Genomförda stadsutvecklings- och landskapsarkitekturprojekt i varierande i skala och med olika tillvägagångssätt och mål har studerats i denna del. Vid studierna av projekten har utgångsläget varit de strategier som utvecklades i förra avsnittet, jag har applicerat dessa på exempelprojektets utförande i de fall de stämmer överens. Då strategierna inte täckt in exempelprojektets utförande har nya strategier utformats och tabellen kompletterats med dessa. De strategier från litteraturstudierna som kan appliceras på projekten listas i tabellen efter respektive projekt tillsammans med nya strategier som framkommit i det exempelprojektet.

Här följer en sammanfattning av de strategier som utarbetats i studierna av exempelprojekten. Den kompletta listan över strategier som utvecklats i arbetets första två delar syns till höger, där de gula fält är de strategier som adderats i samband med studierna av projekten.

Denna tabell är resultatet av den första frågeställningen som lyder; Vilka konkreta tillvägagångssätt kan förenkla landskapsarkitektens

arbete mot hållbar utveckling?

Syftet med att studera exempelprojekten angavs i inledningen till att förbättra förståelsen för arbetets komplexitet samt inspirera och påvisa kreativa lösningar och variationsmöjligheter i samtida landskapsarkitektur med hållbarhetsfokus. Den del av syftet som handlar om inspiration och kreativitet blir aktuellt i nästa steg då dessa strategier utgör basen för mitt gestaltungsprogram. Gestaltungsarbetet blir därigenom ett sätt att applicera och validera strategierna.

Arbetet med gestaltningen svarar på frågeställning nummer två som är; Baserat på dessa konkreta strategier och tillvägagångssätt, vilken form tar en gestaltning med hållbarhetsfokus på en given plats i Stockholm?

Syftet är att öka förståelsen för de olika strategierna som framkommit genom att applicera dessa på en plats. Genom att applicera strategierna på en verklig plats i ett gestaltungsprojekt konkretiseras de variationer av möjligheter, kombinationer och lösningar som strategierna kan leda till. Syftet med tillämpningen är också att utvärdera strategierna, detta görs genom att gestaltningens slutliga form analyseras och utvärderas i nästa avsnitt.

Utvecklade konkreta strategier

Strategi	Variation inom strategin	Effekt	
1: Städer med hög densitet	Kortare transportsträckor	Minskat behov av energi/olja Lättar oljekrisens hot	a
	Möjlighet att gå och cykla	Skapar jämlikhet och tillhörighet genom promenadstaden	b
2: Rik biologisk mångfald	Ekologisk infrastruktur	Ger den biologiska mångfalden chans till bevarande och utveckling	a
	Grönstrukturen tar befolkningen ut i naturen	Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen	b
	Minskad miljöpåverkan i allmänhet.	Minskad miljöpåverkan g bidrar till en möjlighet att bibehålla biologisk mångfald.	c
3: Stadsodling	Odling i utvecklingsländer	Förbättrad livskvalitet i utvecklingsländer, genom förbättrad föda, och grönområden.	a
	Odling som social aktivitet	Gemenskap, integration och koppling till boendeplatsen genom social interaktion	b
	Odling som utbildningsform	Ökad förståelse för ekologiska principer och den omgivande ekoregionen	c
	Odling för barn	Investering i framtiden då naturen ges betydelse för våra barn	d
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	Naturkaraktären på platsen blir en del i stadens identitet	a
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.	Omsorg för den omgivande naturen och förbättrad förståelse för ekologiska system	b
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till natur- och kulturarv	Identitetsskapande då invånarna kan nå ut till platsens kulturella och naturliga arv.	c
	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet	e
	Nytänkande och experimentellt utförande i projektet	Nya metoder utforskas och utvecklas	f
	Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet	Valfria aktiviteter skapar anknytning till platsens och identitet	g
5: Medborgarinflytande	Långsiktighet	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkansprocess.	a
	Barn ges delaktighet i processen	Barn tar ansvar för samhället i framtiden om de får lära sig demokratiska processer redan som unga.	b
	Många medborgares åsikter lyfts fram	Elastiskt samhälle och förankring hos allmänheten	c
6: Funktionell landskapsarkitektur	Dagvattenhantering	Dagvattnet hanteras på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	a
	Biofiltrering	Vatten renas på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	b
	Extensiv vegetation	Anpassat växtmaterial kräver mindre skötsel och vatten	c
7: Underlättande för socialt liv och interaktion	Mötesplatser och rekreationsytor	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer	a
	Förbättrad fysisk integration	Gång och cykeltrafik ökar chansen till socialt liv och möten	b

Gestaltning:

Älvsjö + Hagsätra

Genom att genomföra en gestaltning tillämpas strategierna som utvecklats genom arbetet.

Gestaltningsprocessen används för att undersöka och tillämpa strategierna samt utveckla en konkret form.

I det första steget utformas ett gestaltningsprogram baserat på strategierna, här bedöms på vilket sätt strategierna kan komma till användning på platsen samt vilka strategier som inte är användbara just här. I nästa steg ges programmet en form på platsen, i ett avslutande skede analyseras gestaltningen som ett steg i värderingen av strategiernas användbarhet.

Val av plats för gestaltningen

I gestaltningsarbetet har jag gått in förutsättningslöst genom att välja en plats till vilken jag saknar en personlig relation. Jag har även valt platsen utan att i förväg analysera eller bedöma möjligheterna att tillämpa de strategier som framkommit i förarbetet. Genom detta undviker jag att ha en plan för gestaltningens form och tema innan arbetet startat.

Historia och arkitektur

Hagsätra

Området som utgör stadsdelen Hagsätra tillhörde tidigare Älvsjö gård och arrenderades av torpen Hagsätra och Ormkärr. Marken inköptes av staden 1930, men först på 1950-talet började stadsdelen planeras. En generalplan som också omfattade den angränsande stadsdelen Rågsved fastställdes. Hagsätra började byggas under sent 1950-tal och stod klart i början av 1960-talet (Bernhardsson 2003, ss. 112-116).

Vid planerandet av stadsdelen Hagsätra togs stor hänsyn till terrängen med långsmala åsar och trånga dalar som löper i nordvästlig-sydöstlig riktning, husen har placerats och grupperats i enlighet med topografin.

Den modernistiska stilen i arkitekturen innebär här stora fönsterytor och balkonger mot sydväst, plana tak och ljusa fasader av ädelputs. Området har uppförts med terrängen som utgångsläge vilket gör att husen placeras därefter.

Husen står i rätvinkliga ruttmönster i riktning med dalen. Den rad med höga punkthus som löper genom Hagsätra och in i Rågsved och de storskaliga skivhus som placerats i tvärrätt mot Huddingevägen är de två hustyperna som utmärker sig i området. Vid planerandet av Hagsätra centrum frångicks tidens ideal med en hög byggnad i centrum varför mindre skala råder (Bernhardsson 2003, ss. 112-116).

Många av byggnaderna i Hagsätra är kulturhistoriskt värdefulla då de är mycket typiska för sin tid, det finns även mindre bebyggelse med arkitektur som är unik, exempelvis finns en fristående aula ritad av Sture Frölén på Hagsätterskolan område som anses ha "ett synnerligen stort arkitekturhistoriskt värde" (Stockholms stadsmuseum 2009).

Från 1980-talet har det skett en successiv förtätning av stadsdelen, bl.a. genomgick centrum en omfattande renovering och förändring i postmodernistisk stil under 1990-talets början och under 2000-talet har grönområdena i norr och öster till viss del bebyggts med bostäder (Bernhardsson 2003, ss. 112-116).

Älvsjö

AB Hem på landet köpte i början av 1900-talet delar av marken från Älvsjö gård för att stycka av och sälja som villatomter där mindre bemedlade och arbetarfamiljer skulle ha möjlighet att uppföra hus. Man erbjöd olika typritningar av villor vilket gav området en sammanhållen karaktär, ofta i nationalromantisk stil. Villorna var avsedda för flera familjer vilket gjort att de under åren inte byggts ut och därmed är den ursprungliga karaktären bevarad än idag.

Områdets stadsdelscentrum ligger strax intill stationen och består av flerfamiljshus vilka kompletterar villabebyggelsen, dessa hus har tillkommit under några decennier efter villorna.

Stockholmsmässan byggdes på jordbruksmark under sent 60-tal, mässan drar idag en miljon besökare per år och är för många starkt förknippad med Älvsjö (Bernhardsson 2003, ss. 256-259).

Invånare

Hagsätra

Hagsätra tillhör Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning, invånarantalet i stadsdelsförvaltningen är 85 000 och i enbart Hagsätra runt 9 000 (Stockholms stad 2012).

Jämfört med Stockholm i helhet har stadsdelen en liknande åldersfördelning och en liknande arbetslöshet men en något lägre medelinkomst, högre andel bidragstagare och en högre andel utrikesfödda (Stockholms stad 2008a).

Älvsjö

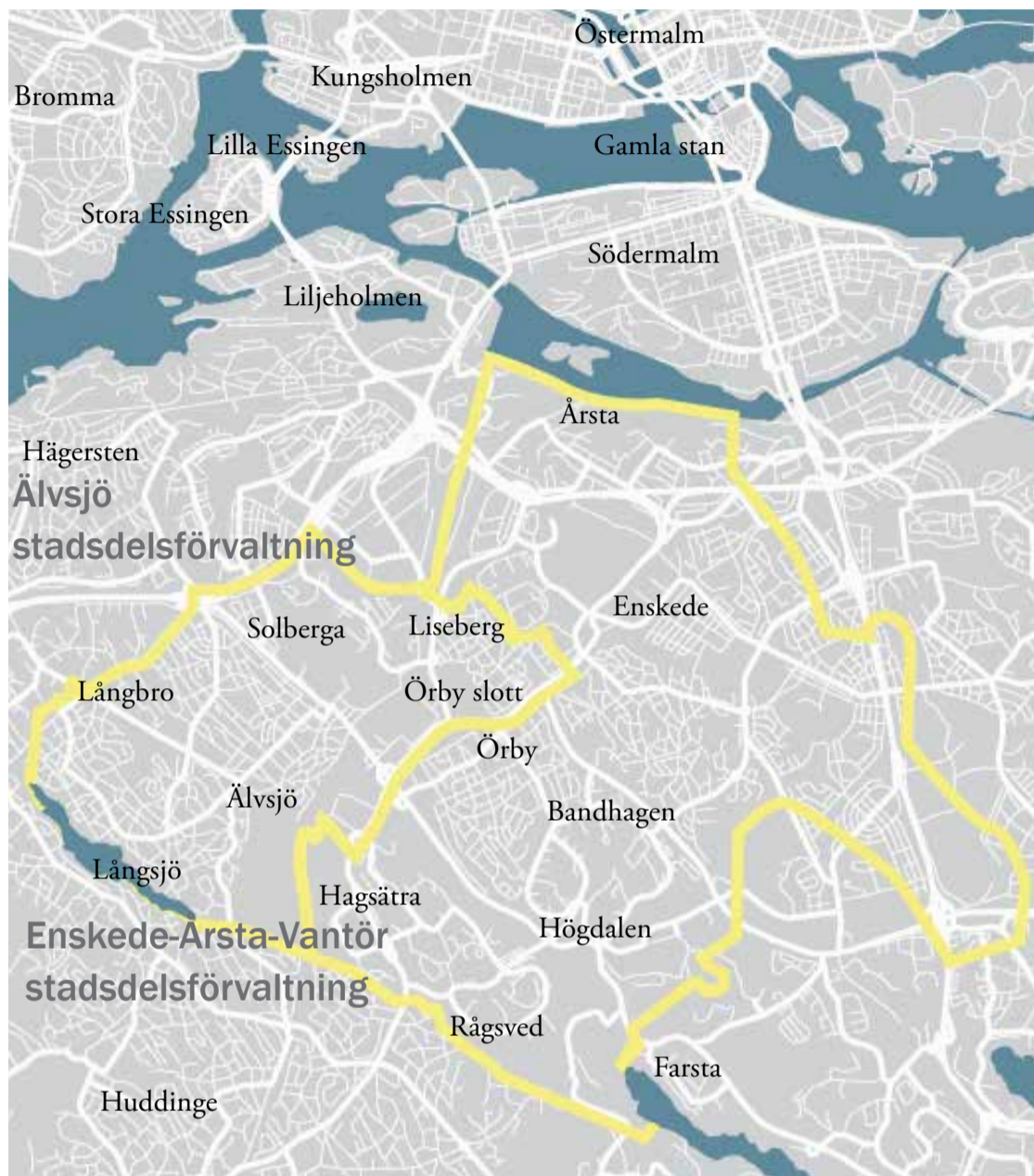
Älvsjö tillhör Älvsjö stadsdelsförvaltning, invånarantalet i stadsdelsförvaltningen är 25 000 och i enbart Älvsjö runt 1 000 (Stockholms stad 2012).

Jämfört med Stockholm i stort har stadsdelen en högre andel äldre invånare, och en högre andel invånare med hemmavarande barn, området har relativt få invånare i åldrarna 20-30 år.

Jämfört med Stockholm i sin helhet är en lägre andel av invånarna utrikesfödda, och en lägre andel är beroende av bidrag, medelinkomsten är högre än Stockholm i stort (Stockholms stad 2008b).

Älvsjö och Vantör i Stockholms översiktsplan

Jag har fördjupat mig i kommunens planer för Älvsjö och Vantör som en del i analysarbetet. Här presenteras de av kommunens planer som har relevans för mitt fortsatta arbete med gestaltningen. Hagsätra ingår i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning.

Figur 20: Älvsjö och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltningar
Älvsjö ligger 10 minuter med pendeln från Stockholms central, ungefär 10 kilometer. Gula markeringar visar Älvsjö stadsdelsförvaltning och Vantörs stadsdelsförvaltning.

Utveckling och förtätning

Delar av Älvsjö har pekats ut som utvecklingsområden i översiktsplanen från 1999. Idag utvecklas området genom nya bostäder tillsammans med ny service och förbättrad kollektivtrafik. Syftet med utveckling av kollektivtrafiken är att förbättra Älvsjö som en knutpunkt för kollektivtrafiken i söderort.

Tillgång till grönområden

Ett av Stockholms övergripande mål är skapandet av mer attraktiva mötesplatser i parker och grönområden. En bättre sammanlänkad stad ökar chanserna till livfulla och attraktiva grönstråk mellan stadsdelarna. Grönområden och mötesplatser kan bli attraktioner för besökare från hela staden och/eller ha en stor påverkan i en lokal skala. Stockholms gröna kilar är en skyddad miljö som enkelt kan bli en bas för sådana projekt. Kopplingar med avseende på ekologin måste

förbättras i den gröna kil som berör mitt område; Hanvedenkilen (Stadsbyggnadskontoret 2010, s. 71, 44). Älvsjö är även i behov av parker och grönområden (Stadsbyggnadskontoret 2010, s. 68).

Hauge Simonsen (2009) beskriver hur stärkta habitat och uppbyggandet av den ekologiska infrastrukturen kan minska hastigheten med vilken biodiversiteten går förlorad.

Koppling mellan områdena

Jag tänker att det här är viktigt att koppla samman områden utanför stadskärnans mest centrala delar för att främja en hållbar utveckling i hela Stockholm. Bättre kollektivtrafik skapar dessutom en mer attraktiv stadsdel förutom att bidra med godare möjligheter till transport (Stadsbyggnadskontoret 2010, s. 42). Områden som omger Älvsjö kan med fördel länkas dit. De barriärer som idag splittrar söderort bör förminska. Barriärerna som åsyftas är huvudsakligen tungt trafikerade vägar, tågspår samt otillgängliga områden med industrikaraktär. Enligt översiktsplanen bör Älvsjö kopplas bättre till Solberga, Västberga, Telefonplan och den nya stadsdelen som byggs vid Årstafältet (Stadsbyggnadskontoret 2010, s. 68).

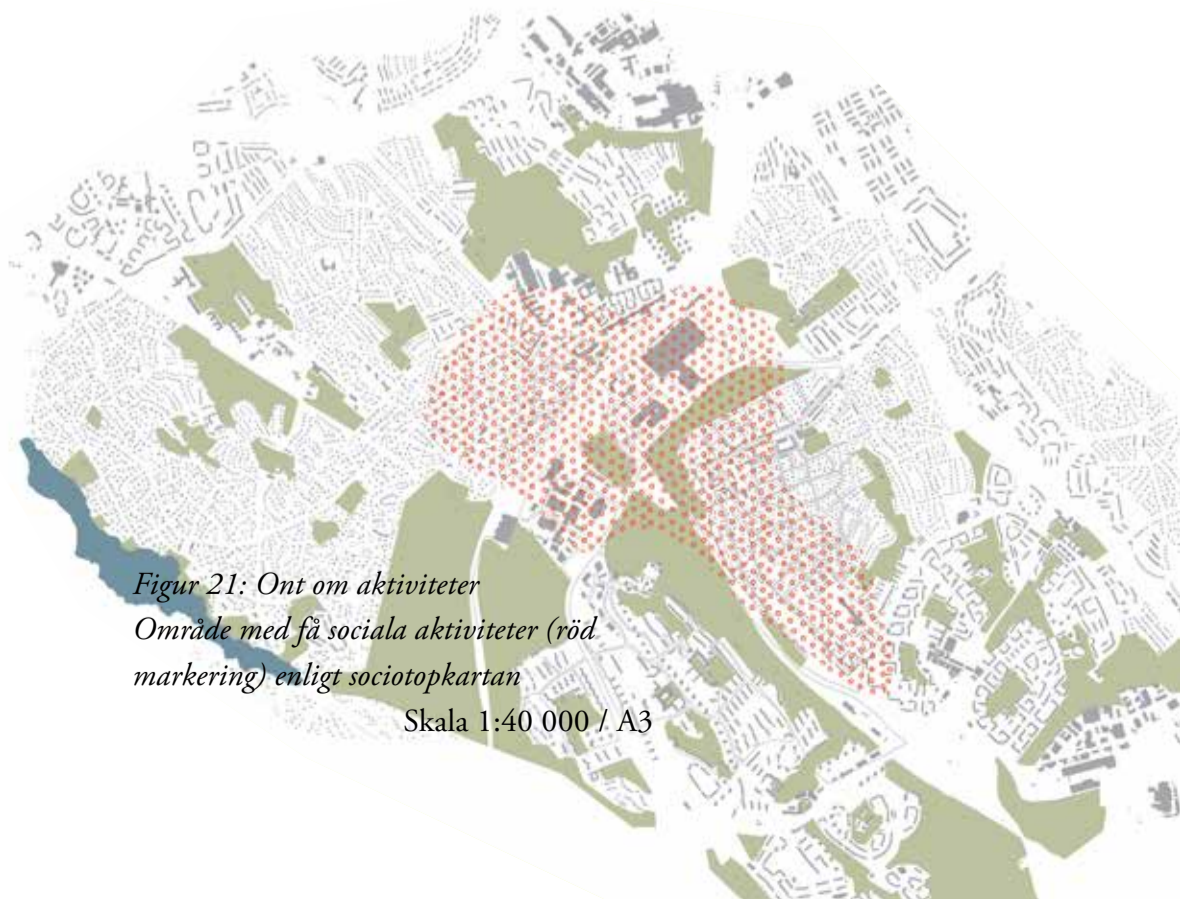
Transport

Älvsjö är en viktig knutpunkt för pendeltåg och bussar, kollektivtrafiken i söderort bör dock förstärkas genom ytterligare förbindelser (Stadsbyggnadskontoret 2010, s. 68).

Transporten med kollektivtrafik från stadens centrala delar är snabb och effektiv både till Älvsjö och Hagsätra, vilket är fallet för de flesta stadsdelar i området. Däremot är det svårare med transporten mellan områden eftersom de ligger på varsin gren av spårtrafiken utan förbindelse däremellan. Översiktsplanen föreslår en tunnelbanelinje som länkar västra innerstaden till Hagsätra genom Liljeholmen (Stadsbyggnadskontoret 2010, s. 68).

Aktiviteter och sociala värden

Informationen i sociotopkartan (Stockholms stad 2000a och Stockholms stad 2000b) beskriver hur invånarna ser på, och använder sin närmiljö. Sociotopkartan är baserad på intervjuer, iakttagelser och undersökningar och ger oss en uppfattning om vilka platser som används av invånarna. Jag har lagt samman de två sociotopkartorna från Älvsjö och Vantör stadsdelsförvaltning varpå ett tomrum träder fram, där färre aktiviteter pekats ut än i omgivande områden. Detta tomrum representeras av de röda prickarna planen och sammanfaller med det område jag valt ut för gestaltningen.

Figur 21: Ont om aktiviteter
Område med få sociala aktiviteter (röd markering) enligt sociotopkartan

Skala 1:40 000 / A3

Inventering

Planen nedan redovisar en överblick över området för gestaltningen samt promenaderna jag tog vid mina platsbesök. Promenad 1 representeras i planen av en orange slinga med start i Älvsjö och promenad 2 representeras av en grön slinga med start i Hagsätra.

Bilderna på följande sidor ger en bild av områdena genom att fotografier tagits kontinuerligt under promenaderna.

Promenad 1

1 Älvsjö's nya pendeltågsstation.

2. Pendeltågsstationen med passage till bron vilken korsar motorvägen till Örby. Huset har ett två våningars parkeringsgarage för cykel.

3. Cykelbana vid sidan av den tungt trafikerade Huddingevägen. Bullrig och ovänlig miljö för oskyddade trafikanter.

4. Bilar och oskyddade trafikanter delar på passagen under spåren. Väldigt mycket oljud både från biltrafiken och då tåg passerar.

5. Smutsigt och mörkt, även mitt på dagen.

6. Teknisk lösning som försämrar intrycket av området ytterligare.

7. Vy mellan Älvsjö station och Älvsjö Idrottsplats som är ett avgränsat område och därmed bildar en barriär.

8. Området domineras av det stora trafiktrycket. Fotgängare och cyklister har givits lägre prioritet på platsen.

9. Ett odefinierat utrymme för att komma under bron och nå gå- och cykelbanan på andra sidan vägen. Steg på marken visar att många passerar här.

10. På andra sidan, träd och byggnader längst med vägen.

11. En lång omväg krävs för att nå gångbron över motorvägen till Örby.

12. Utsikt från bron åt öster. Träden och parkeringsplatsen vänster i bild tillhör Stockholmsmässan.

13. På andra sidan bron. Anslagstavla med aktiviteter som pågår i området. De flesta äger rum på denna sida av vägen.

14. Stockholmsmässans parkeringen känns övergiven med trasiga element, eftersatt skötsel och spår i gruset av bilar som slirat runt.

15. Rullstolsburna mässbesökare måste ta en omväg till den branta bron, fotgängare hänvisas till en mycket brant gallertrappa vilken känns provisorisk.

16. Område för parkering av bilar, maskiner och sopor.

17. Typisk parkväg i området. Standardskytt informerar om riktning och avstånd.

18. Övervuxen fotbollsplan.

19. Naturlig omgivning med tydlig bullernivå från vägen.

20. Älvsjöbadet, utomhuspool. Otillgängligt område då badet är stängt, avgränsande.

Promenad 2

1. Hagsätra tunnelbana sett från centrum

2. Hagsätra centrum

3. Hagsätra centrum

4. Detalj i Hagsätra centrum. Flertalet skulpturer finns utplacerade och skapar en känsla av omsorg för centrumområdet.

5. Hagsätra tunnelbana in mot centrum, sett från bostadsområdet.

6. Utrustade gårdar med grönska.

7. Hagsätra centrum från motsatt håll som föregående bild.

8. Promenadstråk med anslutning till natur leder igenom Hagsätra och öppnar upp för gräsytor och lek.

9. Lekplats i anslutning till naturlig lekmiljö.

10. Berg i dagen.

11. Storskaliga byggnader placerade i mycket grönska.

12. Här domineras promenaden av trafik från Huddingevägen, byggnaderna upplevs otillgängliga där de ligger på en högre nivå.

13. Påverkan av buller från trafiken i de delar där vägen är nära promenadstråket. Naturlig karaktär med stora gamla ekar.

14. Bakom en krök tornar bebyggelse upp igen.

15. Verksamhetsområde med kontor och byggnader av industrikaraktär. Glest mellan husen och mycket asfalt.

16. Stor vändplan som korsas för att komma vidare mot Älvsjö.

17. Området bildar en barriär av fasader som stänger ute.

18. Ålvsjöbadets utomhuspool.

Tankar kring promenaderna i Älvsjö och Hagsätra

Här följer mina professionella analys kring vad upplevelserna vid platsbesöken. Jag vill genom detta förmedla en subjektiv bild av områdena och motivera valen i min gestaltning.

Stationen - En viktig entré

Då jag besökte Älvsjö slogs jag av det tunga trafiktrycket i området kring stationen. Stationsområdet är det första intrycket för de många människor som kommer med kollektivtrafik, och vad besökaren möts av här är till stor del en trafikplats. Stationsområdet skulle kunna vara en entré vilken visar vägen ut i omgivningarna, hellre än, som här då vägen från stationen begränsas av motorväg i samtliga riktningar. I dagsläget finns gång och cykelväg men dessa är underordnade och svåra att förstå riktningen på.

Överblick

När jag kom till Hagsätra fick jag en känsla av riktning och förstod var de olika vägarna ledde. Jag kunde se centrumtorget och även bostadsområdena åt olika håll, jag kände mig hemma relativt fort. Hagsätra är ett trafikseparerat område med storskalig bebyggelse, och centrum utstrålar liv och omtanke. Centrumområdet känns mindre i skala och har många olika butiker med ett brett utbud, här kan jag både köpa cyklar från en sportkedja och frukt från lokala handlare.

Barriärer

I Älvsjö är avskärmningen från intilliggande stadsdelar påtaglig, de många nivåerna av stora vägar och broar utgör starka barriärer och försämrar orienteringen för fotgängare och cyklister avsevärt. Bron som leder över motorvägen till Örby syns på håll men en omväg krävs för att komma upp på den, jag som inte kände till vägen fick gå en stor omväg innan jag hittade. I och kring det nya stationshuset finns skyltar vilket förenklar navigeringen.

I Hagsätra är det enkelt att ta sig runt till fots, Endast några få bilvägar korsar gångstråken som leder genom området. Området består av ett grönt stråk utmed vilket aktiviteter och bostäder finns placerade. Det finns liv, rörelse och grönska i området. I Hagsätra har fotgängare, cyklister och barn prioritet. Här finns möjlighet att leka på en utrustad lekplats, i terrängen och i skogsdungarna mellan husen. Vid platsbesöken upplevde jag promenaden genom hagsätra till Älvsjö kortare än åt andra hållen eftersom Hagsätra bjuder på fler intryck för fotgängaren.

Besökande till Älvsjö Idrottsplats

De ungdomar som kommer till Älvsjö för att spela fotboll på Älvsjö Idrottsplats har två alternativa promenadvägar från pendeltågsstationen till fotbollsplanen. Antingen får de passera viadukterna på bild 5-7 eller så tar de den andra vägen och får då gå via tunnlarna som syns på bild 10-12. Jag kunde se att många hade gått med fotbollsskor på den sistnämnda sträckan och mötte även ungdomar på väg till träningen där.

Rekreation

De större naturområdena ligger i samma riktning som Älvsjö Idrottsplats och ett liknande problem uppstår då dessa ska besökas. Jag kan dock tänka mig att färre människor kommer med pendeltåget till Älvsjö för att ta sig ut i naturen, då finns det bättre stationer att åka

till mer söderut. De som bor i området bör ges en trevligare upplevelse på väg till sitt mål vare sig de ska på utflykt eller rasta hunden. Rekreativvärdena är begränsade i området kring Älvsjö station, se plan nedan

Bron över till Örby

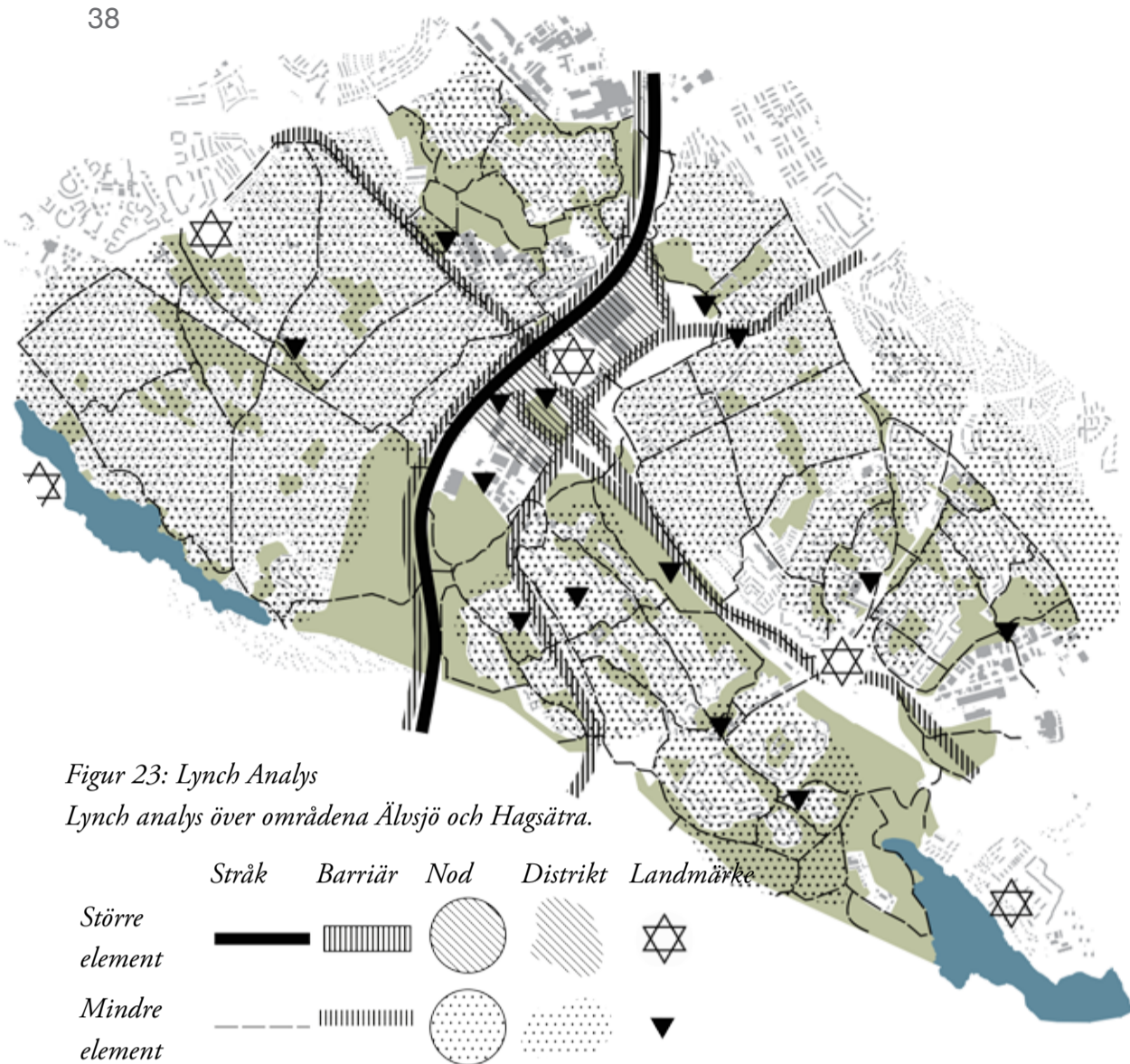
Utsikten från bron är vid, här syns många olika områden och motorvägen gör området öppet. Det är underhållande att se alla bilar som åker förbi under bron, det handlar antagligen om förväntningen på upplevelsen, vill jag vara ute i naturen så stör bilarna medan om jag bara har förväntat mig att passera en motorväg tycker jag att det är roligare med trafiken. På andra sidan bron finns Stockholmsmässans parkering, vilken ser övergiven ut med trasiga staket, igenvuxna ytor och sneda skyltar.

Örby är det villaområde som nås med hjälp av bron, längs med promenaden från bron är husen avgränsade med murar och upplevelsen av området är därför inte typiskt för ett villaområde.

Naturkänsla

När jag väl passerat förbi det trafikerade området i Älvsjö blev vägen mer anpassad för fotgängare. I slutet av rundan har områdena mer naturlig karaktär, park, fält och skog med berg i dagen. Stora äldre ekar och tallar finns i området. På de platser där gångstråket leder ner mot vägen blir trafiken högst påtaglig. På andra platser är trafiken avskärmd av topografi och vegetation.

Eftersom bostadsområdet i Hagsätra är starkt präglad av grönska leds fotgängare och cyklister ut i naturområdet vid Älvsjöbadet. Naturen blir här en självklar förlängning av bostadsområdet.

Figur 23: Lynch Analysis

Lynch analys över områdena Älvsjö och Hagsätra.

	Stråk	Barriär	Nod	Distrikt	Landmärke
Större element	—	▨	⊘	▨	☆
Mindre element	- - -	▨	⊘	⋯	▼

Lynch-analys

Jag har även genomfört en Lynch-analys för att skapa förståelse för och kartlägga de fysiska attributen som bidrar till identitetsskapandet på platsen. Lynch-analysen baseras på mina upplevelser vid de två platsbesöken tillsammans med kartmaterial.

Det större stråket som är en motorväg, utgör ett stråk för bilburna personer men en barriär för fotgängare och cyklister.

De små stråken i området är mindre gator, de minsta är inte utritade här.

Bilvägarna i området splittrat Älvsjö och Hagsätra och de bildas flera distrikt. Även industrikaraktern med mycket motortrafik och spårtrafik runt Älvsjö station är här markerat som ett eget distrikt.

De mindre landmärkena på planen är lokala centrum och stationer för spårtrafik. Det stora landmärket är stockholmsmässan.

Sammanfattning av analyserna

De huvudsakliga aspekterna som jag kommit fram till genom mitt analysarbete är att fotgängare och cyklister måste få ökat utrymme i det offentliga rummet och i trafiken för att bilismen inte ska dominera ytterligare i området.

Områdenas olika förutsättningar gör att jag vill förbättra integrationen emellan dem. Naturområden finns främst i de sydöstra delarna vilket gör att förstärkta transportmöjligheter dit är av godo. Sociotopkartan ger informationen att ytterligare aktivitet och upplevelsevärden behövs i det område som jag valt för min gestaltning. Området skulle gynnas av en mer medveten och sammanhållen gestaltning som ökar trivselen och möjligheterna till navigering till fots och cykel. Det är dessa punkter som jag valt att arbeta vidare med.

För att återkoppla till den inledande bakgrunden kan detta ses som en möjlighet att utveckla en miljövänlig infrastruktur som på sikt hjälper oss att minska påverkan på miljön (Newman & Jennings 2008, ss. 86-87). Detta skulle också bidra till att skapa ett samhälle där oljeberoendet har minskat och den kris som kan komma av stigande oljepriser avvärs. Genom att utveckla levande samhällen med socialt liv och kultur kan energisnålare levnadssätt främjas och utvecklas (Newman & Jennings 2008, s. 35).

Genom att utveckla den ekologiska infrastrukturen på platsen skulle eventuellt fler människor kunna leva på samma yta, ökad densitet leder till minskat ekologiskt fotavtryck, det vill säga regionens påverkan på miljön (Newman & Kenworthy 1999 refererat i Newman & Jennings 2008, ss. 86-87).

Kopplingar till den omgivande naturen kan bevara och utveckla den biologiska mångfalden och därmed bidra till ekosystemtjänsterna

vilka mänskligheten är beroende av (Karousakis et al. 2010, s.156).

Jag ser problem på platsen som kan kopplas till exempelprojekten. Bristfällig integration och starka barriärer som hindrar människor att röra sig fritt i staden finns i Projektet ABCWaters programme och löses genom integrerande parker mellan bostadsområdena. Offentliga rum leder till möten och integration när ytor och utrymme skapas för möten. (Dreiseitl 2010, ss. 218-219).

I Turensapes kinesiska projekt har de ekologiska systemen fått en nyckelroll. Jag ser att naturliga områden skulle kunna återuppbyggas på platsens likt projektet The Floating Gardens of Yongning River Park (Yu 2010, s. 282).

Medborgarsamråd skulle kunna bidra till uppbyggnaden av platsens sociala och kulturella liv, här kan jag inspireras av medborgarsamverkan i projekten Parklek, Ecobox och Augustenborg. Dessa medborgarsamverkansprojekt har olika mål men vinsterna av invånarnas delaktighet i processen liknar ändå varandra.

Jag tänker mig att läget för mitt projekt och de omgivande förutsättningarna gör att ett angreppssätt som liknar det i Ecobox blir aktuellt för min gestaltning. I projektet finns utrymme för medborgarnas egna intressen att styra platsens utformning och aktivitetsutbud.

Ecobox drivs av de som nyttjar platsen (Atelier d'architecture autogérée 2010, ss. 510-511).

Många av de presenterade projekten har en stark identitet vilken baseras i de miljömål som projekten strävar mot. Miljömålen utvecklas till en karaktär som utgör den visuella identiteten på platsen. Jag tänker mig därför att platsens funktion ska bli en tydlig del av den visuella identiteten även i min gestaltning.

Strategierna appliceras på platsen för gestaltningen

Genom studier av litteratur och exempelprojekt har strategierna i de två vänstra kolumnerna utkristalliserats (se tidigare tabeller).

Jag har därefter valt att applicera samtliga strategier på platsen för min gestaltning med målet att undersöka fördelar eller nackdelar. I den högra

kolumnen har jag beskrivit hur strategin tar form och kommer till nytta på platsen för min gestaltning.

I den högra kolumnen skapas på så vis en lista som sedan utgör basen för programmet som formuleras på nästa sida.

 Bortvald konkretisering Inkluderad konkretisering

Strategi	Variation inom strategin	Effekt			Utförande i min gestaltning
1: Städer med hög densitet	Kortare transportsträckor	Minskat behov av energi/olja Lättar oljekrisens hot	a		Bygga en gång- och cykelbana som underlättar för fotgängare och cyklister och som kopplar samman pendeltåget med tunnelbanan.
	Möjlighet att gå och cykla	Skapar jämlikhet och tillhörighet genom promenadstaden	b		Skapa mötesplatser utmed promenaden som gör att människor upprätthåller sig en längre stund.
2: Rik biologisk mångfald	Ekologisk infrastruktur	Ger den biologiska mångfalden chans till bevarande och utveckling	a		Utveckla områdets gröstruktur genom att parkens växtmaterial har anknytning till omgivningarna.
	Grönstrukturen tar befolkningen ut i naturen	Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen	b		Anlägga stråk som tar befolkningen ut i ett större naturområde.
3: Stadsodling	Odling i utvecklingsländer	Förbättrad livskvalitet i utvecklingsländer, genom förbättrad föda, och grönområden.	a		Endast i utvecklingsländer.
	Odling som social aktivitet	Gemenskap, integration och koppling till boendeplatsen genom social interaktion	b		Skapa sociala ytor och gemensamma aktiviteter som engagerar.
	Odling som utbildningsform	Ökad förståelse för ekologiska principer och den omgivande ekoregionen	c		Skapa plats för odling.
	Odling för barn	Investering i framtiden då naturen ges betydelse för våra barn	d		Ge barn och unga tillgång till odlingsplatsen.
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	Naturkaraktären på platsen blir en del i stadens identitet	a		Gestalta med arter som stämmer överens med platsens ursprungliga ekologiska sammanhang.
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.	Omsorg för den omgivande naturen och förbättrad förståelse för ekologiska system	b		Visa besökaren ut i naturen och förenkla vägen dit.
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till natur- och kulturarv	Identitetsskapande då invånarna kan nå ut till platsens kulturella och naturliga arv.	c		Jag har valt bort undersökningar kring kulturella och naturliga arv på platsen då detta inte är fokus för mitt arbete.
	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet	e		Skapa en tydlig visuell karaktär som binder samman två områden och hjälper dessa att bygga på en gemensam identitet.
	Nytänkande och experimentellt utförande i projektet	Nya metoder utforskas och utvecklas	f		Jag skapar okonventionella element fria aktivitetsytor och en ny typ av odlingsyta.
	Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet	Valfria aktiviteter skapar anknytning till platsens och identitet	g		Skapa fria ytor som ger medborgarna möjlighet att välja vad de vill göra på platsen.
5: Medborgarinflytande	Långsiktighet	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkansprocess.	a		Engagera medborgare idag med förhoppningen att de väljer att engagera sig ytterligare i framtiden.
	Barn	Barn tar ansvar för samhället i framtiden om de får lära sig demokratiska processer redan som unga.	b		Skapa möjligheter för barn att påverka och engagera sig.
	Bredd och många medborgares åsikter lyfts fram	Elastiskt samhälle	c		Nå ut till, och engagera många människor.
6: Funktionell landskapsarkitektur	Dagvattenhantering	Dagvattnet hanteras på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	a		Jag har valt bort dagvattenhantering då jag inte har tillräcklig kunskap, det är inte heller projektets fokus.
	Biofiltrering	Vatten renas på platsen med hjälp av naturliga system vilket gynnar miljö och minskar energiåtgången	b		Skapa ytor som infiltrerar regnvatten för att minimera ytavrinning.
	Extensiv vegetation	Anpassat växtmaterial kräver mindre skötsel och vatten	c		Använda platsanpassat växtmaterial som har ekologisk anknytning till platsen.
7: Underlättande för socialt liv och interaktion	Mötesplatser och rekreationsytor	Bygga nätverk och relationer	a		Skapa ytor där möten äger rum.
	Förbättrad fysisk integration	Gång och cykeltrafik ökar chansen till socialt liv och möten	b		Underlätta kommunikationen för fotgängare och cyklister mellan Älvsjö och Hagsätra.

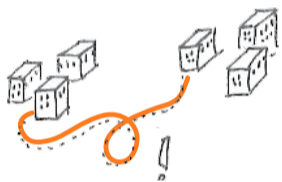
Program

Här formuleras gestaltningens program utifrån platsens förutsättningar och förstudiens resultat. Jag konkretiserar här hur varje strategi tar sig uttryck i gestaltningen.

Områdets identitet och medborgarnas anknytning till platsen

Identitet och medborgarnas anknytning till platsen är mina huvudsakliga mål. Ytor för fria aktiviteter planeras in, vilka ämnar knyta människor till platsen genom att de själva får vara med och påverka. (Strategi 4g: Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet). Den visuella identiteten bidrar starkt till den mentala bilden av platsen, därför får det nya aktivitetsstråket en tydlig identitet genom en sammanhållen gestaltning som kopplar till omgivande natur. Förutom att bidra till det estetiska kommer mönstret leda vägen och öka igenkänningsfaktorn. (Strategi 4e: Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck) Genom att visuellt koppla parkens grönytor till omgivningarna kan även naturens befintliga karaktär bli en del av parkens identitet. Besökarnas intresse för den större ekoregionen ökar då den visuella kopplingen mellan omgivande landskap och parken blir tydlig. (Strategi 4a: Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.)

Integration och förbättrad navigering

Ett aktivitetsstråk som överbygger dagens ingenmansland mellan Älvsjö och Hagsätra fungerar integrerande och har som syfte att skapa en attraktiv utemiljö med möjlighet till valfria aktiviteter. Den fysiska integrationen i form av en ny gemensam park som ansluter till omkringliggande bostadsområden bidrar till social integration där människor interagerar, samspelar och umgås i högre utsträckning än tidigare. De många aktiviteterna utmed cykelbanan bidrar till trivsel och intryck för den som passerar. De som cyklar eller promenerar förbi bidrar också till aktiviteten och blir därmed del av det sociala livet på platsen. (Strategi 7a: Mötesplatser och rekreationsytor, 7b: Förbättrad fysisk integration)

Förenklad transport mellan områdena

Målet är att vägen ska kännas händelserik och sträckan kort för de som promenerar eller cyklar, vilket ökar chansen för att man använder stråket igen. Cykel blir ett enklare alternativ samtidigt som möjligheterna till val av transportsätt förbättras genom att stråket förbinder pendeltåg och tunnelbana. Det ska finnas utrymme både för den snabbcyklade pendlaren och den som strosar till fots. Då fler människor upptäcker stråket kommer utsläppen från transport minska, vilket gynnar miljö och ekologi. Tydliga entréer hjälper besökare att navigera i parken och mellan områdena. (Strategi 1a: Kortare transportsträckor, 1b: Möjlighet att gå och cykla)

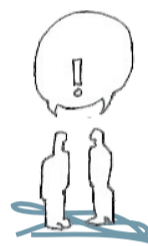

Medborgarna påverkar aktiviteterna

En struktur som ger möjlighet för invånarnas egna intressen att styra användningen utvecklas. Engagemang från befolkningen bidrar även till platsens och

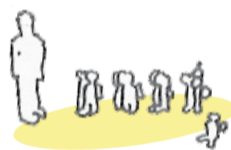

områdets identitet. (Strategi 4g: Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet). Ytor är flexibla och anpassningsbara både för en nära och en avlägsen framtid, vill man leka, sjunga, dansa, festa, leva, demonstrera, samtala, hänga, vila eller något som jag inte kunnat föreställa mig? (Strategi 5c: Bredd och många medborgares åsikter lyfts fram.) Fasta aktiviteter som lek och sittplatser planeras in för att ge platsen ett ramverk av aktiviteter som ett komplement till de valfria aktiviteterna. Det finns även möjligheter till odling vilket har många positiva effekter både för befolkningen och ekosystemet. Odling utgör en källa till kunskap om ekologiska system och matproduktion. (Strategi 3b: Odling som social aktivitet, 3c: Odling som utbildningsform, 3d: Odling för barn)

Socialt liv och interaktion

Det offentliga rummet blir en social arena som bygger ihop Älvsjö med Hagsätra, mötesplatser i varierande storlek ger utrymme för festivaler, marknader och enskildhet. Platsen blir ett komplement till omgivande grönytor, parker och rekreationsytor eftersom medborgarna själva är med och påverkar utbudet av aktiviteter. Organisationen kring planerandet och användandet av parken skapar nya bekanskap och förbättrar medborgarnas relation till varandra vilket bidrar till gemenskap och anknytning till platsen. För att aktivera platsens fria ytor arrangeras workshops eller någon form av samråd vilket ger deltagarna nya bekanskap och skapar nätverk i området. (Strategi 7a: Mötesplatser och rekreationsytor, 7b: Förbättrad fysisk integration)

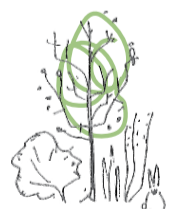

Utrymme och aktiviteter för barn

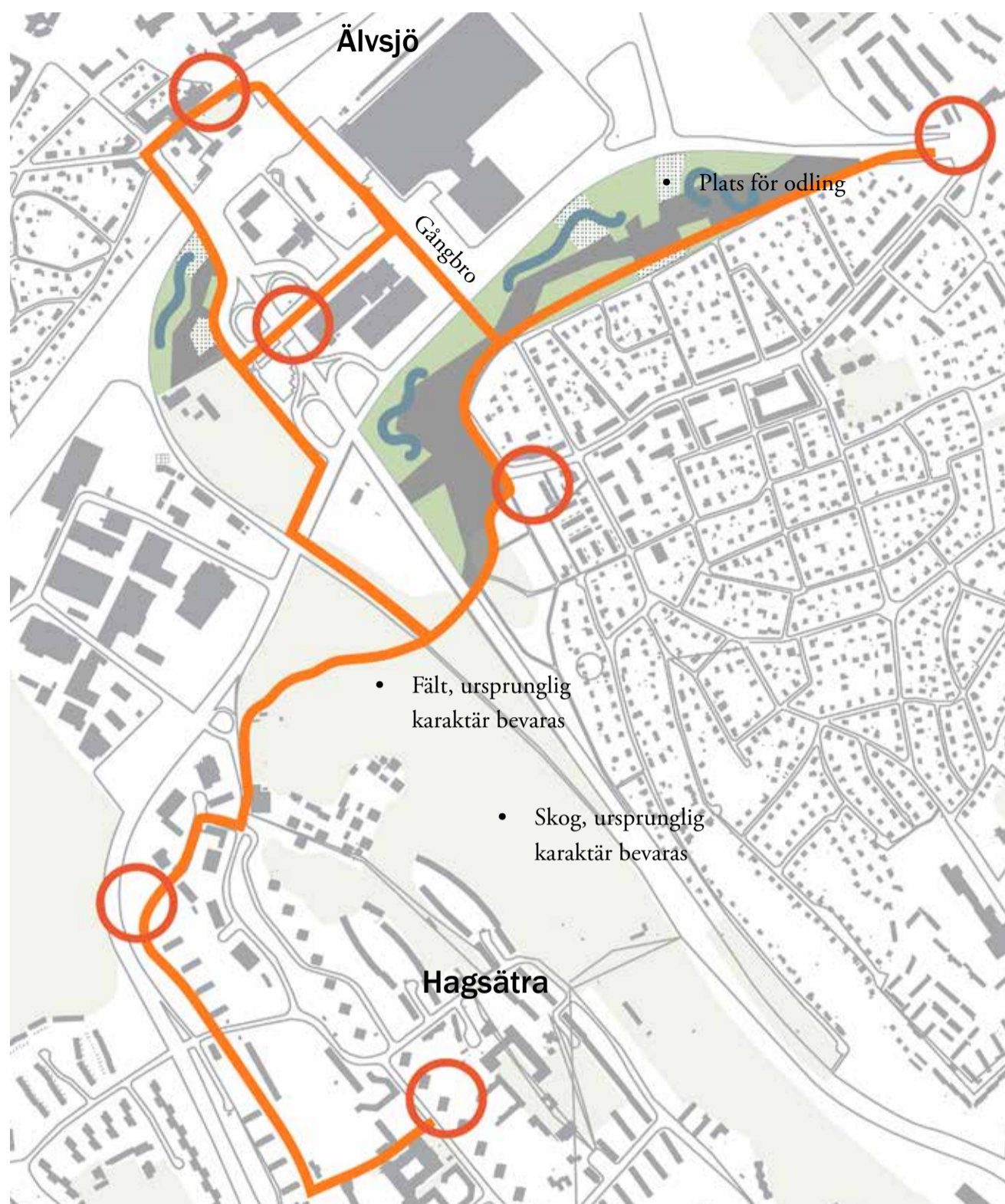
Barn har möjlighet att engagera sig och utforma platsens aktiviteter, projektet utformas på ett sätt som engagerar medborgare med förhoppningen att de på sikt väljer att engagera sig ytterligare i framtiden. (Strategi 5a: Medborgarinflytande; Långsiktighet, 5b: Medborgarinflytande; Barn)

Biologisk mångfald och växtmaterial

Grönstrukturen förstärks vilket ger den biologiska mångfalden möjligheter till fortlevnad och utveckling genom detta sker genom användning av växtmaterial med anknytning till omgivande ekoregion och utökade grönytor. Besökarnas vistelse i naturliga miljöer ger ökad kunskap om biologiska system vilket kan skydda grönstrukturen i framtiden. (Strategi 2a: Ekologisk infrastruktur)

Valet av växtmaterial fungerar tillsammans med den existerande ekologin och det omgivande landskapet. Ekar är den trädart som planteras i den nya parken vilket kopplar till det åldriga ekbestånd som finns kring Älvsjöbadet. Att använda inhemska arter från platsen stödjer ekologiska system och bidrar därigenom till biodiversiteten. Planteringarna är väl anpassade till ståndorten och planerade för minimal skötsel och vattenåtgång. (Strategi 6c: Extensiv vegetation)

Programplan

Figur 26: Programplan
Planen visar det nya områdets utbredning där den orangea linjen är cykelbanans dragning.

- Den nya gång- och cykelbanan knyter samman Älvsjö till grönområden i söder och Hagsätra till pendeltågslinjen samt förbättrar transporten mellan områdena.
- Tydliga entréer visar riktningen in till parken.
- Befintligt grönområde, oförändrat.
- Torg, marknadsplats och evenemangsyta, nya sociala ytor för att öka aktiviteten på platsen.
- Plats för odling.
- Val av växtmaterial som samspelar med befintliga ekosystem.
- Lekredskap

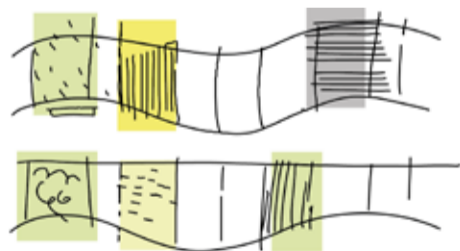

0 50 250 500 m

Skala 1:10 000 / A3

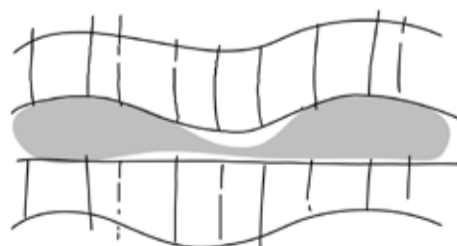
Rumslighet och karaktärer

Diagrammen visar hur de inplanerade funktionerna samspelar och kopplar till varandra på platsen. Strukturen gör det möjligt att förena växtlighet, aktivitet och transport.

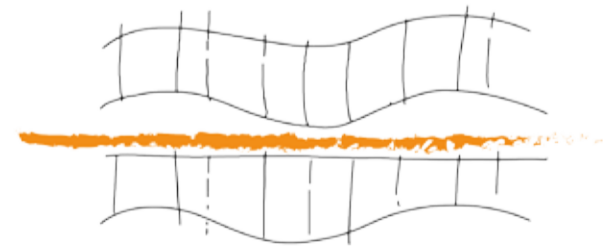
Karaktärstyper utmed sträckan

Utmed cykelbanan skapas ytor med olika karaktärer. Dessa består av aktivitetsytor och olika växtlighet, hög låg, tät och gles. De olika aktivitetsytorerna och växtlighet ramar in och skapar rumslighet samtidigt som de olika karaktärerna bidrar till variationen av intryck för besökaren.

Utrymme utmed cykelbanan

Utmed cykelbanan öppnar olika aktivitetsytor upp. Det finns alltid chans att strosa, leka och ta det lugnt samtidigt som möjligheten att ta sig fram effektivt med cykel bibehålls. Detta tar i gestaltningen form en av de större torgen utmed cykelbanan.

Cykelbana och intryck

Cykelbanan fungerar som en länk och snabbväg mellan Älvsjö och Hagsätra. Det finns möjlighet att betrakta aktiviteter och stanna och delta för den som blir intresserad. Cykelbanan är ett sammanhållande element i parken.

Identitet och igenkänning

Identiteten är kopplad till hur platsen uppfattas av boende, näringsidkare och andra som vistas här. Lynch (1969, s. 6) nämner hur miljöer har förmåga att bidra till eller förhindra bildskapande på platsen eftersom de har olika förmåga att framkalla starka känslor hos olika betraktare vilket jag här väljer att koppla till platsens visuella uttryck. Som uttryckt i programmet (sid. 35) tror att den visuella identiteten bidrar starkt till den medborgarnas mentala bild av platsen, vilket går hand i hand med Lynch teori. Därav får aktivitetsstråket en tydlig identitet genom ett ljus- och skuggmönster som är unikt för området. Detta bidrar till det visuella uttrycket och ökar igenkänningsfaktorn.

Aktivitetsstråket som överbygger dagens ingenmansland mellan Älvsjö och Hagsätra fungerar integrerande och har som syfte att skapa en attraktiv utemiljö förhoppningsvis bidrar den fysiska integrationen och den tydliga karaktären till social integration

De många aktiviteterna utmed cykelbanan bidrar till trivsel och intryck för den som passerar. De som cyklar eller promenerar förbi

Figur 27: Retiro Park

Sen eftermiddagssol skapar stämningsfull skugga i Retiro Park, Madrid

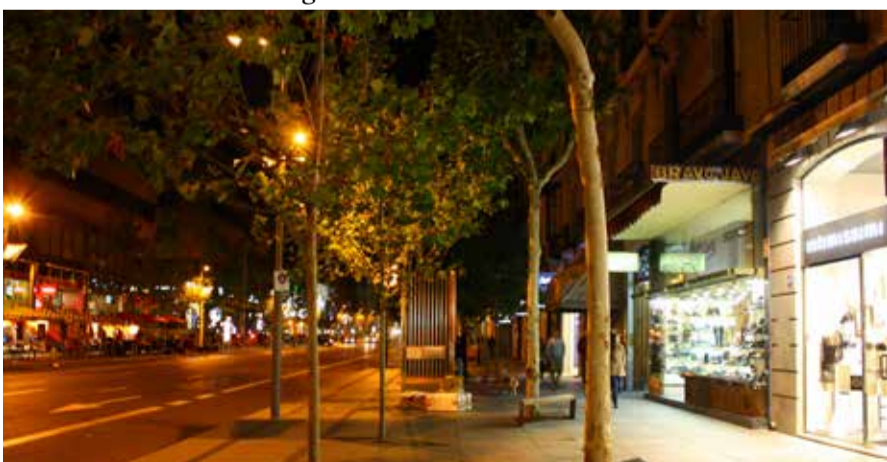
Källa: C. González Fernández

Figur 28: Hallonbergen

Låg sol genom träd ger en ny dimension till fasaden, Hallonbergen

Stockholm. Källa C. Stengård

Figur 29: Gatumiljö Madrid

Gul artificiell belysning genom vegetation som skapar skuggmönster.

Källa: C. Stengård

bidrar också till aktiviteten och blir därmed del av det sociala livet på platsen.

I det här projektet har jag valt att använda skuggmönster på marken med huvudsyftet att stärka platsens visuella identitet och koppla samman hela området. Spelet mellan ljus och skugga blir en tydlig visuell karaktär och de som vistas på platsen ska kunna känna igen sig inom området samt kunna lokalisera sig. Mönstret tar fokus bort från de tungt trafikerade vägarna som påverkar delar av området.

Jag har valt att använda mönster som associerar till natur, skuggor som om solen silade igenom trädgrenar ovanför. Det görs genom ljusmallar i gatubelysningen som formar skuggan till ett mönster.

Det finns många olika möjligheter och utformningar som bidrar på samma sätt, anledningen till att jag har valt just skugga och ljus är lättheten att förändra platsens uttryck och flexibiliteten i att det enkelt förändras eller avlägsnas. Belysning behövs alltid och måste uppföras på platsen om det saknas vilket gör ljus och skugga till ett naturligt alternativ.

Vid presentationen av gestaltningen kopplas de olika delarna till förstudien genom att tabellen med strategier används igen.

1: Städer med hög densitet	b	Möjlighet att gå och cykla
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	e	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck
7: Underlättande för socialt liv och interaktion	a	Mötesplatser och rekreationsytor
	b	Förbättrad fysisk integration

Figur 30: Stråkets dragning mellan Älvsjö och Hagsätra.

Illustrationsplan

Entré

Entré

Entré

Gångbro

Programplan

Älvsjö Idrottsplats

Den nya cykelbanan knyter samman Älvsjö till grönområden i söder och Hagsätra till pendeltågslinjen samt förbättrar transporten mellan områdena.

Tydliga entréer visar riktningen in till parken.

Befintligt grönområde, oförändrat.

Torg, marknadsplats och evenemangsyta, nya sociala ytor för att öka aktiviteten på platsen.

Plats för odling.

Val av växtmaterial som samspelar med befintliga ekosystem.

Lekredskap

Hagsätra
Älvsjöbadet
Hagsätra torg
Tunnelbana
Hagsätra Idrottsplats

Stenmjöl

Fasta aktiviteter

Gräsmatta

Belysning

Odlingstunnorna

Extensivt gräsfält

Buskage

Entré

Örby

Entré

Extensivt växtmaterial

Visuell koppling mellan aktivitetsstråkets grönytor och de naturliga omgivningarna gör att platsens ursprungliga naturkaraktär blir en del av områdets identitet, genom det kan besökarnas intresse för den omgivande ekoregionen utvecklas.

4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	a	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.
	e	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck

Ek är den trädart som valts ut eftersom den har anknytning till det åldriga ekbeståndet i området kring Älvsjöbadet. Valet av växtmaterial fungerar tillsammans med den existerande ekologin och det omgivande landskapet vilket stärker grönstrukturen och den biologiska mångfalden ges ytterligare möjligheter till fortlevnad och utveckling.

2: Rik biologisk mångfald	a	Ekologisk infrastruktur
---------------------------	---	-------------------------

Gräs- och buskplanteringarna är även väl anpassade till ståndorten vilket minimerar skötselåtgärder och vattenåtgång.

6: Funktionell landskapsarkitektur	c	Extensiv vegetation
------------------------------------	---	---------------------

Cykelbanan och promenadstråket

Naturvänliga transportsätt främjas genom nya cykelbanor som binder samman Älvsjö och Hagsätra då möjlighet att promenera eller cykla i en anpassad miljö erbjuds. Stråket kopplar samman pendeltåget med tunnelbanan vilket ökar möjliga transportsätt, miljö och ekologi gynnas av minskade utsläpp i takt med att fler använder stråket.

De fria och de fasta aktiviteterna utmed cykelbanan bidrar till aktivitet och intryck för den passerar vilket gör resvägen trevligare.

1: Städer med hög densitet	a	Kortare transportsträckor
	b	Möjlighet att gå och cykla
2: Rik biologisk mångfald	b	Minskad miljöpåverkan i allmänhet.
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	b	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.
	c	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till natur- och kulturarv
	g	Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet
7: Underlättande för socialt liv och interaktion	b	Förbättrad fysisk integration

Aktivitetsytor och inflytande

Det nya offentliga rummet blir en social arena som fungerar integrerade genom överbyggnaden av dagens ingenmansland mellan Älvsjö och Hagsätra. Då människor vistas i den gemensamma parken förbättras integrationen eftersom människor ges möjlighet att mötas och interagera. Mötesplatser i olika storlek med utrymme för stora festivaler, marknader och avskildhet planeras in. Parkens flexibla och anpassningsbara ytor förbättrar chanserna för nyttjande både idag och i framtiden.

Aktivitetsstråkets syfte är att skapa en attraktiv utemiljö med möjlighet för invånarna att styra aktivitetsutbudet. Utformningen bidrar med en struktur som gör det möjligt för invånarna att påverka användningen, deras engagemang bidrar till platsens identitet.

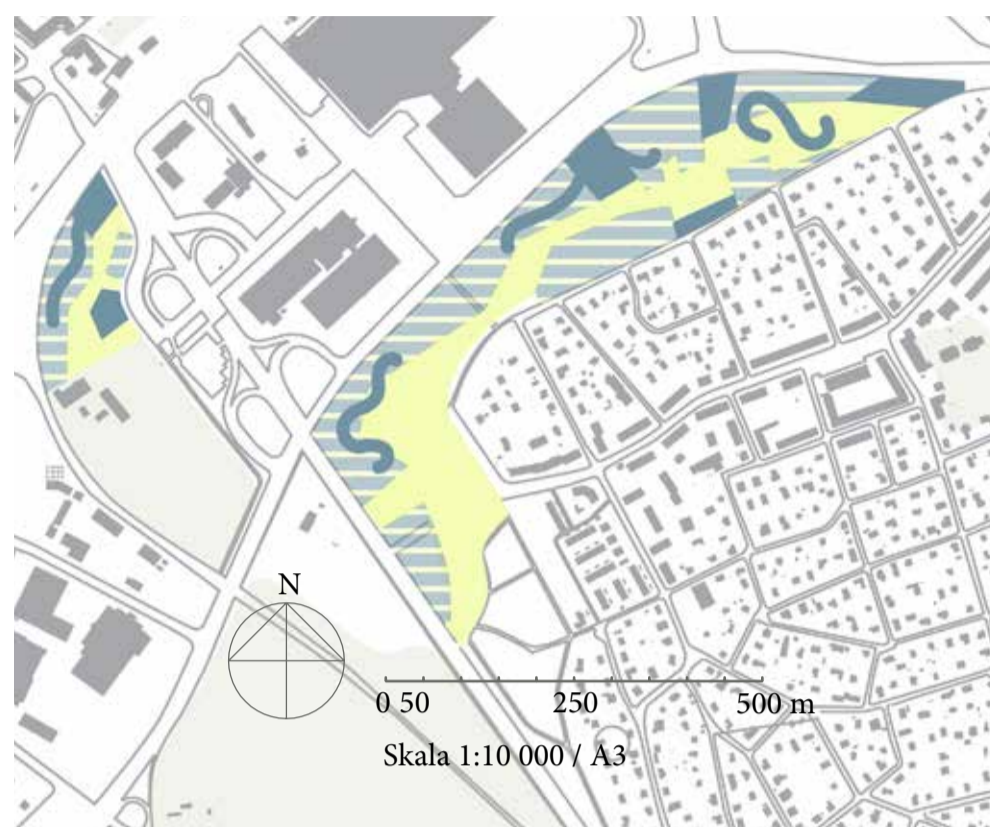
De valfria aktiviteterna bidrar till medborgarnas känsla av delaktighet och genom det ökar deras anknytning till området. Aktivering av platsens fria ytor sker genom workshops eller någon form av samråd. Det sociala samspelet, organisationen kring planerandet samt användandet av parken kommer skapa nya bekanskap vilket bidrar till sociala nätverk i området. Gemenskapen leder i förlängningen till integration och anknytning till platsen.

Graden av medborgarinflytande

Planen visar variationen och fördelningen mellan de ytor som är oprogrammerade, de som är gestaltade men oprogrammerade och de ytor där aktiviteten är förutbestämd genom exempelvis lekredskap.

Kombinationen av dessa ytor gör att platsen besöks innan de invånarstyrda aktiviteterna kommit igång, samt i de perioder då medborgarnas aktivitet avtar. De besökare som utnyttjar de förutbestämda aktiviteterna har chans att uppleva de fria aktiviteterna på håll vilket leder till att intresset för dessa ökar. Den sociala interaktionen ökar i takt med intresse och nyfikenhet vilket leder till nya bekanskap och sociala nätverk.

3: Stadsodling	b	Odling som social aktivitet
	c	Odling som utbildningsform
	d	Odling för barn
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	a	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.
	b	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.
	d	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck
	e	Nytänkande och experimentellt utförande i projektet
	f	Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet
	5: Medborgarinflytande	a
	b	Barn ges delaktighet i processen
	c	Många medborgares åsikter lyfts fram
7: Underlättande för socialt liv och interaktion	a	Mötesplatser och rekreationsytor
	b	Förbättrad fysisk integration

Oprogrammerat område

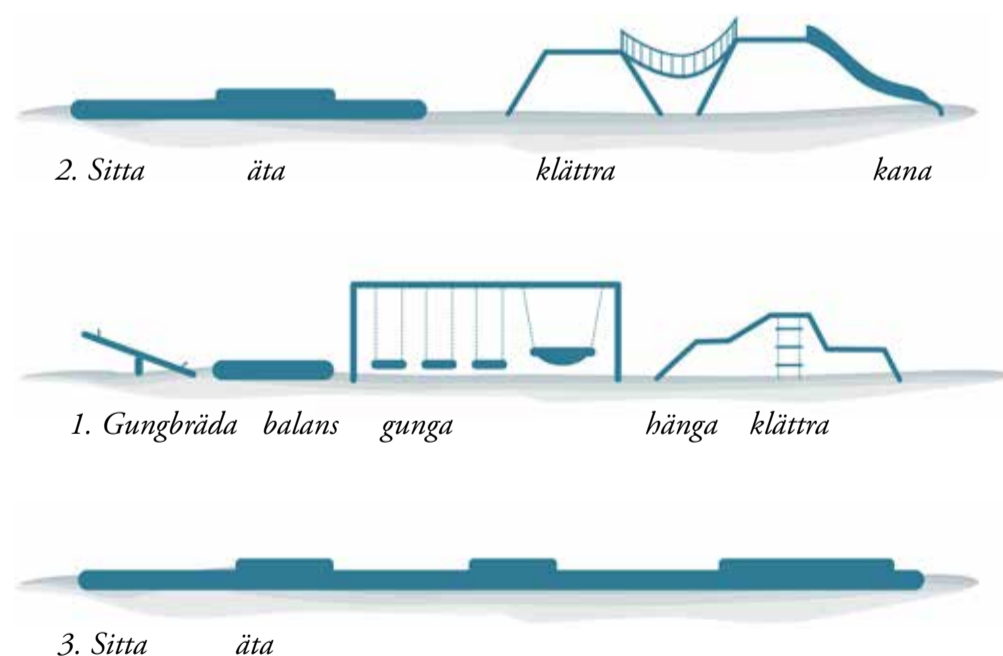
Fri för valfri användning, hårdgjort med stensjöl eller smågatsten, i vissa parter förekommer träd. Plats för torghandel, marknader, cykla, boule mm.

Gestaltad men oprogrammerat område

Grönyta med olika växtkaraktär som anknyter till omgivningens växtlighet. Buskage, plantering och gräsmatta. Plats för lek, picknick, fotboll, kurrage, vila, hänga mm.

Förutbestämd aktivitet

I de blå redskapen kan man kana, hänga, klättra, gunga, sitta, fika, balansera. På området för odling kan man förstås odla, socialisera eller bara vara.

Skala 1:200 / A3

De blå linjerna i planen är olika redskap som utgör basen för parkens programmerade ytor. Här visas några lekredskap i skala 1:200.

Odlingstunnorna

Området som är avsatt för odling består av runda kärl i olika storlek och höjd. Odlingskärlen bidrar med rumslighet, sittplatser och lekutrymme. Kärlens varierade form och höjd bidrar till områdets struktur och lekfullhet. Även om flera kärl står tomma har området rumslighet och struktur till skillnad från om all planering skulle ske i markhöjd. I de största odlingskärlen planteras träd, dessa har en sittytta på kanten så att besökaren kan vila benen.

Kärlens utformning är sådan att den som odlar når in till mitten då denne står på marken utanför, därför är inte kärlets radie längre än en armlängd. Några kärl är lägre och har mindre diameter så att barn enkelt når in till mitten, andra har en diameter på 140 cm för vuxna och finns i två höjder, 120 cm och 80 cm. En fördel med upphöjda odlingskärl är att odlingen kan komma igång tidigare på våren och att även människor som inte vill eller kan ligga på knä i en rabatt ges möjlighet att delta.

Kärlen kan fördelas till skolor, dagisgrupper, privatpersoner, föreningar eller andra som vill odla, systemet är flexibelt och antalet kärl kan fördelas efter behov. Kommunen har möjlighet att använda överblivna odlingskärl till blomster eller liknande om intresset för odlingen uteblir eller minskar.

Genom att barn erbjuds möjlighet att odla kan deras förståelse för ekologiska system förbättras, tillsammans med invånarnas intresse för den omgivande ekoregionen, detta kopplar till strategi 3: Stadsodling. Genom att miljö och natur får betydelse för framtida generationer ökar chanserna för omvårdnad i framtiden.

4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	b	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.
	d	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck
5: Medborgarinflytande	b	Barn ges delaktighet i processen

Odlingskärl djupt
diameter 140 cm

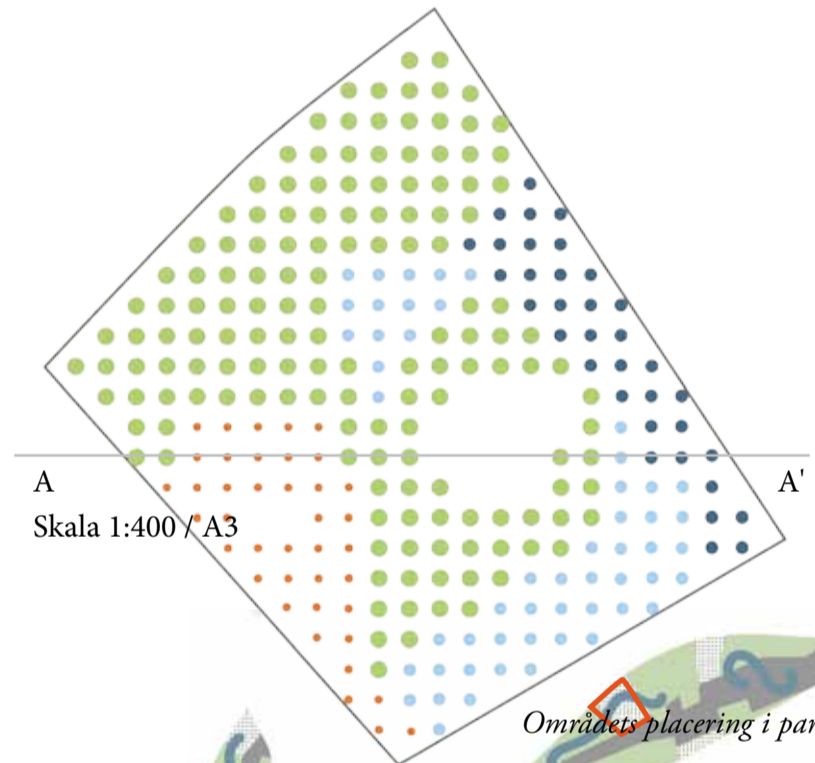
Odlingskärl träd
diameter 200 cm

Odlingskärl barn
diameter 80 cm
höjd 40

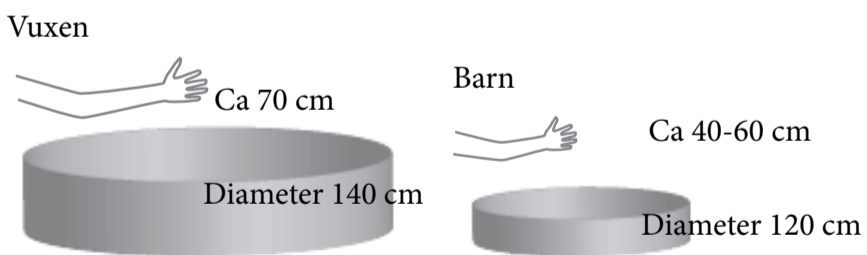
Odlingskärl grund
diameter 140 cm
höjd 50

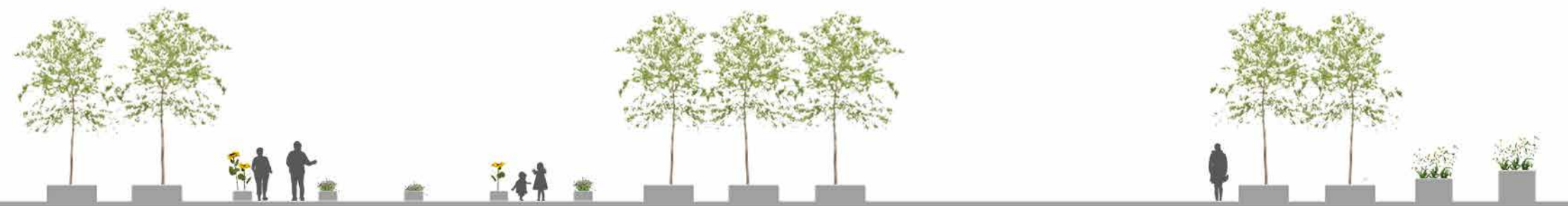
A A'
Skala 1:400 / A3

Områdets placering i parken.

Planen visar ett exempel på fördelningen av kärlen. De har olika storlek och höjd vilket skapar olika mycket plats på marken samt olika mycket avgränsning till omgivningen.

A Snitt som visar hur de olika storlekarna på odlingskärlen skapar variation och rumslighet. A'

Snitt som visar omgivningarna med odlingskärl.

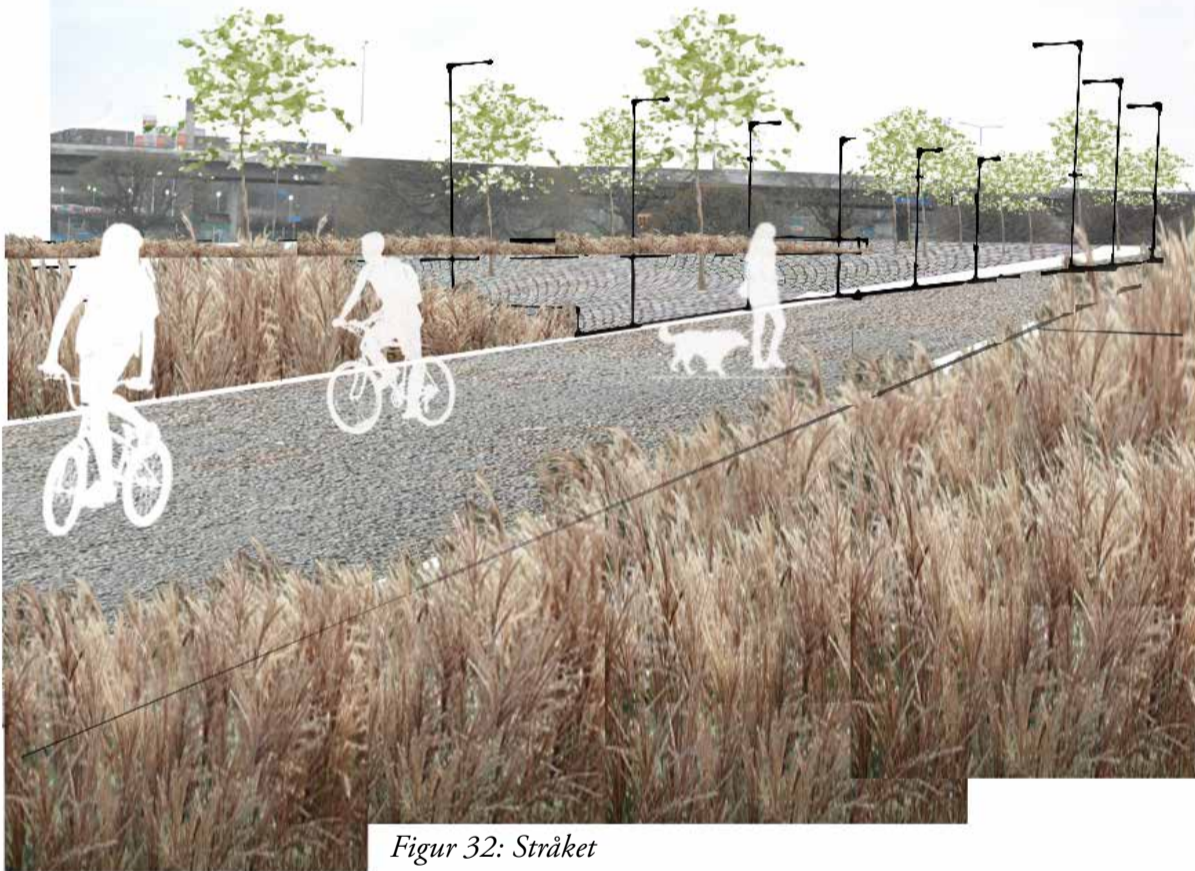
Skala 1:200 / A3

Perspektiv över odlingsområdet på sommaren

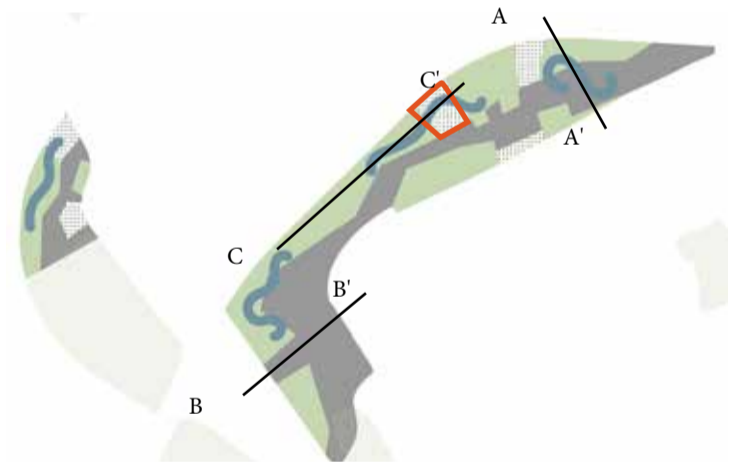

Figur 31: Odlingstunnorna
Perspektiv över odlingstunnorna med bron över till Örby i bakgrunden.

Perspektiv över stråket med extensiv vegetation på våren

Figur 32: Stråket
Stråket med plats för cyklister och fotgängare, vegetationen har anknytning till omgivningen.

A Extensiv vegetation- gräs

Fasta aktiviteter - lekredskap

Torgyta - plats för fria aktiviteter

Cykelbana A'

B Extensiv vegetation - gräs

Torgyta - plats för fria aktiviteter och möten

B'

C Extensiv vegetation

Fasta aktiviteter - lekredskap

Extensiv vegetation - buskage,

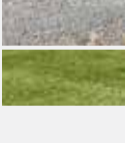

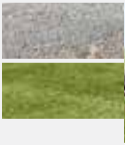

Skala 1:500 / A3

C'

Användning av strategierna i gestaltningen

Strategierna som utkristalerats genom litteraturstudierna formulerades som ett program på sidan 33.

I tabellen till höger tydliggörs vilka element i gestaltningen som motsvarar vilken strategi.

Strategi	Variation inom strategin	Effekt	Element i gestaltningen
1: Städer med hög densitet	Kortare transportsträckor	Minskat behov av energi/olja Lättar oljekrisens hot	a
	Möjlighet att gå och cykla	Skapar jämlikhet och tillhörighet genom promenadstaden	b
2: Rik biologisk mångfald	Ekologisk infrastruktur	Ger den biologiska mångfalden chans till bevarande och utveckling	a
	Grönstrukturen tar befolkningen ut i naturen	Naturtillgång ger invånarna möjlighet att uppleva och uppskatta kultur och naturmiljö i bioregionen	b
3: Stadsodling	Odling som social aktivitet	Gemenskap, integration och koppling till boendeplatsen genom social interaktion	b
	Odling som utbildningsform	Ökad förståelse för ekologiska principer och den omgivande ekoregionen	c
	Odling för barn	Investering i framtiden då naturen ges betydelse för våra barn	d
4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet	Gestaltning med de naturliga processerna visualiserar det ursprungliga sammanhanget.	Naturkaraktären på platsen blir en del i stadens identitet	a
	Medborgarna ges möjlighet att nå ut till och vistas i naturen.	Omsorg för den omgivande naturen och förbättrad förståelse för ekologiska system	b
	Gestaltningen skapar nytt visuellt uttryck	Nytt visuellt uttryck skapar ny identitet	d
5: Medborgarinflytande	Medborgarna deltar i utformningen av aktivitetsutbudet	Valfria aktiviteter skapar anknytning till platsens och identitet	f
	Långsiktighet	Förändring på lång sikt då medborgare genererar förändring efter deltagande i tidigare medborgarsamverkansprocess.	a
	Barn ges delaktighet i processen	Barn tar ansvar för samhället i framtiden om de får lära sig demokratiska processer redan som unga.	b
6: Funktionell landskapsarkitektur	Många medborgares åsikter lyfts fram	Elastiskt samhälle och förankring hos allmänheten	c
	Extensiv vegetation	Anpassat växtmaterial kräver mindre skötsel och vatten	c
	7: Underlättande för socialt liv och interaktion	Mötesplatser och rekreationsytor	Medborgarna bygger sociala nätverk och relationer
Förbättrad fysisk integration		Gång och cykeltrafik ökar chansen till socialt liv och möten	b

Element i gestaltningen	
	Stråket
	Odling
	Odling för barn
	Växtmaterial med anknytning till omgivningen.
	Utformningen i sin helhet
	Ytor för fria aktiviteter
	Socialt liv
	Fasta aktiviteter
	Extensivt växtmaterial

Diskussion

I diskussionen behandlar jag resultatet med arbetet. Inledningsvis bearbetas frågeställningarna, litteraturstudierna och tillvägagångssätten i metoddiskussionen. Därefter Analyseras resultatet av gestaltungsarbetet i en SWOT analys och med en Lynch-analys. De strategier som presenterats genom arbetet och vilket resultat de fick i gestaltningen diskuteras likaså svårigheter och möjliga varianter på utförandet. Slutligen tar jag upp möjliga förbättringar och ytterligare frågor som dykt upp under arbetets gång.

Metoddiskussion

För att återkoppla till inledningen av arbetet formulerades frågeställningarna som

1. Vilka konkreta tillvägagångssätt kan förenkla landskapsarkitektens arbete mot hållbar utveckling?
2. Baserat på dessa konkreta strategier och tillvägagångssätt, vilken form kan en gestaltning ges med hållbarhetsfokus på en given plats i Stockholm?

Genom arbetet har jag funnit olika svar på den första frågeställningen. Beroende på metoden och litteraturen som används kan resultatet variera. Det hade det varit en fördel att avgränsa frågeställningarna ytterligare i startskedet, mot exempelvis hållbar utveckling ur ett socialt eller ekologiskt perspektiv. De olika inriktningarna inom hållbar utveckling är sammanflätade och bygger på varandra i hög utsträckning vilket gör avgränsning svårt.

Jag har under arbetets gång insett svårigheten med att redogöra för samtliga tillvägagångssätt eftersom ämnet är omfattande och varierande. Strategierna utgör ett komplext nätverk där det olika aspekterna påverkar varandra på sätt som är svåra att förstå i ett inledande skede. Ytterligare en svårighet att skapa överblick i ämnet kommer av att hållbar utveckling är tvärvetenskapligt och att beslut kan få resultat utöver det primära. Ämnet knyter an till ämnen och som ligger utanför mitt fält och min kunskap vilket gör att avgränsningen i det inledande skedet blir problematisk. Även variationen av skalor försvårar överblicken.

Då strategierna som utgör svaret på den första frågeställningen har tillämpats på en given plats i Stockholm börjar svaret på frågeställning två ta form. Även här skulle jag ha haft fördel av att avgränsa ämnet genom att skala bort strategier inför programformuleringen. I de studerade exempelprojekten har jag kunnat utläsa ett par eller tre strategier per projekt, medan jag i min gestaltning använt mig av fler än så. Hade gestaltningen inkluderat färre strategier hade utformningen fått en tydligare inriktning. Fördjupning skulle skett inom något område istället för som nu, många strategier utan någon fördjupning. Dock upplevde jag det svårt att välja ut strategier före de applicerats på platsen eftersom kunskapen utvecklats i samband med tillämpningen. I gestaltningens inledande skede hade jag inte kunskapen som krävdes för att genomföra avgränsningen. Bredden av strategier har bidragit till att centrala delar inte har utelämnats, samt att även de strategier som inte känts självklara på platsen från början har applicerats. Detta har bidragit till min kunskapsutveckling kring samtliga strategier.

Risken med att välja bort strategier i ett tidigt skede är att fokus hamnar på de lösningar som känns bekanta istället för att strategier som känns mindre beprövade appliceras på platsen.

Hållbarhet på egen hand?

Även om jag som landskapsarkitekt inte fått en direkt uppgift av beställaren att planera eller gestalta hållbart anser jag att det finns goda möjligheter att påverka dessa faktorer. Att planera med inhemska växtarter för en extensiv skötsel som stödjer det naturliga ekosystemet samt att gestalta med och inte mot de naturliga systemen på platsen kan vara vägar att gå (Newman & Jennings 2008, ss. 150-152).

Landskapsarkitekten kan också genom sin gestaltning koppla till platsens historia och sammanhang. Genom det gynnas den sociala hållbarheten eftersom tydliggörande bidrar till stärkt identitet och ökad chans för invånarnas anknytning till platsen (Newman & Jennings 2008, s. 147). Jag ser detta som en lägsta nivå för vad landskapsarkitekter kan göra för hållbarhet. Möjligheterna att påverka hållbarheten kan dock förbättras i de projekt där uppdragsgivaren ger utrymme att fokusera på fler hållbarhetsaspekter än ovanstående. Jag tänker mig att exempel på det kan vara projekt som initierats högt politiskt eller där miljömål finns uppsatta tidigt i processen. Projekten PlaNYC och ABC Waters programme är exempel på detta ur mina tidigare studier.

Symbolvärde

När jag har studerat projekten PlaNYC (Kerr 2010, ss. 554-559) och ABC Waters programme (Dreiseitl 2010, ss. 218-219) får jag en känsla av att det mesta är möjligt bara makthavare väljer att satsa. Utvecklingen påverkar en stor del av befolkningen (för att inte säga alla?) som bor och verkar i New York respektive Singapore och även resten av världen.

Dessa stora projekt har ett symbolvärde vilket jag ser som enormt viktigt. De länder som har administrativ och ekonomisk möjlighet att genomföra och planera stora projekt visar omvärlden att genomförandet är möjligt och betonar vikten av miljötänk i stadsplaneringen. På längre sikt kan projektet även bli ett exempel som visar på både ekonomiska och sociala vinster.

Jag anser att kännedomen om en plats med en annorlunda idé eller utformning bidrar till utvecklandet av kommande projekt.

För att även belysa vikten av småskaliga projekt tror jag att i de fall där projekten fungerar väl så finns det en större chans att påverka enskilda människors liv i en positiv riktning. Jag tänker främst då på projekten Ecobox och Park lek, där aktivitet och engagemang leder

människor vidare i sin personliga och sociala utveckling. Jag tror även att de som engagerat sig i processen och uppskattar det påverkar sin omgivning, vänner och familj på ett positivt sätt. De små projekt som får stor genomslagskraft och blir kända utgör utöver det en inspiration för makthavare och gestaltare och innehar även de ett symbolvärde.

stråk som innehar stark visuell identitet, fotgängare och cyklister hittar bättre på platsen. Mindre landmärken utvecklas i anslutning till stråkets entréer, det är där parken syns för den som kommer utifrån, vilket besökaren sedan minns och relaterar till. Strategiernas applicering i gestaltningen. I följande del sker diskussionen med fokus på de strategier som används i gestaltningen.

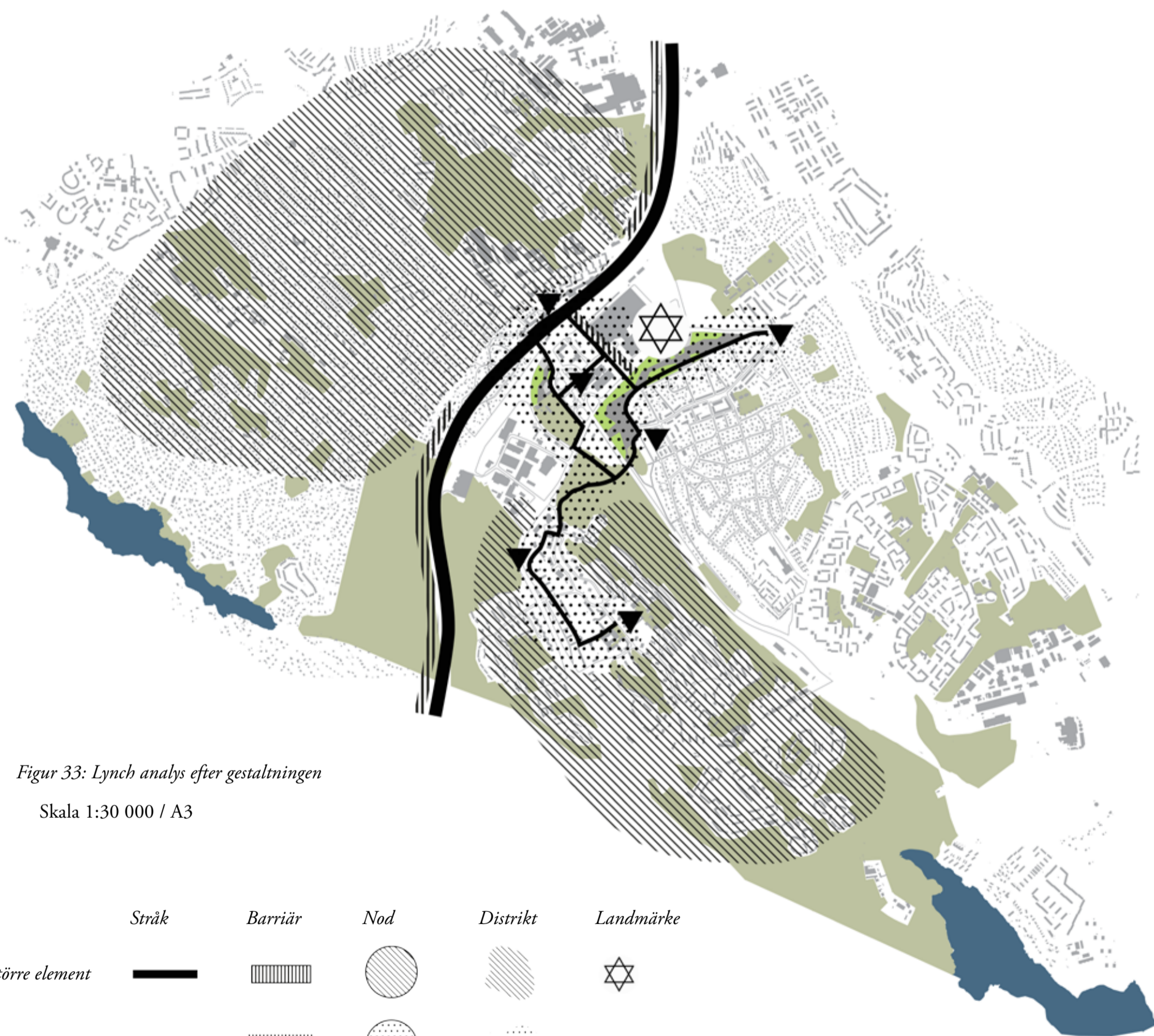
Analys av gestaltningen

Lynch-analys av gestaltningen

Lynch-analysen sammanfattar de strukturella och de upplevda förändringarna som gestaltningen bidrar med.

Det nya området har en möjlighet att bli ett större landmärke, det vill säga att människor har kännedom om platsen även utanför området. Platsen blir ett mindre distrikt som kopplar samman de två större distrikten Hagsätra och Älvsjö.

De starka barriärernas kraft avtar då de överbyggs av ett större

Figur 33: Lynch analys efter gestaltningen

Skala 1:30 000 / A3

	Stråk	Barriär	Nod	Distrikt	Landmärke
Större element					
Mindr element					

SWOT analys

Jag har genomfört en SWOT analys av gestaltningen för att skapa mig en bild av gestaltningens Styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Jag använder den som en inledning och sammanfattning av min diskussion kring gestaltningen.

SWOT analysen ger mig uppfattningen att de positiva aspekterna överväger de negativa aspekterna, vilket främst beror på att mitt fokus med gestaltningen lagts på att förbättra situationen utifrån de problem som jag uppfattat.

De flesta aspekterna som återfinns på minussidan är sådana som är svåra för en arkitekt eller planerare att förutse. Dessa aspekter handlar främst om människans bild och idé om den nya parken exempelvis som identiteten, om invånarna uppskattar gestaltningen och om ytorna som anläggs kommer till användning som planerat. Ytterligare aspekter som är svåra att förutse är kopplade till mänsklig aktivitet på platsen, då handlar det både om önskvärt engagemang och aktiviteter samt oönskade beteenden som skadegörelse och påverkan av trafik.

POSITIVA	NEGATIVA
<p>Strengths - Styrkor S</p> <p>Läget gör parken synlig, många passerar vilket ökar intresset för den.</p> <p>Cyklister och fotgängare som passerar ger liv åt området.</p> <p>Integrerar, när flera bostadsområden där invånarna är potentiella besökare.</p> <p>Utrymme för skolor att använda platsen för undervisning och projekt</p> <p>Ny visuell karaktär blir en tydlig identitet.</p> <p>Gestaltningen förstärker befintliga ekologiska system och förbättrar grönstrukturen.</p> <p>Extensivt växtmaterial bidrar till energisnålt underhåll</p> <p>Bidrar med förbättrat aktivitetsutbud i närområdet.</p> <p>Olika aktiviteter förbättrar chanserna att många uppskattar platsen.</p> <p>Parkens storlek gör att aktivitet med mycket ljud eller rörelse kan äga rum, aktiviteter som kan uppfattas som skräpiga ges utrymme.</p>	<p>Weaknesses - Svagheter W</p> <p>Parken ligger närmre Älvsjö än Hagsätra, kan uppfattas tillhöra Älvsjö.</p> <p>Den nya identiteten tar lång tid att förankras/uteblir.</p> <p>Befolkningen uppskattar inte aktiviteterna och platsens utformning.</p> <p>Stor park med mycket yta gör att gestaltningen kan uppfattas som öde eller enformig.</p> <p>Extensiv vegetation kan uppfattas som oplanerad och ovårdad.</p> <p>Om behov av parkens funktion saknas i området har platsen svårt att uppfylla sin tänkta funktion.</p> <p>Vissa aktiviteter gynnas baserat på platsens utformning.</p>
<p>Opportunities - Möjligheter O</p> <p>Parken attraherar människor till området och blir en identitet utåt.</p> <p>Mer attraktiv boendemiljö.</p> <p>Området uppfattas som mer centralt med förbättrad kommunikation.</p> <p>Stadens ytterområden får ökad attraktionskraft.</p> <p>Ökad förståelse för ekologiska system.</p> <p>Mässan drar mycket folk, potentiella besökare.</p> <p>Förbättrad integration mellan områdena i söderort.</p>	<p>Threats - Hot T</p> <p>Identiteten blir förknippat med något negativt.</p> <p>Grönområden kan ses som yta för bostäder/kommersiell verksamhet.</p> <p>Mänsklig aktivitet kan störa ekologiska system på platsen.</p> <p>Trafiken stör parkens aktiviteter.</p> <p>Skadegörelse mot odlingen och de aktiviteter med material på platsen.</p> <p>Invanda mönster och sociala koder hindrar aktiviteter, exempelvis skulle unga med annorlunda eller nyskapande idéer drabbas.</p>

Strategierna

Här sker diskussion kring strategierna som används i gestaltningen. Strategierna behandlas i relation till gestaltningen i Älvsjö och Hagsätra men också utifrån ett större mer allmänt perspektiv.

Strategi 1: Städer med hög densitet

I min gestaltning sker inte en regelrätt förtätning med kompletterande bebyggelse men däremot en förädling av oanvänd markyta.

Stadsstrukturens densitet påverkar utvecklingen av infrastruktur och serviceutbud tack vare ökat befolkningsunderlag vilket beskrivs av Llevelyn-Davies (Refererat i Carmona et al. 2003, s. 223) på sidan 19.

Förbättrade kommunikationer och kollektivtrafik gör att platsen uppfattas som central, utvecklade förbindelser mellan orter utanför stadskärnan tillsammans med en stark identitet kan bidra till platsens attraktionskraft som besöksmål och boendeort, i och med det kan vi bygga en stad där inte allt fokus ligger på stadskärnan.

Förtätning med kompletterande bebyggelse kan vara ett steg mot en mer utvecklad kollektivtrafik och förbättrad service vilket minskar behovet av bil. Naturliga miljöer kan bevaras i högre utsträckning om vi väljer att bo lika många eller fler invånare på en mindre yta eftersom det urbana områdena då upptar mindre yta per invånare (Newman & Jennings 200, s. 87).

Jag ser vikten av grönyrtornas utveckling för den befolkning som nu bor tätare tillsammans, delar fler människor på samma park måste den vara välplanerad med ett varierat aktivitetsutbud. Jag anser att parken har fördel i att vara flexibel eftersom det ger möjlighet för många aktiviteter att äga rum, olika tider på dygnet eller vid skiftande intresse. Att förädla oanvänd mark som redan är påverkad av mänsklig aktivitet är att föredra framför exploatering av naturmark. Vinsterna av detta är bevarande av ekosystemet och de vinster som kommer av att bo tätt tillsammans. Om parken dessutom binder samman människor genom att bidra till miljövänlig infrastruktur som cykel, promenad och kollektivtrafik har vi kommit en bit på väg mot hållbarhet.

Strategi 2: Rik biologisk mångfald

Den biologiska mångfalden är i min mening något som kan tas i beaktande av landskapsarkitekten oberoende på projektets plats och mål. Vid gestaltning av park- eller stadsmiljö kan inhemska växtmaterial och extensiva områden planeras in, ser vi även till att bevara stadens grönstruktur (eller utvecklar en sådan där det saknas) kommer vi främja både de naturliga processerna och de ekosystemtjänster som kopplar till dem, resonemanget stämmer även överens med Yus överetygelse, se sidan 29 (Yu 2010, s.282).

Grönområden, särskilt de som är friare i sin utformning kan vara hotade av exploatering. Särskilt i storstadsregioner kan en ny park därför säkra grönstrukturens fortlevnad. Jag tänker mig dock att det ökade besöksstrycket kan bli ett störningsmoment för ekosystemet, varpå jag tror att gestaltning för biologisk mångfald kan bli problematiskt i realiteten.

Jag har inte fördjupat mig i platsens natur och kulturmiljö på grund av de tidsmässiga avgränsningar jag tvingats till, detta ser jag som en svaghet i gestaltningen. Att utveckla kännedomen om platsens natur och kulturmiljö hade varit ett naturligt nästa steg i en vidareutveckling av gestaltungsarbetet. Fördjupningen skulle bidra med möjligheterna att anknyta gestaltningen till platsen, fördjupa dess befintliga identitet och därigenom öka medborgarnas anknytning till orten. Kanske kan

de fria aktiviteterna utvecklas till ett center för kultur vilket bidrar till platsens kulturmiljö och identitet framåt i tiden.

Med avseende både på ekonomin och klimathotet behöver vi förändra vår energianvändning (Newman & Jennings 2008, ss. 36-37), vilket sammanfaller med Stadsbyggnadskontorets resonemang. Eftersom den koldioxid som bildas vid förbränningen av fossila bränslen får en direkt påverkan på klimatförändringarna anser Naturvårdsverket att utbyggnaden av Sveriges energisystem bör fokuseras kring utvecklingen av förnybara energikällor (Naturvårdsverket 2013a). Jag tänker att detta även går att applicera på val av infrastruktur, vi bör välja sådant som producerar minimalt med koldioxidutsläpp, vilket placerar kollektivtrafik, cykel och promenad framför biltrafik.

Strategi 3: Stadsodling

Anledningen till att jag valt att planera in just odling bland aktiviteterna är fler än de som angivits då strategin presenterades på sidan 26. Odlingsområdet bidrar till att möten äger rum kring ett intresse och att sociala nätverk byggs upp (Newman & Jennings 2008, s. 56). Jag ser även att odling är något människor kan ägna sig åt oberoende av deras kultur eller språk. En aktivitet som pågår under en längre tid skapar kontinuitet både i aktiviteten och det sociala sammanhanget.

Används odlingen som en utbildningsmetod för barn tillkommer ytterligare vinster. Barns möjlighet att odla har tagits i beaktande vid utformningen genom att det finns odlingskärl anpassade för barns storlek. Undervisning kring odling och natur ger ökad respekt för levande system och ekologiska principer. För barnen dessutom tillgång till den omgivande ekoregionen bygger de en relation till sin levnadsplats (Newman & Jennings 2008, ss. 227-229). Jag tror att chanserna är mycket goda att barn kommer att använda platsen, speciellt för aktivitet med dagis, skola eller fritids. Kännedomen om parken och dess aktiviteter kan sedan spridas till barnens syskon och föräldrar som kanske även de vill besöka platsen.

Strategi 4: Medborgarnas anknytning till platsen och platsens identitet

Jag har i mitt arbete antagit att dessa områden inte delar identitet idag, vilket är en svaghet. Detta är baserat på fysiska faktorer som arkitektur, kommunikation och hinder. En djupare analys samt intervjuer hade varit önskvärda delar av gestaltungsarbetets förstudie.

Jag har haft den närliggande naturens växtmaterial som utgångspunkt vid gestaltningen av aktivitetsstråket, dock har jag inte undersökt platsens naturliga processer eller fördjupat mig i biologin på platsen. Jag tror trots det att skönheten i områdets naturliga delar förstärks genom användning av liknande växtmaterial i en medveten gestaltning.

Jag tycker att platsens identitet är svår att förutse vid gestaltningens arbetet. Jag tänker mig att identiteten har störst chanser att bli positiv i de fall där tillskottet i stadsstrukturen lyckas möta invånarnas behov.

Jag tänker mig också att en plats som redan har ett positivt eller neutralt rykte sedan innan har större möjligheter att utvecklas till något bra på sikt än den plats som många undviker för att den förknippas med någonting negativt.

Jag har försökt att utveckla platsens karaktär då en tydlig sådan kan ge en stark identitet vilket kan bidra till det allmänna intresset

för orten. Om den nya gestaltningen uppfattas som spektakulär drar platsen till sig nyfikna besökare, om de uppskattar besöket sedan återkommer de och sprider ett gott rykte.

Ett annorlunda projekt eller en satsning med ett ovanligt grepp kanske behandlas i media, vilket kan leda till ett ökat besöksantal. Jag ser dock risker med att besökarna har onaturligt höga förhoppningar baserat på mediebilderna, vilket snarare skulle kunna leda till besvikelse.

En svaghet med min gestaltning är att den i slutändan hamnade närmre Älvsjö än Hagsätra då den befintliga situationen är mer problematisk kring Älvsjö station än i Hagsätra. En risk är att invånarna i Hagsätra inte upplever parken som deras och den nya identiteten tillfaller Älvsjö.

Parken skulle kunna bli en välbesökt plats som lockar folk från olika delar av staden, likt en stadspark eftersom aktiviteterna är unika i staden. Parkens karaktär skulle kunna bli ett nytt landmärke vilket bidrar till ökad kännedom om platsen i andra stadsdelar.

Parken har i sådant fall möjlighet att bli en identitet för området, istället för en lokal identitet för de boende. Lokalt kan det också bli en identitet för medborgaren, en stolthet som exempelvis gör det roligare att bjuda hem vänner.

Den nya cykelbanan utformas med ett unikt skuggmönster vilket bidrar med en tydlig visuell karaktär. Detta skapar en igenkänningsfaktor som förstärker platsens identitet och ökar medvetenheten kring det nya aktivitetsstråket. Att människor som tidigare inte haft någon gemensam nämnare nu delar på ett närområde med en stark identitet kan fungera integrerande genom att fler människor relaterar till platsen.

Jag tror dock att det är svårt att planera för positiv bild av samhället i praktiken. Processen kräver mycket planering och trots att rätt metoder används är det svårt att förutse slutresultatet. Även det motsatta kan ske, områden eller regioner där gestaltaren inte planerade för den sociala hållbarheten har utvecklats i en positiv riktning. Människor i olika skeden av livet kan ha olika uppfattning och gynnas av olika miljöer. Dock är det så att förståelsen för andra människors behov generellt sett ökar genom interaktion, kommunikation och samarbete, vilket även påpekas av Bergendal på sidan 32.

Strategi 5: Medborgarinflytande

Ett projekt som är initierat av medborgarna kan bli väldigt lyckat, likt exemplet på sidan 34 med Ecobox i Paris (Atelier d'architecture autogérée 2010, ss. 510-511). Det projektet har fått leva vidare under flera år och har flyttats från plats till plats med hjälp av folkets engagemang och vilja.

Jag tror också att medborgardrivna projekt kan utvecklas ur en känsla av missnöje eller avsaknad av aktiviteter och sociala ytor som är önskvärda i närmiljön. Om omständigheter gör att projektet måste avlägsnas från platsen utan att en annan plats finns att tillgå kan antagligen stort missnöje uppstå. Jag tänker mig att Ecobox är ett lyckosamt projekt bland många med mindre lyckliga slut. Exempelvis återtar markägare platser som används för kreativ verksamhet då markpriset stiger, de människor som har bidragit till aktivitet och identitet på platsen förlorar sitt projekt just för att det har blivit lyckat.

I en mindre skala när det handlar om att inspirera den enskilde medborgaren till en bättre livsstil tror jag att mitt projekt har hittat en väg att gå. Från planeringshåll erbjuds möjlighet till val som är roligare och bättre både för den enskilde medborgaren och vår gemensamma

framtid. Vi kanske inte får alla människor att ta cykeln, men det är möjligt att nästa generations vanor ser annorlunda ut än våra om alternativ till bil erbjuds.

Det finns många olika sätt att engagera medborgare i stadsplaneringsprocessen, i mitt projekt ges invånarnas inflytande först i ett sent skede. De ges begränsade möjligheter att påverka och jag har antagit att det är just aktiviteterna som de vill engagera sig i. Det blir en form av samverkansprojekt där de i realiteten inte har chans att påverka något annat än de aktiviteter som utförs. Kanske kan det genom aktiviteten bildas nätverk och föreningar som försöker påverka andra saker som det eventuellt finns ett missnöje kring.

Inom aktivitetsstråket lämnas ytor för valfri aktivitet med målet att människor ska finna sin egen plats i gränslandet mellan det programmerade och det oprogrammerade. Genom detta kan kreativa och innovativa aktiviteter äga rum. Min förhoppning är att medborgarna har idéer om platsens användning som jag inte kunnat förstå mig, detta baseras på Newman & Jennings (2008, s. 160) resonemang om att fler idéer framkommer i en bredd av deltagare. Tankegångarna fördjupas av Carmona et al (2003, s. 336) som menar att människor som påverkas av en exploatering måste ges chans att inverka på resultatet och att detta utgör grunden för hållbar utveckling. De fria ytorna, tillsammans med de aktiviteter som äger rum, bidrar till platsens identitet samt människors vilja att utveckla aktiviteterna i framtiden (Carmona et al. 2003, s. 336).

För att få ytterligare belägg för mina teorier är det viktigt att fördjupa kunskapen och förståelsen för människan som vistas och bor på platsen. De kommer använda parken och avgöra dess framtid. Om jag skulle fortsätta arbetet med gestaltningen skulle jag vilja fördjupa min förståelse för de människor som är aktiva på platsen genom någon typ av medborgarsamråd. Något som jag inte har gjort men som skulle vara önskvärt är en medborgardialog där medborgarna kan påverka platsens utformning och aktivitetsutbud.

Jag har upplevt det som problematiskt att planera för okända aktiviteter, till stor del för att jag är tränad i att främst planera för förutbestämda sådana. Ett problem som behöver belysas är att somliga aktiviteter kommer att missgynnas automatisk på grund av platsens utformning. Det skulle kunna lösas genom medborgardialog i ett tidigt stadium, men då måste vi uppmärksamma vilka som har större möjlighet att göra sin röst hörd.

Om det finns intresse för att påverka de fria ytorna kan jag inte säkert veta, kanske uppstår intresse med tiden, eller det motsatta. Goda möjligheter finns att engagera ungdomar i projektet, det är en stor grupp som generellt sett har mycket tid, vilja och energi.

Det är omöjligt att beräkna hur lång tid det tar för de fria aktiviteterna att komma igång, platsen kommer att utvecklas och ta form över tid och det är omöjligt att veta när den når sin fulla potential eftersom engagemang från befolkningen är utgångspunkten.

Intresset av platsens aktiviteter kommer gå i cykler med toppar och dalar eftersom antalet människor som är intresserade kommer att variera och typen av aktiviteter förändras med tiden.

I de flesta processer är det möjligt att öka medborgarinflytandet. Svårigheten ligger i att engagera en bredd av medborgare och att föra processen framåt, vilket beskrivs på sidan 55 baserat på Nyström (2003, s. 249). Det är en tidskrävande process som inte alltid ger ett relevant resultat i slutändan (Carmona et al. 2003, s. 336).

I vilka fall ska vi då ta till medborgarsamverkan som redskap?

Jag tror att effekten blir störst där glappet mellan våra politiker och medborgarna är mest omfattande. Glappet kan exempelvis bero på inkomstnivå, ursprung, religion, språk eller ålder vilket finns att fördjupa sig i på sidan 23 (Newman & Jennings 2008, s.164).

För att länka samman dessa två resonemang, tror jag att de människor som *känner* sig långt från makten behöver få en chans att påverka det som har betydelse för dem. Det är tyvärr den gruppen som är svårast att nå ut till och därmed få ett användbart resultat.

Strategi 6: Funktionell landskapsarkitektur

Landskapsarkitektur med funktionella beståndsdelar känns enklare att ta kontroll över och planera för medvetet, än de aspekter som berör medborgardialog och identitet. Utredds förutsättningarna ordentligt bör dagvattenhantering, biofiltrering och extensivt växtmaterial i gestaltningen bidra till ekologin på platsen.

Ett extensivt planerat område kan göra stora tjänster för den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna. En svårighet jag ser är att parkarealer med extensiva delar kan uppfattas som slarviga och oattraktiva. Jag tror därför att andra tydligt gestaltade element måste adderas för att bidra till det visuella, likt i projektet Red Ribbon Park som jag presenterar på sidan 17 (Yu 2010, ss. 290-291). I de fall där tydligt designade element adderas till platsen råder inget tvivel för besökaren att den extensiva miljön är en medveten strategi.

I gestaltningen planteras inhemska växtmaterial för att stärka befintliga ekosystem och främja den biologiska mångfald som finns i området. Planteringarna anknyter visuellt till omgivande natur vilket gör naturens karaktär till en del av parkens identitet, se sidan 22 (Newman & Jennings, 2008 s. 153). Parken förbättrar grönstrukturen och kopplar Älvsjö till den mer storskaliga natur som finns söderut. Förbättrade cykel- och gångvägar ut mot den omgivande ekoregionen gynnar medborgarnas kunskap för ekologiska system, resonemanget har jag fördjupat mig i på sidan 22 (Newman & Jennings, 2008 ss. 150-152).

Strategi 7: Underlättande för socialt liv och interaktion

Avsikten med de fasta aktiviteter som planerats in är dels att aktivera parken i startskedet, dels att det ska finnas en kontaktyta mellan de som engagerar sig och de som besöker platsen. De programmerade ytorna lockar människor som inte vill vara med och forma platsen i dagsläget. Brukarna av de fasta aktiviteterna ökar sitt intresse för de fria aktiviteterna genom att beskåda dessa, förhoppningsvis utvecklar de med tiden en vilja att delta och ett engagemang för att utveckla aktiviteterna.

Jag har inte genomfört några fördjupande intervjuer med befolkningen i de två områdena, vilket jag bedömer vara en svaghet, det är en viktig pusselbit i en process som denna. Anledningen till detta är att jag istället valt att fokusera brett på samtliga strategier. Jag har inte genomfört intervjuer, istället har jag antagit att områdena skulle gynnas av en ny integrerande park, men befolkningen på platsen kan vara av en annan åsikt. Kanske har de redan har en tydlig anknytning till platsen, och vill inte ha en utveckling, i sådant fall kan förändringen bidra till missnöje.

Platsen har fördel av sitt läge, området ligger inkilat mellan flera bostadsområden och kommer därför sträcka ut till många besökare. Entréer åt alla håll bidrar till att invånare i samtliga omkringliggande områden känner sig inbjudna och delaktiga.

STvå stadsdelar sammanfogas, genom att anlägga en gemensam

utemiljö. Gemensamma aktiviteter kan göra så att invånarna bygger upp en gemensam identitet. Utveckling av identiteten och känslan av sammanhang kan fungera som en nyckel till integration. Om ett projekt som mitt faller väl ut kan människor hitta både nya vänner och nya förebilder.

Tydliga entréer i samtliga väderstreck gör att människor från alla intilliggande områden bjuds in till parken. Parken ligger på en plats där många människor rör sig dagligen vilket också förbättrar chanserna för att den befolkas, en välbesökt plats lockar ännu fler besökare. Fotgängare och cyklister på platsen bidrar till parkens sociala liv samtidigt som kännedomen om platsen ökar med antalet människor som passerar. Stockholmsmässan som ligger i anslutning till Älvsjö station drar stora mängder besökare, vilka jag ser som en möjlig brukargrupp för parken.

En risk som jag ser med parkens läge, är det höga trafiktrycket på intilliggande vägar. Dessa medför buller och föroreningar som kan uppfattas störande för besökarna. Trafiken kan även ha en negativ inverkan på passerande cyklister som med stor sannolikhet färdas längst någon av dessa vägar i anslutning till parkområdet.

Med stort utbud av aktiviteter förbättras valmöjligheterna och chansen att många människor uppskattar platsen, därför varvas klassiska parkelement med fria ytor och områden för odling. Förhoppningen är att medborgarna kompletterar sin närmiljö med de aktiviteter som de saknar, samt att kreativiteten utvecklas med tiden. Någon form av nätverk eller samarbete mellan medborgarna är nödvändigt för uppstarten av de fria aktiviteterna. Möten, seminarium och workshops är användbara metoder för att sprida kunskap och inspiration inför framtida samarbete. Arbetsmetoderna kan behöva pågå fortlöpande alternativt återupptas med jämna mellanrum för att aktivera de fria ytorna. Förhoppningen är att de ytor som angetts för valfria aktiviteter används flitigt, i den bästa av världar möts människor med liknande intressen genom aktiviteterna och sociala nätverk utvecklas. Parken kan därigenom bli en länk och bidra till integrering i området.

Avslutning

Städer med en högre densitet gynnar den hållbara utvecklingen, dock kommer landskapsarkitekten ofta in i processen då de större besluten i stadsplaneringsprocessen redan är fattade. Landskapsarkitekten kan här förädla de ytor som angivits som mål för gestaltning, men inblandning tidigare i processen skulle kunna öka möjligheten att påverka beslutsfattandet och den storskaliga strukturen på projektet.

Utvecklad kunskap kring storskaliga planeringsprinciper, tätare koppling till politiska beslut samt engagemang tidigt i planeringsprocessen skulle öka landskapsarkitektens möjligheter att påverka den hållbara stadsutvecklingen.

I det fortsatta arbetet med den hållbara stadsutvecklingen behöver kunskapen kring de olika strategiernas påverkan och samspel utvecklas, det skulle kunna ge oss kunskap kring vilka effekter kombination av de olika strategierna kan ge.

De tre parametrarna som utgör grunden för hållbar utveckling är social-, ekonomisk- och ekologisk hållbarhet. Eftersom jag valt att fokusera på sociala och ekologiska aspekter skulle det vara önskvärt att även inkludera ekonomiska perspektiv i processen. Fördjupning i det komplexa nätverk som dessa tre utgör med anknytning till

landskapsarkitektur skulle utveckla kunskapen på området ytterligare.

Det finns fler strategier som skulle kunna inkluderas då dessa har betydelse för utvecklingen av hållbar landskapsarkitektur. En strategi skulle kunna vara byggmaterial som används i anläggningen. Här skulle man kunna reflektera kring frågor som om byggmaterialet färdas långt eller kommer från närområdet och om det är av god kvalitet. Jag tänker mig även att användandet av lokala byggmaterial kan påverka platsens identitet, invånarnas anknytning dit samt den lokala ekonomin.

Landskapsarkitekter har goda möjligheter att påverka den hållbara utvecklingen i en positiv riktning, bara kännedom finns om vilka strategier som leder till det önskvärda målet.

Landskapsarkitekten har möjlighet att generera förändring utan specifika resurser vrida åt miljöarbete, dock kan ökade resurser och mer omfattande projekt leda till mer storskaliga förändringar och omfattande resultat på sikt.

Jag tänker mig exempelvis att arbete med extensivt växtmaterial, ytor för rekreation och möten, identitetsskapande utifrån platsens ursprungliga karaktär, historiska och kulturella arv samt planerande av aktiviteter som möter invånarnas önskemål och behov kan ske utan extra resurser.

Samtidigt kan vi nå längre i miljöarbetet i de fall som större resurser finns i projektet. Jag tänker att utökade resurser kan betyda bättre ekonomi vilket kan resultera i fördjupat för- och gestaltungsarbete men även att ökade resurser kan utveckla bredare samarbeten med en variation av professioner och expertis. Samarbete fördjupar och utvecklar kunskapen i anknytning till landskapsarkitektens huvudsakliga expertis, exempelvis stärks projekt

av att inkludera arbetsgrupper som kan fördjupa sig i sociala frågor och medborgarsamråd, historiska aspekter eller platsens kulturella arv.

Genom att varje profession med inblandning i stadsplaneringsprocessen har kännedom om hur just *de* kan påverka den hållbara utvecklingen så effektivt och omfattande som möjligt, kommer en helhetsbild att växa fram, samtidigt som de inblandade har möjlighet att utveckla sin expertis i en medveten riktning utifrån helhetsbilden. Landskapsarkitektens anknytning till det större sammanhanget med politiska beslut och en övergripande samhällsplanering skulle också kunna vara en utveckling av det här arbetet.

Genom att kartlägga möjliga strategier mot en hållbar utveckling har jag inte bara breddat min kunskap i hur hållbar utveckling skulle kunna genomföras, utan också utvecklat en förståelse kring de olika strategiernas komplexa koppling till varandra. I samband med det, blir nästa steg att formulera hur de olika strategierna gynnar alternativt förhindrar varandra och hur de kan kombineras för bästa resultat.

Strategierna ger även landskapsarkitekten möjlighet att utgå från ett konkret gestaltungs-element och därefter fördjupa sig i teorier och metoder med anknytning till detta element. Ett exempel skulle kunna vara att undersöka vilka effekter inplanerandet av extensivt växtmaterial kan ha på den hållbara utvecklingen.

Genom arbetet har jag känt igen mig i många arbetssätt som utkristalliserat sig som hållbara, jag kan därmed dra slutsatsen att vår profession redan arbetar med frågor med stark miljöanknytning.

Jag tror dock att de strategier som utkristalliserats kan ge en fördjupad förståelse kring effekterna av respektive strategi samt ge ökad tyngd åt beslut som fattas i stadsplaneringsprocessen.

Referenser

- Atelier d'architecture autogérée. (2010) ECObox/Self-Managed Eco-urban Network. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 510-511). Baden: Lars Müller Publishers.
- Beck, U. (2010) Social Inequality and Climate Change. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 282-291). Baden: Lars Müller Publishers.
- Bernhardsson, S. (2003). *Stockholm utanför tullarna: nittiosju stadsdelar i ytterstaden*. Stockholm: Stockholmia.
- Carmona et al. (2010). *Public places, urban spaces: the dimensions of urban design*. 2nd ed. Oxford, UK: Architectural Press.
- Carmona, M. & Tiesdell, S. (red.) (2007). *Urban design reader*. Amsterdam: Architectural Press
- Cheng, V. & Steemers, K. (2010) Perception of Urban Density. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 476-481). Baden: Lars Müller Publishers.
- Cohen, L. (2010) Black and White in Green Cities. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 134-135). Baden: Lars Müller Publishers.
- Cullen, G. (1971). *The concise townscape*. 4. tr. Oxford: Butterworth-Heinemann
- Dreiseitl, H. (2010) New Waterscapes for Singapore. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 218-219). Baden: Lars Müller Publishers.
- Imbert, D. (2010) Aux Fermes, Citoyens!. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 256-266). Baden: Lars Müller Publishers.
- E. Ingber, D. (2010) Bioinspired Adaptive Architecture and Sustainability. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 308-309). Baden: Lars Müller Publishers.
- Kerr, L. (2010) Shrinking Gotham's Footprint. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 554-557). Baden: Lars Müller Publishers.
- Lynch, Kevin (1960). *The image of the city*. Cambridge: M.I.T. Press & Harvard Univ. Press
- Mostafavi, M. & Doherty, G. (red.) (2010). *Ecological urbanism*. Baden: Lars Müller
- Newman, P. & Jennings, I. (2008). *Cities as sustainable ecosystems: principles and practices*. Washington: Island Press
- Nyström, J. (2003). *Planeringens grunder: en översikt*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Stadsbyggnadskontoret Stockholm (2010). *Promenadstaden: översiktsplan för Stockholm* antagen av kommunalfullmäktige 15 mars 2010. Stockholm: 08-tryck.
- T. T. Forman, R. (2010) Urban Ecology and the Arrangement of Nature in Urban Regions. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 312-329). Baden: Lars Müller Publishers.
- Yu, K. (2010) The Big-Foot Revolution. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 282-291). Baden: Lars Müller Publishers.

Elektroniska Referenser

- Bergendal, K (2012a) Jag är med. Park lek. Tillgänglig på internet: <http://www.sundbyberg.se/download/18.3f36914a139b5ad7f2611df/1349172869601/PARK+LEK+redog%C3%B6relse+14082012+opslag.pdf> [13.02.07]
- Bergendal, K. (2012b) Om park lek. Tillgänglig på internet: <http://parklek.com/html/om%20parklek2.html> [13.12.07]
- Boverket & Naturvårdsverket (2000) Ekologiska fotavtryck & biokapacitet. Tillgänglig på internet: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-6178-X.pdf> [13.04.29]
- Hauge Simonsen, S. (2009) The Nine Planetary Boundaries. Stockholm University. Tillgänglig på internet: <http://www.stockholmresilience.org/research/researchnews/tippingtowardstheunknown/thenineplanetaryboundaries.4.1fe8f33123572b59ab80007039.html> [12.10.10]
- Karousakis, et al. 2012. Biodiversity, OECD Environmental Outlook to 2050: The Consequences of Inaction, OECD Publishing. E-bok. Tillgänglig på internet: http://www.oecd-ilibrary.org/environment/oecd-environmental-outlook-to-2050/biodiversity_env_outlook-2012-7-en [14.01.30]
- Karppi, I. (2001). SWOT-analysis as a basis for regional strategies. Tillgänglig på Internet: <http://www.nordregio.se/en/Publications/Publications-2001/SWOT-analysis-as-a-basis-for-regional-strategies/> [13.12.13]
- Magk, J. 2010. Urban agriculture: good food, good money, good idea!, *OECD Insights, Debate the issues*, 13 september. <http://oecdinsights.org/2010/09/13/urban-agriculture-good-food-good-money-good-idea/> [14.01.30]
- Miljödepartementet. (2013) Hållbar utveckling. Tillgänglig på internet: <http://www.regeringen.se/sb/d/1591> [13.01.20]
- Naturskyddsföreningen (2010) Stadsutglesning. Tillgänglig på internet: <http://www2.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/klimat/transport-och-infrastruktur/stadsutglesning/> [13.04.29]
- Naturvårdsverket. (2013a) Fossila bränslen. Tillgänglig på internet: <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Energi/Fossila-branslen/> [14.02.24]
- Naturvårdsverket. (2013b) Information om ekosystem och ekosystemtjänster. Tillgänglig på internet: <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Regeringsuppdrag/Redovisade-2012/Ekosystem-och-ekosystemtjanster/> [13.04.29]
- Socialtjänstförvaltningen Stockholms stad (2008a) Trygg i Enskede-Årsta-Vantör? en trygghetsmätning. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/PageFiles/119398/Enskede-Årsta-Vantör.pdf> [13.04.16]
- Socialtjänstförvaltningen Stockholms stad (2008b) Trygg i Älvsjö?, en trygghetsmätning. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/PageFiles/283892/Älvsjö.pdf> [13.04.16]
- Stockholm Resilience Centre (2007) What is Resilience? Stockholm University. Tillgänglig på internet: <http://www.stockholmresilience.org/21/research/what-is-resilience.html> [13.04.29]
- Stockholms stad (2012) Statistik om Stockholm Tillgänglig på internet: <http://www.statistikomstockholm.se/index.php/>

- detaljerad-statistik [14.02.24]
- Sundbybergs stad (2013) Hallonbergen- Ör- PARK LEK
Tillgänglig på internet: <http://www.sundbyberg.se/bygga-bo-miljo/stadsplanering-byggprojekt/detaljplanering/pagaende-detaljplanering/hallonbergen--or-parklek.html> [13.12.07]
- Stockholms stad (2000a) Sociotopkartor Vantör. Tillgänglig: [http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5000&search=\(IPTC187%20contains\(SSMB_0029482_01_\)\)](http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5000&search=(IPTC187%20contains(SSMB_0029482_01_))) [14.03.27]
- Stockholms stad (2000b) Sociotopkartor Älvsjö. Tillgänglig: [http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5000&search=\(IPTC187%20contains\(SSMB_0029482_01_\)\)](http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5000&search=(IPTC187%20contains(SSMB_0029482_01_))) [14.03.27]
- Stockholms stadsmuseum (2009) Hagsätra: information till Dig som äger ett kulturhistoriskt värdefullt hus i ytterstaden. Tillgänglig: [http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5000&search=\(IPTC187%20contains\(SSMB_0029482_01_\)\)](http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5000&search=(IPTC187%20contains(SSMB_0029482_01_))) [14.02.24]
- Svenska FN-förbundet (2012) FN & hållbar utveckling, Rio+20. Tillgänglig på internet: <http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/utveckling-och-fattigdomsbekampning/hallbar-utveckling/> [13.01.20]
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Sustainable Development. Tillgänglig på internet: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/sustainable-development/> [13.01.20]
- VASyd (2008) The Eco City Augustenborg - A walk along the path of storm water. Tillgänglig på internet: http://www.vasyd.se/SiteCollectionDocuments/Broschyler/Vatten-%20och%20avloppsbroshyler/Vatten%20och%20avlopp/Augustenborg_2008_en_webb.pdf [12.10.11]

Bildförteckning

- Figur 1. C. Stengård
- Figur 2. Newman, P. & Jennings, I. (2008). *Cities as sustainable ecosystems: principles and practices*. Washington: Island Press
- Figur 3. Baserad på Cheng, V. & Steemers, K. (2010) Perception of Urban Density. In: M. Mostafavi & G. Doherty (red.), *Ecological urbanism* (p. 476-481). Baden: Lars Müller Publishers.
- Figur 4. OECD. (2010) *Paying for Biodiversity: Enhancing the Cost-Effectiveness of Payments for Ecosystem Services*. OECD Publishing. E-bok. Tillgänglig på internet: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/environment/paying-for-biodiversity_9789264090279-en#page23[14.01.30]
- Figur 5. Stengård, C. 2013
- Figur 6. Stengård, C. 2013
- Figur 7. Georg Fischer (Elektronisk) Tillgänglig på internet: http://farm7.staticflickr.com/6074/6157740534_955b4dd6a1_b.jpg [2013-04-27]
- Figur 8. The City of New York (Elektronisk) Tillgänglig på internet: http://www.nyc.gov/html/gbee/downloads/pdf/greener_greater_buildings_plan.pdf [2013-04-27]
- Figur 9. The City of New York (Elektronisk) Tillgänglig på internet: http://www.nyc.gov/html/gbee/downloads/pdf/greener_greater_buildings_plan.pdf [2013-04-27]
- Figur 10. Atelier Dreiseitl
- Figur 11. Turenscape
- Figur 12. Turenscape
- Figur 13. Turenscape
- Figur 14. Turenscape
- Figur 15. Crona, P
- Figur 16. Grevlind, A.
- Figur 17. Grevlind, A.
- Figur 18. Grevlind, A.
VASyd (2008) The Eco City Augustenborg - A walk along the path of storm water. Tillgänglig på internet: http://www.vasyd.se/SiteCollectionDocuments/Broschyler/Vatten-%20och%20avloppsbroshyler/Vatten%20och%20avlopp/Augustenborg_2008_en_webb.pdf
- Figur 19. Atelier d'architecture autogeree (2009) Ecobox. Tillgänglig på internet: <http://www.urbantactics.org/projects/ecobox/ecobox.html> [13.02.13]
- Figur 20. Stengård, C.
- Figur 21. Stengård, C.
- Figur 22. Stengård, C.
- Figur 23. Stengård, C.
- Figur 24. Stengård, C.
- Figur 25. Stengård, C.
- Figur 26. González Fernández, C.
- Figur 27. Stengård, C.
- Figur 28. Stengård, C.
- Figur 29. Stengård, C.
- Figur 30. Stengård, C.
- Figur 31. Stengård, C.
- Figur 32. Stengård, C.